

Seksuelt krenket i en digital verden

- *En rettssosiologisk analyse av retten i møte med
spredning av intimt innhold på nett uten samtykke*

Marie Kinge

Masteroppgave

Institutt for kriminologi og rettssosiologi

UNIVERSITETET I OSLO

22.05.17

Seksuelt krenket i en digital verden

- *En kvalitativ analyse av retten i møte med spredning av intimt innhold på nett uten samtykke*

© Marie Kinge

2017

Seksuelt krenket i en digital verden

Marie Kinge

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Oppgavens tittel: ”Seksuelt krenket i en digital verden”

Skrevet av: Marie Kinge

Veileder: Peter Scarff Smith

Levert ved: Institutt for kriminologi og retts sosiologi, Universitetet i Oslo, våren 2017

Denne oppgaven tar for seg forholdet mellom retten og samfunnet ved å belyse rettens møte med en ny form for teknologisk drevet atferd og kriminalitet, nærmere bestemt spredning av intimt innhold på nett uten samtykke. Intime bilder og videoer på avveie på nett ser ut til å være et økende problem og jeg har gjort kvalitative intervjuer med ofre for krenkelsen og fagpersoner som jobber med fenomenet. Gjennom ofrenes beretninger om krenkelsen belyser jeg ved hjelp av personvernteori, særlig integritetsperspektivet på personvern, hvordan slike krenkelser kan anses som aktuelle saker for personvernet. Via viktimologisk teori påpeker jeg at det kan være rimelig og hensiktsmessig å forstå tilfeller av slike seksuelle krenkelser på nett som seksuelle overgrep.

De høye mørketallene rundt anmeldelser av spredning av intimt innhold på nett uten samtykke belyses og knyttes til det jeg kaller åpenhetens dilemma. Åpenhetens dilemma handler om at man som offer for en slik krenkelse ofte ikke ønsker mer oppmerksomhet rundt situasjonen i frykt for at bildematerialet vil spres ytterligere. Rådet som ofte er gitt unge om å ikke sende intime bilder av seg selv kan også føre til færre anmeldelser da det kan innebære ansvarliggjøring av offeret. Ofrenes møte med politiet blir også diskutert. Kvinnene jeg intervjuet fortalte om til tider svært ubehagelige møter med politiet der de blant annet følte seg ansvarliggjort og ikke tatt på alvor. Med bakgrunn i dette stiller jeg via viktimologisk teori spørsmål om hvorvidt krenkelsen og møtet med politiet kan forstås som dobbel viktimisering. Politiets håndtering av de omtalte enkeltsakene attribueres blant annet til at politiet er i omstilling og at de er et system tilpasset den fysiske verden fremfor den digitale. Det poengteres at det kan fremstå som at det er ulik grad av forståelse for og kompetanse på spredning av intimt innhold på nett uten samtykke blant politiet i byene og politiet på mindre steder i Norge. Det stilles også spørsmål ved hvorvidt en slik mangel på kompetanse kan være en fare for rettssikkerheten.

Spredning av intimt innhold på nett uten samtykke er også en del av en bredere kontekst der vi i økende grad deler mer av oss selv, for eksempel i sosiale medier. Dette kan få konsekvenser for normene rundt privatliv og for personvernet. Det fremstår som at det ikke er uvanlig blant å sende nakenbilder til hverandre, og med bakgrunn i dette vektlegges det at man bør skille mellom hva som er utforskning og hva som er trakassering eller liknende, særlig blant unge. Disse skillene er imidlertid ofte uklare og det kan virke som at å dele intime bilder videre uten samtykke ofte kan bunne i uvitenhet. Jeg stiller også spørsmål ved hvorvidt intime bilder på avveie uten samtykke kan forstås som et kjønn fenomen og her er det viktig å skille mellom ulike spredningsformer. Det kan for eksempel virke som at alle kjønn sender ”nudes” til hverandre, men at kjønnene forholder seg til det på ulike måter i ettertid dersom bildemateriale har blitt spredt. I et gruppeintervju jeg gjorde med fem 17 år gamle jenter fremstod det for eksempel som at det kan innebære høyere grad av objektivisering for jenter enn for gutter.

Til slutt stiller jeg spørsmål ved hvorvidt det bør skje en rettsliggjøring rundt spredning av intimt innhold på nett uten samtykke. I Norge finnes ikke lovverk som er formulert for å fjerne om denne typen krenkelser. Tyskland, Belgia og Danmark har i den senere tiden gjort endringer i lovverket for å ramme denne spesifikke tematikken. Fagpersonene jeg intervjuet har ulike meninger om dette. Det har i det siste vært flere saker som omhandler spredning av intimt innhold på nett uten samtykke for domstolene og dette kan føre til signaleffekter som kan heve bevisstheten rundt slike krenkelser. Det argumenteres at sekundære instanser som Slettmeg og Konfliktrådet kan være nyttige ressurser i å opprette et apparat for ofre for spredning av intimt innhold på nett uten samtykke. Det påpekes også at det fremstår som at en rettsliggjøring kan være vanskelig å unngå, enten det innebærer mer rettspraksis, endringer i lovverket eller nytt lovverk. Rettens møte med spredning av intimt innhold på nett uten samtykke innebærer komplekse vekselvirkninger mellom samfunn, rett og teknologi.

Takk!

For det første vil jeg gjerne rette en kjempestor takk til informantene som avså tid og krefter for å bidra til prosjektet. Tusen takk, det har hatt alt å si.

Så vil jeg takke venner og familie.

En særlig takk til Mari, Helena, Laura, Ingrid og Marthe for at dere er trofaste venner på lesesalen og ellers i livet.

Takk til Kine Irgens for hjelp med det juridiske og William Tidemann-Andersen for språkvask og hjelp med gjeldende rett.

Takk til Mari Lerdal for tips til informanter i politiet og for lån av pensum.

Så vil jeg takke Kristoffer Robin Kinge for språkvask og broderlig støtte.

Takk til Karna Buggeland Sælebakke og Helena Folkedal Holmen for stor hjelp med språket i oppgaven.

Ikke minst, tusen takk til veileder Peter Scharff Smith som med ro, oppmuntring og ikke minst høy faglig kompetanse har geleidet meg gjennom prosessen.

Tusen takk!

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	1
1.1.1 Privatliv og personvern i en digital verden	1
1.1.2 En kvalitativ analyse av et "nytt fenomen"	2
1.2 Begrepsavklaring	3
1.2.1 Spredning av intimt innhold på nett uten samtykke: hva skal vi kalle det?	4
1.2.2 Teknologi og internett	7
1.2.3 Politiet på internett	8
1.2.4 Relevante institusjoner	10
1.3 Gjeldende rett	11
1.3.1 Personopplysningsloven	12
1.3.2 Åndsverkloven	12
1.3.3 Retten til privatliv og retten til bli glemt	13
1.3.4 "Snapchat-saken": heleri	15
1.3.5 Seksuelt krenkede atferd og overgrepbilder av barn	16
2 Metode	18
2.1 Valg av metode	18
2.2 Rekruttering	19
2.3 Utvalget	21
2.3.1 Ofre	21
2.3.2 Fagpersoner	22
2.3.3 Elever på videregående skole	22
2.4 Gjennomføringen av intervjuene	23
2.5 Analyse	25
2.6 Etiske hensyn og refleksjoner	26
2.6.1 Informert samtykke	27
2.6.2 Eventuelle konsekvenser av deltakelsen	28
2.6.3 Konfidensialitet	29
2.6.4 Forskerrollen	30
2.7 Vitenskapelig kvalitet	31
3 Teori	34
3.1 Privatliv og personvern	34
3.1.2 Personvern og rettsikkerhet	36
3.2 Personvernteori	38
3.2.1 Integritetsperspektiv på personvern	38
3.3 Privatliv og personvern på internett	39
3.3.1 Privat og offentlig på internett	39
3.3.2 "Økosystemeffekten"	40
3.3.3 Rettsliggjøring	42
3.4 Viktimologi	43
3.4.1 Offerets bidrag til egen viktimisering	43
3.4.2 Viktimologi og rettssystemet/ politiet	44
4 Krenkelsen	46
4.1 Krenkelsen: å miste kontroll over intim informasjon om en selv på nett	46
4.2 Integritetsperspektivet	50
4.2.1 Kroppslig integritet	50

4.2.2	Kommunikasjonsintegritet og informasjonsintegritet	52
4.2.3	Kontekstuell integritet	52
4.2.4	Psykisk integritet	54
4.3	Et seksuelt overgrep	56
5	Møtet med politiet	60
5.1	Anmeldelsen	61
5.1.1	Mørketall og ansvarliggjøring	61
5.1.2	Åpenhetens dilemma	63
5.2	Avhøret	65
5.2.1	Ansvarliggjøring og utenforstående faktorer	65
5.2.2	Dobbel viktimitisering?	68
5.3	Et politi i omstilling	73
5.3.1	Et system tilpasset kriminalitet i den fysiske verden	73
5.3.2	By og distrikt	76
6	Delingskultur	81
6.1	Et fenomen som øker i utbredelse	81
6.2	Å skille mellom trakassering og utforskning	83
6.2.1	Bekreftelse: en del av en større kontekst	83
6.2.2	Utforskning og privatliv	84
6.3	Et kjønn fenomen?	86
6.3.1	Skille mellom ulike spredningsformer	87
6.3.2	"Gidder du å sende nude?"	88
6.3.3	Detradisjonisering eller retradisjonisering?	91
7	Rettsliggjøring?	94
8	Avslutning	102
8.1	Oppsummering av funn	102
8.2	Veien videre	104
	Litteraturliste	107
	Vedlegg 1: Intervjulist	117
	Vedlegg 2: Informasjonsskriv	118
	Vedlegg 3: Intervjuguide	120
	Vedlegg 4: Godkjenning fra NSD	127

1 Innledning

1.1.1 Privatliv og personvern i en digital verden

Spredning av intimt innhold på nett uten samtykke er relativt nytt fenomen som det har vært skrevet mye om i media den senere tiden. I 2014 fikk tematikken oppmerksomhet da hundrevis av Hollywood- kjendisers private bilder ble hacket, lekket og delt i høy hastighet på nettsider og i sosiale medier (Lied 2014). I Norge ble det vekket engasjement rundt fenomenet da blogger og mediepersonlighet Sophie Elise Isachsen publiserte et innlegg på bloggen som hun kalte ”Vi må ha en debatt om hevnporno” (Isachsen 2016). Her fortalte hun at en tidligere intim partner hadde spredt intime bilder av henne mot hennes samtykke og at hun følte skam og fortvilelse over krenkelsen. Isachsen anmeldte, men saken ble henlagt (Isachsen 2016). Kort tid etter gikk daværende justisminister Anders Anundsen ut i media og oppfordret ofre for krenkelser på nett til å anmelde:

”Det er svært viktig å være klar over at selv om man kan kjenne at man kanskje har gjort noe man ikke burde, så betyr ikke det at man ikke skal anmelde. Det er det ultimate tillitsbrudd når noen deler et bilde de har fått tilsendt, men som aldri er ment å være offentlig. Og det er kriminelt. Derfor er det viktig og riktig å anmelde”.

(Gonsholt, Quist, Svendsen & Hansen 2016).

Den teknologiske utviklingen har bidratt til å gjøre det lettere å sende nakenbilder til hverandre på nett, men det har også ført til at slike bilder lettere kan havne på avveie. Denne inngripen i og delingen av den private sfære kan ha konsekvenser for personvernet. Norge har ikke spesifikt lovverk som er intendert til å ramme spredning av intimt innhold på nett uten samtykke. Politiet har imidlertid opprettet noen tiltak både med tanke på forebygging og etterforskning av saker. Avsnitt for seksuallovebrudd ved Oslo politidistrikt opprettet for eksempel i 2016 en gruppe med fem nye etterforskere som kun skal jobbe med digitale spor og etterforskning av seksuelle overgrep på nett og i sosiale medier (Ommundsen 2016). Kripos har opprettet ”Politiets nettpatrulje” som skal drive forebyggende politiarbeid på nett og fungere som en politipost som skaper trygg nettbruk samt bidra til et synligere politi på

nett (Politi 2017, 19.01). I løpet av den senere tiden har det også kommet flere rettsdommer som rammer spredning av intimt innhold på nett uten samtykke. I april i år ble for eksempel en 16 år gammel jente dømt i Sandefjord tingrett til 60 dagers betinget fengsel og 10 000 kroner i bot for å ha filmet et ung par som hadde sex i et rom på fest og lagt det ut på bildedelingstjenesten ”Snapchat” (Letvik 2017). Det finnes likevel foreløpig forholdsvis lite rettspraksis rundt spredning av intimt innhold på nett uten samtykke.

Økende bruk av teknologi kan altså føre med seg nye utfordringer og konsekvenser for borgernes privatliv som får følger for personvernet. Med bakgrunn i den nevnte utviklingen vil denne oppgavens problemstilling være:

Hva skjer i møtet mellom retten og nye former for teknologisk drevet atferd og kriminalitet med fokus på spredning av intimt innhold på nett uten samtykke?

1.1.2 En kvalitativ analyse av et ”nytt fenomen”

Tall fra EU-studien STIR (Safeguarding Teenage Intimate Relationships) viser at 38% av de norske jentene i alderen 14-17 år som har deltatt i studien har blitt utsatt for trusler og trakassering på nett eller opplevd at noen har truet med å spre et intimt bilde av dem (STIR 2015: 3). Ifølge årsrapporten fra slettetjenesten ”Slettmeg.no” håndterte de i 2015 7826 saker. Samme år var det over 334 000 brukere på nettsiden mot 241 000 brukere i 2014. Dette innebærer en økning på 38,5% i besøkende på ett år (Slettmeg 2017: 7). Spredning av intimt innhold på nett uten samtykke kan altså forstås som et relativt nytt fenomen som ser ut til å øke i utbredelse.

Det anses som mer fruktbart å kalle spredning av intimt innhold på nett uten samtykke for et *relativt* nytt fenomen fordi deling av intime bilder eller videoer ikke er nytt som sådan. Nakenbilder har kommet på avveie tidligere. Et eksempel kan være nakenbildet polfarer og oppdager Fridtjof Nansen tok av seg selv og sendte sammen med kjærlighetsbrev til en kvinne i 1929. Bildet havnet på avveie, men ble ikke allment kjent for i 2011 da det blant annet ble spredt på internett (Korsvold 2011). Noe som imidlertid kan anses som nytt er internetts potensiale til å spre innhold i enormt høy hastighet og over store geografiske områder (Sunde 2013: 86). Dette muliggjør spredning av informasjon på nye måter enn

tidligere. I tillegg til vid spredning kan den også være varig. Internett kan betegnes som en stor ”kollektiv hukommelse” som innebærer at bildemateriale som først er delt kan bli være svært vanskelig å fjerne (Viktor Mayer-Schonberger i Sunde 2013: 91). Dette kan få konsekvenser for krenkelsen det innebærer å ha intime bilder på avveie i den forstand at krenkelsen kan vedvare ved at bildene fortsetter å eksistere uten at man har kontroll over hvem eller hvor mange som har fått innsyn. Dette kan få følger for individets personlige integritet.

Denne oppgaven tar for seg forholdet mellom retten og samfunnet ved å studere de rettslige omgivelsene rundt spredning av intimt innhold på nett uten samtykke. Det vil handle om hva som skjer med vårt privatliv og personvern når det kommer til spredning av intimt innhold på nett uten samtykke og hvordan dette håndteres av den rettslige institusjon. Dette gjøres via kvalitative intervjuer av ofre for krenkelsen samt intervjuer med fagpersoner i Kripos, Oslo politidistrikt, Datatilsynet og Slettmeg.no. Krenkelsen det innebærer å ha intime bilder av seg på avveie på nett vil drøftes i lys av personvernteori og viktimologi. Ofrenes møte med politiet vil belyses via viktimologi og polititeori. I tillegg utforskes det jeg kaller delingskultur via et intervju jeg gjorde med fem 17 år gamle jenter. Her benyttes nyere teori om unges seksuelle utprøving på nett og det stilles spørsmål ved hvorvidt tematikken kan forstås som et kjønn fenomen. Til slutt utforskes spørsmålet om rettsliggjøring av spredning av intimt innhold på nett uten samtykke.

1.2 Begrepsavklaring

Her vil jeg redegjøre for relevante begreper som benyttes i oppgaven. I og med at fenomenet spredning av intimt innhold på nett uten samtykke på et vis er nytt, finnes det ikke nødvendigvis et detaljrikt språk rundt det. Dette er interessant i seg selv og innebærer at jeg må gjøre valg når det kommer til hvilke begreper jeg ønsker å benytte meg av. Dette vil være aktuelt i påfølgende delkapittel. Først vil jeg forsøke å klargjøre hva jeg kommer til å kalle fenomenet i oppgaven, nemlig spredning av intimt innhold på nett uten samtykke. Deretter vil jeg definere relevante institusjoner og institusjonalisering. Så vil jeg gjennomgå politiet som rettslig institusjon samt deres mål og oppgaver i henhold til politiloven. Til slutt vil jeg

fremheve politiets oppbygning med hensyn til politiarbeid på internett, før jeg definerer internett og teknologi.

1.2.1 Spredning av intimt innhold på nett uten samtykke: hva skal vi kalle det?

Meningsinnholdet bak fenomenet *spredning av intimt innhold på nett uten samtykke* kommer jeg tilbake til senere i oppgaven, men ulike begreper som blir brukt på fenomenet tematiseres i påfølgende avsnitt. For det første går ordet “hevnporno” igjen i media (se for eksempel Brenne 2016). Dette kan kritiseres da det for det første ikke alltid innebærer et hevmotiv, og for det andre fordi “porno” kan sies å konnotere noe annet enn det det refereres til her. Ifølge Store Norske Leksikon refererer for eksempel “pornografi” til ”*fremstillinger som søker å virke seksuelt opphissende. Fremstillingene kan komme i form av ord, bilder, film, og så videre*” (Rolness 2017). Det å ramme inn spredning av intimt innhold på nett uten samtykke som noe som *søker å virke seksuelt opphissende* anses i denne oppgaven som misvisende da det er snakk om bilder og/eller videoer som er spredt og kanskje også tatt nettopp *uten samtykke*. Det anses også som et forenkende navn på et komplekst fenomen.

Mary Ann Franks som har skrevet flere vitenskapelige artikler om spredning av intimt bildemateriale på avveie argumenterer for å kalle det ”nonconsensual pornography” (“pornografi uten samtykke”) (Franks 2015: 3). Dette definerer hun som distribusjon av seksualisert bildemateriale av individer uten deres samtykke. Pornografi uten samtykke omfatter både intime bilder/videoer som opprinnelig er tatt *uten* samtykke (som skjult videoopptak), og bildemateriale som opprinnelig er tatt *med* samtykke, for eksempel i en konfidensiell og privat setting, men som senere har blitt spredt uten samtykke (Franks & Citron 2014: 1). Franks begrunner bruken av begrepet ”nonconsensual pornography” med følgende resonnement:

”First, perpetrators are not always motivated by vengeance. Many act out of a desire for profit, notoriety, or entertainment, including hackers, purveyors of hidden or “upskirt” camera recordings, and people who distribute stolen cellphone photos. The term “revenge porn” is also misleading in that it implies that taking a picture of

oneself naked or engaged in a sexual act (or allowing someone else to take such a picture) is pornographic. But creating explicit images in the expectation within the context of a private, intimate relationship - an increasingly common practice - is not equivalent to creating pornography. The act of disclosing a private, sexually explicit image to someone other than the intended audience, however, can accurately be described as pornographic, as it transforms a private image into public sexual entertainment. Many victim advocates accordingly use the term "nonconsensual pornography."

(Franks 2015: 2).

Det bør nevnes at Franks blant annet skriver om intimt bildemateriale som blir lagt ut på nettsider som er intendert for seksualisert innhold av personer som ikke har samtykket til det og at hun i hovedsak fokuserer på voksne kvinner (Franks 2015). Denne oppgaven har en bredere tilnærming til spredning av seksualisert bildemateriale på nett uten samtykke og jeg ønsker derfor å benytte meg av et mer generelt begrep. Det tas dekning for at fenomenet innebærer ulike motiver bak handlingen, ulik spredningsform, ulikt bildemateriale og ulike arenaer for spredning. Spredning av intimt innhold på nett uten samtykke innebærer altså et spekter av opplevelser som ikke nødvendigvis dekkes av begrepet "hevnporno". I denne oppgaven vil pornografi ekskluderes som en betegnelse på fenomenet fordi det ikke anses som treffende.

I og med at fenomenet, eller i hvert fall fenomenets tilstedeværelse på internett, er av nyere art kan det argumenteres for at de språklige omgivelsene er noe uklare. I forskning har det blitt brukt en rekke ulike begreper. "Sexting" er et eksempel. Den canadiske samfunnsforskeren Amy Adele Hasinoff forstår dette som *"the practice of sending sexually explicit images or text through mobile phones or via internet applications"* (Hasinoff 2013: 449). "Sexting" betegner ikke bilder på avveie, men er en noe som kan bidra til å legge til rette for at det skjer. Dette vil særlig bli aktuelt i kapittel 6 om delingskultur. I det samme kapitlet vil begrepet "nude" også være relevant. Et "nude" er ifølge de fem 17 år gamle jentene jeg intervjuet et bilde en person har tatt av seg selv der vedkommende er naken eller delvis avkledd, og som eventuelt sendes til en kjæreste eller en person de er interessert i å være intime med (Intervju 5). Dette kan inngå i det Hasinoff betegner som "sexting" (Hasinoff 2013: 449).

De australske forskerne Henry og Powell benytter seg av begrepet ”technology-facilitated sexual violence and harassment” (TSFV). De definerer dette på følgende vis.

“We use this term to describe collectively the range of criminal, civil, and otherwise harmful sexually aggressive behaviors perpetrated against women with the aid or use of new technologies. As such, we categorize TFSV according to six different forms: (a) the unauthorized creation and distribution of sexual images (including non-consensual sexting or “revenge porn”), (b) the creation and distribution (actual or threatened) of sexual assault images, (c) the use of a carriage service to procure a sexual assault, (d) online sexual harassment and cyberstalking, (e) gender-based hate speech, and (f) virtual rape”

(Henry & Powell 2015a: 759).

Denne definisjonen favner om mye av problematikken, men med forbehold om at dette ikke utelukkende rammer kvinner. Det kjønnede aspektet ved spredning av intimt innhold på nett vil belyses i kapittelet om delingskultur (kapittel 6.3). ”Non-consensual dissemination of sexual images” anses som en treffende betegnelse, og innebærer ifølge Beyens og Lievens ”the act of distributing photos or videos depicting individuals in sexually suggestive or explicit circumstances without consent” (Beyens & Lievens 2016: 31). Dette anses som en fruktbar definisjon.

Det finnes altså et mangfold av begreper som er benyttet for å favne om tematikken, men felles for definisjonene er at fravær av *samtykke* står helt sentralt. Samtykke er her forstått som en aktiv handling som innebærer et frivillig og informert valg om hva du samtykker til samt hvilke konsekvenser det vil kunne få for deg (Datatilsynet 2016, 22.01). Jeg anser *spredning av intimt innhold på nett uten samtykke* som et overordnet beskrivende og generelt begrep på fenomenet. Herunder finnes en rekke ulike opplevelser og former for spredning. Det innebærer et bredt spekter av handlinger og opplevelser som kan strekke seg fra alvorlige seksuelle krenkelser til seksuell trakassering på nett. Dette vil drøftes i analysen.

1.2.2 Teknologi og internett

Denne oppgaven bygger på en konstruktivistisk forståelse av teknologi. Med det menes at man anser teknologi som interaksjon mellom flere samfunnsinstitusjoner og ikke kun manifestert vitenskap. Teknologi er på denne måten et interaktivt samspill mellom vitenskap, politikk, sosiale relasjoner og andre samfunnssfærer (Hughes 1986: 281). Ut i fra dette konstruktivistiske perspektivet formes vi av teknologi, men er også med på å skape den. Dette kan kalles "the social shaping of technology" og ifølge denne teorien peker teknologi til tre ulike lag av mening. (MacKenzie & Wajcman 1993: 2). På et grunnleggende nivå er teknologi *fysiske objekter* som biler eller datamaskiner. Man får imidlertid ikke benyttet teknologiens potensiale uten *menneskelig handling*; noen må taste på datamaskinen eller kjøre bilen. Dette er nivå nummer to i teorien. Det tredje meningsinnholdet i "the social shaping of technology" handler om hva mennesker *vet* om teknologi og hvordan de "gjør" teknologi. Teknologiske konstruksjoner er meningsløse hvis man ikke vet hvordan man skal bruke dem eller hvilke kontekster de kan ha sin nytteverdi i. Her anser altså man teknologiske ferdigheter som kunnskap og forståelse om verden (MacKenzie & Wajcman 1993: 3).

Å legge til grunn en slik forståelse av teknologi er nødvendig fordi internett er muliggjort av teknologisk utvikling. For ordens skyld kan det nevnes at jeg kommer til å gå ut i fra samme definisjon av internett som blant annet Rikke Frank Jørgensen benytter i "Framing the Internet" fra 2013 (Jørgensen 2013: 1). Definisjonen ble i utgangspunktet utredet av "Federal Networking Council Resolution" i 1995:

"Internet" refers to the global information system that --
(i) is logically linked together by a globally unique address space based on the Internet Protocol (IP) or its subsequent extensions/follow-ons;
(ii) is able to support communications using the Transmission Control Protocol/Internet Protocol (TCP/IP) suite or its subsequent extensions/follow-ons, and/or other IP-compatible protocols; and
(iii) provides, uses or makes accessible, either publicly or privately, high level services layered on the communications and related infrastructure described herein."

(NITRD 1995).

En entydig definisjon av “internettrelatert kriminalitet” finnes ikke, ei heller en rettslig, men en definisjon av “datakriminalitet” kan være:

”[k]riminalitet hvor sentrale elementer av handlingsforløpet begås ved hjelp av datautstyr og/eller datanettverk. Dette vil i mange tilfeller være tradisjonell kriminalitet, men den endrer karakter, omfang og effekt på grunn av ny teknologi, for eksempel trusler, bedragerier og spredning av overgrepbilder”

(Politidirektoratet 2012: 8).

Her legges det altså vekt på at teknologi endrer kriminalitetens karakter og utbredelse, noe som anses som svært relevant for denne oppgaven. En bredere definisjon av nettkriminalitet kan man finne hos Thomas & Loader: “*computermediated activities which are either illegal or considered illicit by certain parties and which can be conducted through global electronic networks*” (Thomas & Loader 2000: 3, i Yar 2006: 9). Her poengteres et viktig skille mellom det som er eksplisitt forbudt av loven og det som er avvikende eller normbrytende atferd på internett (Yar 2006: 9). Denne oppgaven vil gå ut ifra en slik definisjon fordi spredning av intimt innhold på nett innebærer et bredt spenn bestående både av seksuelle overgrep der gjerningspersonen har et intendert motiv om å skade, men det kan også innebære atferd som for eksempel kan ha bakgrunn i uvitenhet.

1.2.3 Politiet på internett

Politiet som rettslig institusjon er helt sentral i oppgaven. For ordens skyld kan det være hensiktsmessig å klargjøre politiets formelle ansvar og mål slik det er definert i politiloven. Her vil jeg trekke frem relevante deler for min problemstilling. I § 1 i politiloven står det om politiets ansvar og mål. Første ledd sier at staten skal sørge for den polititjeneste som samfunnet har behov for. I andre ledd står det at politiet gjennom forebyggende, håndhevende og hjelpende virksomhet skal være en instans i samfunnets samlede innsats for å fremme og befeste borgernes rettssikkerhet, trygghet og alminnelige velferd for øvrig (Politiloven 1995). I politiloven § 2 første ledd, om politiets oppgaver, følger det at politiet skal beskytte person, eiendom og fellesgoder samt verne om all lovlig virksomhet, opprettholde offentlig orden og

sikkerhet. Alene eller sammen med andre myndigheter skal de verne mot alt som truer den alminnelige tryggheten i samfunnet. Av politiloven §2 andre ledd følger det at politiet skal forebygge krenkelser av den offentlige orden og sikkerhet. Tredje ledd sier at politiet skal avdekke og stanse kriminell virksomhet og forfølge straffbare forhold i samsvar med regler gitt i eller i medhold av lov (Politoloven, 1995). Det følger av politiloven § 2 sjette ledd at politiet skal samarbeide med andre myndigheter og organisasjoner hvis oppgaver berører politiets arbeid såfremt lovverket ikke er et hinder for dette. Til sist følger det av politiloven § 2 syvende ledd at politiet skal utføre andre oppgaver som er fastsatt av loven eller som følger av sedvane, herunder arbeidsoppgaver som er hører til lensmannen, namsfogden eller politistasjonssjef med sivile rettspleieoppgaver (Politoloven, 1995). Dette er altså politiets lovfestede mål, ansvar og oppgaver.

I en rapport som kom fra Politidirektoratet i 2012 om politiarbeid i det digitale samfunnet ble politiarbeid på internett delt inn i etterforskning, forebyggende arbeid og etterretning basert på informasjon hentet fra internett (Politidirektoratet 2012: 16). Som det vil bli tematisert senere i oppgaven er det ikke en tydelig inndeling i hvilke kompetansepersoner som gjør hva på internett i de 12 ulike politidistriktene som finnes i Norge, men det skal være kompetanse på sporsikring og databeslag i alle distriktene (Politidirektoratet 2012: 18). Kripos er det nasjonale kompetansesenteret i politiet og har spisskompetanse innenfor taktisk og teknisk etterforskning (Politi 2015, 25.03). Som særorgan sitter Kripos på mye av kompetansen her til lands når det kommer til datakriminalitet, og kobles ofte inn når politidistriktene ber om bistand (Politidirektoratet 2012: 18). Med bakgrunn i dette kan man skille mellom ”generalister” og ”spesialister” i politiet på internett. Tidligere var politiarbeid på internett et spesialisert felt, men nå skal alle generalister kunne grunnleggende politiarbeid på internett (Intervju 2). Dette kunne de to fagpersonene jeg intervjuet som jobber i Kripos, Rønholt og Andersen, fortelle meg. De fortalte også at Kripos sitt arbeid med internett er delt inn slik at noen arbeider med datakriminalitet og noen med elektroniske spor. Datakrim jobber med dataangrep, hacking og liknende, mens de på elektroniske spor jobber med beslag av maskiner, lagringsenheter og telefoner, altså etterretning (Intervju 2). Så er det de som jobber forebyggende, for eksempel i politiets nettpatrulje som ble etablert i 2014. Politiets nettpatrulje består av en tverrfaglig gruppe som er spesialisert på internett og er en del av politiets satsning som kalt ”politiets tilstedeværelse på nett” som blant annet handler om metodeutvikling (Politi 2017, 19.01). Politiets inndeling når det kommer til nettkriminalitet

vil tematiseres videre i oppgavens analysedel, særlig i delen om ”et politi i omstilling”, kapittel 5.3.

1.2.4 Relevante institusjoner

Flere institusjoner enn politiet er mye nevnt i oppgaven og det kan være hensiktsmessig å kort forklare hvordan de gjør seg relevant i når det kommer til spredning av intimt innhold på nett uten samtykke. Jeg benytter meg av Berger og Luckmanns generelle definisjon av institusjonalisering som innebærer hvordan handling som har utgangspunkt i at vanemessig atferd blir til rutiner og genererer nye former for samfunnsstrukturer som igjen påvirker atferd gjennom normer og sanksjoner (Berger og Luckman 1967: 71). De to sosiologene definerer det slik: “[i]nstitutionalization occurs whenever there is a reciprocal typification of habitualized actions by types of actors. Put differently, any such typification is an institution” (Berger og Luckman 1967: 72). Altså blir et fenomen ifølge dette perspektivet institusjonalisert når gjenvendende handlinger blir til en type vane blant bestemte aktører. Slik blir ideer implementert og former nye strukturer, handlingsmønstre og tenkemåter (Berger og Luckman 1967: 72).

Så vil jeg kort presentere forskjellige institusjonelle aktører som gjør seg gjeldende i oppgaven. Slettetjenesten “Slettmeg” ble opprettet hos Datatilsynet i 2009. Da de ikke fikk mer offentlig finansiering tok NorSIS, Norsk senter for informasjonssikring, på seg ansvaret uten offentlig i finansiering. Hans Marius Tessem, som er en av informantene i denne oppgaven, har ledet tjenesten siden 2012 (Intervju A). Slettmeg kaller seg ”en råd- og veiledningstjeneste for deg som føler deg krenket på nett” (Slettmeg 2017). Tjenesten er mulig å kontakte per telefon, e-post, kontaktskjema eller på sosiale medier og kan gi tips om hvordan man bør gå frem for å få informasjon om seg selv slettet fra internett. Tjenestens primæroppgave er ifølge dem selv å svare på henvendelser samt ha god oversikt over hjelpesidene til de ulike nettstedene og utarbeide veiledninger og henvisninger for å få løst ulike problemer på nett (Slettmeg 2017). De har ikke mandat til å kreve sletting, men kan gi råd om hvordan man kan få fjernet uønsket innhold fra nettet. Slettmeg kan løse problemstillinger via metoder de innehar eller via bekjentskaper de har i ulike nettsamfunn (Intervju A). Man kan være anonym og alle e-poster og henvendelser blir slettet etter 3 måneder (Slettmeg 2017).

Datatilsynet ble opprettet 1. januar 1980 og er et selvstendig forvaltningsorgan som administrativt er underordnet Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD). Fordi Datatilsynet er selvstendig kan ikke KMD instruere eller omgjøre Datatilsynets vedtak eller avgjørelser (Datatilsynet 2017). Datatilsynets oppgave er å føre kontroll med personvernregelverket og bidra til at enkeltpersoner ikke blir krenket via bruk av opplysninger som kan knyttes til dem. Ifølge Datatilsynets hjemmesider skal de også holde seg orientert på nasjonal og internasjonal utvikling av personvern, identifisere farer for personvernet samt gi råd for hvordan farene kan unngås eller begrenses. De skal ha en ombudsrolle ovenfor publikum ved å gi råd og informasjon i tillegg til å få viktige saker på dagsorden i media og bidra til samfunnsdebatt om personvern (Datatilsynet 2017). Rannveig Bakke Tvedten, som er informant i denne oppgaven, arbeidet som juridisk seniorrådgiver i Datatilsynet da intervjuet ble gjort. Datatilsynet har også sammen med Senter for IKT i utdanningen laget prosjektet ”Du bestemmer” som skal være en nettressurs om personvern og nettvett for barn og unge mellom 9 og 18 år. Formålet er å skape økt bevissthet, refleksjon og kunnskap om personvern og unges digitale dømmekraft (Du bestemmer 2017).

1.3 Gjeldende rett

Det er bred enighet om at norsk rett skal gjelde på internett slik som i virkeligheten (Sunde 2010: 1). Når det kommer til spredning av intimt innhold på nett uten samtykke, finnes det ikke konkret lovgivning som er intendert å omfatte dette i dag, men mye lovverk kan berøre tematikken. Her avgrensers jeg meg til å gjøre rede for det lovverket som etter mitt skjønn kan anses som mest relevant. Noe av grunnlaget for redegjørelsen av gjeldende rett baserer seg på samtalen jeg hadde med daværende juridisk seniorrådgiver i Datatilsynet, Rannveig Bakke Tvedten. Hun kunne fortelle hva i lovverket som kan ramme spredning av intimt innhold på nett uten samtykke. *Personvern* er helt sentralt og omhandler et hvert individs ukrenkelighet og krav til respekt fra andre mennesker, egen integritet samt fred i sitt privatliv (NOU 2009: 12). Dette må veies opp mot andre rettigheter og verdier. I det norske lovverket finnes det generelle personvernbestemmelser og *personopplysningsloven* med forskrifter er fremtredende, men det finnes også sektorspesifikk lovgivning og ulovfestet rett. Man ser gjerne et skille mellom bestemmelser som ment å ivareta personlig integritet og regler som

har fokus på behandling av personopplysninger (NOU 2009:1, 2009: 19). *Retten til privatliv* er en del av Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) og er inkorporert som norsk rett i Grunnloven (Stortinget 2017). *Åndsverkloven* er en del av loven om opphavsrett, og er også sentral (*Åndsverkloven* 1961).

1.3.1 Personopplysningsloven

Ifølge Rannveig Bakke Tvedten i Datatilsynet, er det særlig *åndsverkloven* og *personopplysningsloven* som er aktuelt lovverk når det kommer til spredning av intimt innhold på nett uten samtykke (Intervju 4). *Personopplysningsloven* setter vilkår for all bruk av personopplysninger og den gjelder med mindre man bruker, publiserer eller videreformidler personopplysninger som utelukkende er for et kunstnerisk, litterært eller journalistisk formål (Intervju 4). Ifølge *personopplysningsloven* § 1 første ledd er lovens formål å beskytte individet mot at personvernet blir krenket gjennom behandlingen av personopplysninger. Det følger av § 1 andre ledd at loven skal bidra til at opplysninger om individer blir behandlet i samsvar med grunnleggende personvern hensyn. Med dette menes behovet for personlig integritet, privatlivets fred og tilstrekkelig kvalitet på personopplysninger (*Personopplysningsloven* 2000). *Personopplysningsloven* § 2 første ledd sier at med personopplysning menes blant annet opplysninger og vurderinger som kan knyttes til enkeltindivider. Syvende ledd sier at samtykke er en forutsetning og det forstås som en frivillig, uttrykkelig og informert erklæring fra den registrerte om at han eller hun godtar behandlingen av opplysninger om seg selv. Det følger av *personopplysningsloven* § 2 åttende ledd bokstav d at personopplysninger for eksempel kan omhandle sensitive opplysninger om seksuelle forhold.

1.3.2 Åndsverkloven

Annen gjeldende rett i denne sammenheng er ifølge Bakke Tvedten i Datatilsynet opphavsrett, og da særlig *åndsverkloven* § 45c av 1961. Første ledd i bestemmelsen sier at fotografi som avbilder en person ikke kan gjengis eller vises i offentligheten uten samtykke av den som er avbildet (*Åndsverkloven* 1961). Det finnes imidlertid en rekke unntak. Ifølge *åndsverkloven* § 45c bokstav a er ett unntak hvis avbildningen har allmenn interesse, ifølge bokstav b kan det unntas hvis avbildningen av personen er mindre viktig enn hovedinnholdet

i bildet og bokstav d sier at et unntak kan være hvis ett eksemplar av avbildningen på vanlig måte vises som reklame for fotografens virksomhet og såfremt den avbildede ikke nedlegger forbud (Åndsverkloven 1961). I merknaden under åndsverkloven § 45c i Lovdata har blant annet medierettsadvokat Jon Wessel-Aas skrevet en rekke presiseringer av loven. Her fremkommer det blant annet:

” Dette er i realiteten en personvernregel, og som sådan hører den ikke systematisk hjemme i åndsverkloven.” (...) Bestemmelsen kan i dag sees på som en del av det generelle personvernet, jfr. Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) artikkel 8, jfr. Menneskerettsloven. (...) § 45c oppstiller som utgangspunkt et forbud mot publisering av personbilder uten samtykke fra den avbildede. Dette tilsvarer derfor for så vidt utgangspunktet etter EMK artikkel 8, og er således i samsvar med Norges menneskerettslige forpliktelser i så måte. (...) Offentliggjøring av en persons bilde – i hvert fall når personen er identifiserbar og i ”fokus” – er som utgangspunkt utvilsomt et inngrep i vedkommendes personvern etter Den europeiske EMK artikkel 8.”

(Wessel-Aas 2012).

Altså kan § 45c anses som en personvernregel og som en del av Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK), og personens identifiserbarhet vektlegges.

1.3.3 Retten til privatliv og retten til bli glemt

Som Jon Wessel-Aas kommenterte over kan § 45c anses som en del av EMK artikkel 8 (Wessel-Aas 2012). EMK artikkel 8 handler om retten til privatliv. Denne ble inkorporert i Grunnloven i 2014 hvilket betyr at den norske stat er forpliktet til å beskytte borgernes rett til privatliv. Før dette fantes det ikke en bestemmelse om respekt for personvern eller privatlivets fred i Grunnloven (Stortinget 2017). Staten skal altså sikre et vern av den personlige integriteten. Menneskerettsloven art. 8 nr. 1 sier at et hvert individ har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv samt rett til respekt for sitt hjem og sin korrespondanse (Menneskerettsloven 1999). Andre punkt sier at det ikke skal skje inngrep av offentlig myndighet i utøvelsen av denne rettigheten bortsett fra når dette er i samsvar med loven og er nødvendig i et demokratisk samfunn og med bakgrunn i nasjonal sikkerhet, offentlig

trygghet, landets økonomiske velferd, for å hindre uorden eller kriminalitet eller for å beskytte helse, moral eller rettigheter og friheter (Menneskerettsloven 1999). Begrunnelsen for grunnlovfesting av retten som gis av Stortinget handler blant annet om fremtidens eventuelle teknologiske utfordringer:

”Grunnlovfestingen av retten til personvern og privatlivets fred har derfor i første rekke den konsekvens at disse prinsippene blir forankret i Grunnloven. I tillegg kan den vise seg å bli et viktig rettslig verktøy i møte med fremtidens teknologiske utvikling og utfordringer”

(Stortinget 2017).

Det kan virke som at blant annet teknologisk utvikling er noe av bakgrunnen for at dette ble inkorporert i Grunnloven. Ytringsfrihet er også nedfelt i Grunnloven, blant annet for å finne en riktig balanse mellom den og retten til privatlivets fred. Disse kan komme i konflikt, for eksempel dersom enkeltindivider føler at media *”trenger for langt inn i den private sfære”* (Stortinget 2017). Både ytringsfrihet og retten til privatlivets fred har stor betydning for den moderne rettsstat (Stortinget 2017). Ifølge Bakke Tvedten i Datatilsynet blir man imidlertid sjeldent hørt med tanke på ytringsfrihet i saker som omhandler spredning av intimt innhold på nett uten samtykke (Intervju 4).

Den norske stat har også forpliktet seg til å beskytte borgernes rett til å bli glemt (Næss 2015). Dette er en del av personopplysningsloven og retten til privatlivets fred (Intervju 4). I 2014 avgjorde at EU-domstolen at EUs personverndirektiv og nasjonal personvernlovgivning gjelder for søkemotorselskaper som er tilstede i EU-land herunder EØS-land. Dermed kan privatpersoner ha rett til å få fjernet søkeresultater knyttet til eget navn (Datatilsynet 2014). Dersom for eksempel Google velger å ikke avindeksere et søketreff kan man klage Google inn for Datatilsynet (Datatilsynet 2014). Direktør i Datatilsynet, Bjørn Erik Thon hadde følgende å si om endringen:

”[Dommen fra EU-domstolen] slår fast et viktig prinsipp om at det som en gang er publisert på Internett ikke nødvendigvis skal ha evig liv. Folk skal ha mulighet til å legge ting bak seg og få en ny start. I et samfunn der informasjon deles i en rasende

fart og det er lett å miste kontrollen over spredningen, er dommen fra EU en viktig milepæl i styrkingen av personvernet”

(Datatilsynet 2014).

1.3.4 ”Snapchat-saken”: heleri

Den mye omtalte “Snapchat-saken” der en 21 år gammel mann ble tiltalt for å ha lastet ned og delt over 36 000 bilder som ble delt uten samtykke fra avbildede, var i 2016 oppe for retten. Saken ble anket til Høyesterett etter at den tiltalte ble idømt 120 dager fengsel av Eidsivating lagmannsrett (Politi 2016). Det var første gangen en slik sak var oppe for retten. Høyesterett valgte å opprettholde dommen fra lagmannsretten og la blant annet vekt på at det innebærer en livslang krenkelse:

”Det er i seg selv en stor integritetskrenkelse at slike bilder kommer på avveier. Enda mer alvorlig blir det når man blir identifisert med navn og bosted. Bildene kan potensielt bli fanget opp av venner og kjente, familie og naboer og ikke minst av nåværende eller potensiell arbeidsgiver.

Det er også eksempler på at fornærmede ved lovbrudd som dette har opplevd at fremmede menn har tatt kontakt og truet blant annet med å sende bilder til arbeidsgiver eller andre om kvinnene ikke sender enda grovere bilder. Det er svært vanskelig å få slettet bilder fra nettet, og den manglende kontrollen med hvor bildene kan befinne seg, kan gjøre dette til en nærmest livslang krenkelse for de berørte.”

(Politi 2016).

Handlingen var begått før den nye straffeloven av 2005 trådte i kraft og dermed gjaldt Straffeloven av 1902 § 317 for heleri. Første ledd i straffeloven av 1902 § 317 sier at den som mottar eller skaffer seg selv eller andre personer en del i utbytte som er resultat av en straffbar handling eller hjelper til å sikre noen andre et slikt utbytte straffes med bøter eller fengsel i inntil 3 år. Det presiseres at blant annet oppbevaring, innkreving, skjuling, transporter, sending, overføring, konvertering regnes som å bidra til å sikre en annen utbytte (Straffeloven 1902).

1.3.5 Seksuelt krenkede atferd og overgrepbilder av barn

Lovverk som omhandler seksuelle krenkelser kan også være relevant. Straffeloven skiller mellom tre hovedkategorier av seksuelle overgrep. Enten kan det handle om ”seksuell omgang”, ”seksuell handling” eller ”seksuelt krenkende atferd”. Hvilke straffebestemmelser som kommer til anvendelse avhenger av hvilken betegnelse et overgrep gis (Elden 2015). ”Seksuelt krenkende atferd” er den eneste av kategoriene der det ikke kreves at gjerningspersonen er i fysisk kontakt med offeret. I en ”seksuell handling” er gjerningspersonen i berøring med offeret ”for eksempel ved berøring av kjønnsorganer”, mens ”seksuell omgang” innebærer samleie eller ”samleieliknende forhold” (Vandvik 2009:).

”Typiske eksempler på handlinger som vil rammes av bestemmelser om seksuelt krenkende atferd, er blotting og anstøtelige bevegelser eller ordbruk. Det sentrale er at det utvises overfor en annen, men uten fysisk kontakt med en annen. Det rammer også slik adferd over internett, for eksempel distribusjon av fotografier eller levende bilder der mottakeren er under 16 år eller forøvrig ikke har samtykket i mottaket”

(Elden 2015).

Straffeloven § 298 om seksuelt krenkende atferd offentlig eller uten samtykke kan derfor være relevant (Straffeloven 2005). Av bestemmelsens første ledd følger at den som i ord eller handling utviser seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd a) på offentlig sted eller b) i nærvær av eller overfor noen som ikke har samtykket til det kan straffes med bot eller fengsel inntil 1 år (Straffeloven 2005).

I Norge er det også slik at hvis en som er avbildet på en seksualisert måte er under 18 år kan dette anses om overgrepstilbud av barn. Samtidig er den seksuelle lavalder 16 år (Justis- og beredskapsdepartementet 2003). Det følger av første ledd i straffeloven § 311 som handler om fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn, at med bot eller fengsel inntil 3 år straffes den som a) produserer fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn, b) utgir, selger eller gjør tilgjengelig fremstillinger som er nevnt i bokstav a eller c) skaffer seg, innfører eller besitter

fremstillinger som i bokstav a og til slutt e) leder noen under 18 år til å la seg avbilde til bilder med seksuelt innhold (Straffeloven 2005). Det presiseres i straffeloven § 310 om fremvisning av seksuelle overgrep mot barn eller fremvisning som seksualiserer barn at det med ”barn” menes personer som er eller fremstår som under 18 år (Straffeloven 2005).

Fjerde ledd i straffeloven § 311 sier imidlertid at straffen kan utgå for den som tar eller besitter et bilde av en person mellom 16 og 18 år dersom den avbildede har gitt samtykke og de to er omtrent like gamle og jevnbyrdige i utvikling (Straffeloven 2005). Dette blir aktuelt i kapitlet om delingskultur blant unge (6.2).

I dette kapitlet har jeg introdusert spredning av intimt innhold på nett uten samtykke og redegjort for relevante begreper som skal benyttes videre i oppgaven. Jeg har presentert relevante institusjoner og gjeldende rett. Nå skal det handle om hvordan jeg metodisk har gått frem i arbeidet med prosjektet.

2 Metode

Dette kapitlet vil handle om hvordan jeg har gått frem i arbeidet med dette prosjektet. Jeg visste på forhånd hva jeg var interessert i å studere, men veien har også i høy grad blitt til mens jeg har jobbet med oppgaven. På sett og vis kan man betegne denne undersøkelsen som et kasusstudie da jeg belyser spredning av intimt innhold på nett uten samtykke og fenomenets rettslige omgivelser (Gomm, Hammersley & Foster 2000: 166). Det innebærer tross alt ett studie av én sak, riktignok bestående av en rekke underfenomener, men jeg har likevel forsøkt å samle detaljert informasjon innenfor dette bestemte domenet (Gomm, Hammersley & Foster 2000: 2).

2.1 Valg av metode

Enhver undersøkelse begynner med at noen ønsker å finne ut mer om et avgrenset tema (Jacobsen 2003: 27). Jeg ønsket å studere spredning av intimt innhold på nett uten samtykke og hvordan retten håndterer dette. Dermed ble det nødvendig å finne frem til en avgrenset problemstilling. Problemstillingen endret seg noe underveis og ble mer konkretisert ettersom jeg satt meg mer inn i tematikken. På den måten måtte jeg også definere bort noe. Ifølge Jacobsen skal problemstillinger helst være spennende for den som undersøker, den skal være enkel å forstå og den skal være fruktbar (Jacobsen 2003: 33-34). Dette var jeg opptatt av da jeg utarbeidet problemstillingen som dette prosjektet tar utgangspunkt i.

Med tanke på oppgavens problemstilling opplevdes det som hensiktsmessig å benytte seg av kvalitative intervjuer som datainnsamling. Et overordnet mål for kvalitativ forskning er å utvikle forståelsen av fenomener som er tilknyttet individers sosiale virkelighet, for på den måten å få en dypere innsikt i hvordan personene forholder seg til ulike deler av sin livssituasjon (Dalen 2013: 15). Intervjuundersøkelsen er kanskje den mest anvendte metoden innenfor kvalitativ samfunnsforskning da den søker å etablere en relasjon som gjør det mulig å hente informasjon ved hjelp av et samspill mellom intervjuer og respondent (Jacobsen 2003: 71). Denne metoden fremstod som egnet da jeg var interessert i 1) å undersøke relativt

få enheter, 2) å få innsikt i informantenes betraktninger og 3) hvordan informantene fortolket og la mening i fenomenet (Jacobsen 2003: 71-72).

I utgangspunktet var planen å intervju ofre for spredning av intime bilder på nett uten samtykke for på den måten å få innsikt i hvordan de forholdt seg til hendelsene og hvordan de følte seg møtt av politiet og rettssystemet. Da det viste seg å være en utfordrende rekrutteringsprosess, og jeg i tillegg ble klar over at det kunne være hensiktsmessig å sikre seg mer ekspertkunnskap på området, ble det naturlig å kontakte fagpersoner i tillegg. Med fagpersoner mener jeg mennesker som arbeider med denne typen tematikk i ulike institusjoner. I tillegg gjorde jeg et slags gruppeintervju med fem 17-årige jenter på videregående skole som har opprettet en kampanje kalt #mittikkeditt. Kampanjen omhandler etisk atferd blant unge når det kommer til rus og seksualitet, særlig på nett. På den måten møtte jeg på en rekke ulike intervju situasjoner og personer som kunne belyse fenomenet fra flere ulike hold, både personlige tanker om individuelle opplevelser og profesjonelle refleksjoner.

Selv om jeg ikke har personlig erfaring med tematikken jeg intervjuet om, hadde jeg en førforståelse i forkant av intervjuene. Spredning av intimt innhold på nett uten samtykke har vært mye omtalt i mediene og samfunnsdebatten den senere tiden. Jeg har gjennomgående forsøkt å være bevisst på min egen førforståelse, og å utvide min forståelseshorisont mest mulig, slik at det åpner for størst mulig forståelse av informantenes opplevelser og erfaringer (Dalen 2013: 16).

2.2 Rekruttering

Først kan det være hensiktsmessig å bestemme seg for hvor mange intervjuer man opplever som tilstrekkelig (Jacobsen 2003: 92). Jeg så for meg at 6-8 intervjuer ville holde, men endte opp med å gjennomføre 9 intervjuer med 16 forskjellige personer. Rekruttering av ofre viste seg å være en utfordring. Dette var ikke en stor overraskelse. Jeg begynte med å snakke med bekjente og forhøre meg litt om jeg hadde noen i min omgangskrets som kjente noen eller som kunne være aktuelle. I de aktuelle tilfellene var det imidlertid snakk om kvinner som ikke hadde anmeldt. Dette viste seg å være en gjennomgående tendens: én sak er å rekruttere kvinner som har opplevd å få intimt innhold spredt mot deres vilje på nett. En annen sak er å

komme i kontakt med kvinner som har anmeldt, og mer spesifikt; kvinner hvis anmeldelse ikke har blitt henlagt. Dette noe smale siktemålet viste seg å være for begrenset. Dette er en typisk del av rekrutteringsprosessen: man får sjeldent undersøke alle dem man ønsker, det blir uansett kun et utsnitt av virkeligheten (Jacobsen 2003: 91).

Jeg benyttet meg av en rekke ulike strategier for å rekruttere informanter. Jeg sendte e-post til flere journalister som hadde skrevet saker om tematikken, og som hadde intervjuet ofre, med forespørsel om å sende min informasjon videre til sine informanter da de ofte var anonyme. På denne måten sikret jeg meg et møte med én informant. Jeg tok også kontakt med kvinner som hadde stått frem i media med fullt navn og bilde, og på den måten avtalte jeg nok et intervju. Dette var av etiske hensyn; jeg tok kun kontakt med kvinner som hadde stått fram i media med fullt navn og bilde fordi de allerede hadde offentliggjort opplevelsen. Ellers måtte den eventuelle informanten få vite om mitt prosjekt via en annen instans, for så å ta kontakt selv, hvis vedkommende var villig til å delta. Jeg sendte e-post til hjelpeorganisasjoner som Jentevakta i Trondheim, Dixi ressurscenter for voldtatte i Oslo, bistandsadvokater som hadde jobbet med tematikken. Dessuten skrev jeg om prosjektet mitt på ulike nettforumer som Underskog og Freakforum. Jeg brukte også sosiale medier og publiserte forespørsler i Facebook-grupper, på min personlige Facebook-profil og på Instagram. Til slutt tok nok en kvinne kontakt med meg, og etter flere måneder med rekrutteringsarbeid hadde jeg tre intervjuer med ofre for spredning av intime bilder på nett uten samtykke.

Thagaard fremhever at man bør være forberedt på å finne andre arenaer å rekruttere fra dersom det viser seg å være en utfordring å få innpass i de miljøene man opprinnelig hadde planlagt (Thagaard 2009: 60). Med bakgrunn i dette ble det klart for meg at jeg måtte utvide informantregisteret for å få et bredere og mer omfangsrikt empirisk grunnlag. Derfor gikk jeg inn for å intervju fagfolk, altså personer som arbeider med spredning av intimt innhold på nett uten samtykke. På den måten endte jeg opp med å rekruttere med utvalgsriteriet om hvem som kunne gi meg mest mulig informasjon om saken (Jacobsen 2003: 93). I løpet av kort tid fikk jeg intervjuet Slettmeg.no, Kripos, Redd Barna, Datatilsynet, en overbetjent i Oslo politidistrikt samt en gruppe på fem jenter fra en videregående skole som har startet den nevnte kampanjen #mittikkeditt. Intervjuet med Redd Barna ble ikke en del av empirien som er benyttet i oppgaven, men ga meg mer kunnskap om temaet.

2.3 Utvalget

Utvalg av enheter til et undersøkelsesopplegg bestemmer i høy grad hvilken informasjon man får inn. Derfor var jeg oppmerksom på hvem og hva jeg skulle undersøke. Jeg hadde en formålsoverorientert tilnærming til dette og intervjuet personer jeg tenkte ville kunne belyse problemstillingen på en mest mulig fruktbar måte (Jacobsen 2003: 98).

2.3.1 Ofre

Ofrene var en sårbar gruppe som jeg ønsket å tilnærme meg med stor varsomhet (Dalen 2013: 53). Jeg endte opp med å intervju tre ofre for spredning av intimt innhold på nett uten samtykke. Alle kvinnene var over 18, men noen av hendelsene hadde funnet sted da de var under myndighetsalder. Den ene kvinnen som hadde vært offer for nettovergrep hadde opplevd å bli presset for intime bilder som 15-åring av det hun da trodde var en jevn gammel jente, men som viste seg å være en eldre mann. Hun var nå i starten av tyveårene. Hun hadde ikke anmeldt saken, men ble oppringt av politiet da mannen var blitt tatt for lignende kriminelle handlinger mot andre unge jenter i området. Hun hadde også som den eneste av de tre informantene gått gjennom en rettssak. Den andre kvinnen som jeg kom i kontakt med via en journalist, hadde opplevd at hennes tidligere partner hadde sendt nakenbilder av henne, blant annet noen som var tatt uten hennes viten og vilje, til venner og bekjente etter at de hadde brutt forholdet. Hun anmeldte selv og fikk etter en tid innvilget besøksforbud. Besøksforbud innebærer ifølge straffeprosessloven av 1981 § 222 kapittel 17a bokstav a at påtalemyndighetene kan nedlegge forbud mot at en person oppholder seg i nærheten av eller kontakter en annen person fordi de mener det er fare for at personen begår straffbare handlinger mot den andre (Straffeprosessloven 1981). Den tredje kvinnen hadde blitt filmet av en fremmed i en seksuell situasjon på fest uten hennes viten og vilje. Videoen var kommet på avveie og hun mistenkte at store deler av hennes sosiale omgivelser hadde fått med seg at den eksisterte. Jeg opplevde av samtlige av kvinnenes motivasjon for å delta i prosjektet var "idealistisk" i den forstand at det var viktig for dem at historiene deres kunne bidra til at det blir offentlig tematisert slik at man kan heve bevisstheten og kunnskapen om spredning av intimt innhold på nett uten samtykke. I tillegg virket det som at det var en del av en prosess der de selv ble tryggere på hvordan de skulle forholde seg til og snakke om hendelsene.

2.3.2 Fagpersoner

For et rikere empirisk grunnlag besluttet jeg å intervjuer en rekke mennesker som på ulike vis arbeider med spredning av intime bilder på nett uten samtykke. Jeg intervjuet blant annet Hans Marius Tessem, lederen i Slettmeg.no, som er en tjeneste man kan benytte seg av for å få slettet uønsket informasjon av seg selv fra internett (Slettmeg 2017). Han kunne belyse det konkrete tekniske i forbindelse med både forebygging og hindring av videre spredning av uønsket innhold på nett. I tillegg kunne han si noe om den generelle tendensen og utviklingen av fenomenet i løpet av de senere årene. Jeg intervjuet også Kjersti Rønholt, informatiker i Kripos som jobber forebyggende i politiets nettpatrulje sammen med Inger Karin Andersen, politibetjent i Kripos som jobber med etterforskning og sporsikring. De kunne både fortelle om politiets forebyggende arbeid og etterforskningsarbeid samt belyse problemets omfang. I tillegg intervjuet jeg Kaja Hegg, ansvarlig for barns rettigheter på nett i Redd Barna, som tematiserte barns rettigheter samt skoleverkets og foreldres ansvar for trygg bruk av internett. Som nevnt ble ikke dette intervjuet benyttet som data i analysen fordi jeg anså de andre intervjuene som mer tilspisset relevant til dette konkrete studiet. Anne Katrin Storsveen, politioverbetjent for Datakrimenheten i Oslo politidistrikt, som jobber som fagspesialist og forebyggende kontakt i sosiale medier, kunne belyse den forebyggende delen av spredning av intimt innhold på nett uten samtykke, særlig blant unge. Fordi jeg snakket med Kripos og Politiet i etterkant av intervjuene med ofrene kunne jeg stille dem spørsmål om det kvinnene hadde fortalt meg om sine møter med politiet. På den måten kunne temaet i oppgaven belyses fra ulike hold. Jeg snakket også med Rannveig Bakke Tvedten, juridisk seniorrådgiver i Datatilsynet, om lovgivningen rundt fenomenet.

2.3.3 Elever på videregående skole

Til slutt snakket jeg med fem jenter som går helsefag på en videregående skole og som har startet kampanjen #mittikkedit i sosiale medier. Kampanjen handler om å spre bevissthet rundt unges utforskning av internett, seksualitet og rus. De kunne fortelle meg om hvordan tingenes tilstand er med tanke på unge og spredning av intimt innhold på nett. Dette kan anses som et gruppeintervju og her kan man velge å bryte opp homogeniteten i gruppen ved å velge ulike egenskaper på dem som intervjues (Jacobsen 2003: 95). Gruppen jeg intervjuet kan anses som relativt homogen da de var fem jenter på samme alder som gikk i samme

klasse. Dette var imidlertid ikke et intervju som søkte å belyse en sak fra ulike hold, men heller å belyse spredning av intimt innhold på nett uten samtykke fra deres ståsted.

Til sist satt jeg igjen med en rekke informanter som kunne belyse ulike aspekter ved spredning av intimt innhold på nett uten samtykke samt hvordan ulike institusjoner forholder seg til fenomenet.

2.4 Gjennomføringen av intervjuene

Et intervju er en ”utveksling av synspunkter” der forskeren ber om innsikt i informantens meninger og oppfatninger (Dalen 2013: 32). Jeg hadde forberedt meg ved å lese om tematikken og skrive ned spørsmål. Jeg bestemte meg for å benytte semistrukturerte intervjuer som ofte brukes når ulike temaer skal forstås ut i fra personens egne perspektiver. Man søker å innhente beskrivelser av informantens livsverden og fortolke meningen rundt et fenomen (Kvale & Brinkmann 2009: 47). Dette oppfattet jeg som fruktbart når jeg skulle intervjuer ulike mennesker med ulike ståsteder når det kommer til fenomenet spredning av intimt innhold på nett uten samtykke. I forkant av intervjuene hadde jeg laget intervjuguider som var ment til å fungere som en tematisk pekepinn (Vedlegg 3). Disse varierte ut i fra hvem jeg skulle snakke med. En intervjuguide inneholder sentrale temaer og spørsmål som dekker de viktigste områdene i undersøkelsen og innebærer å omsette studiens overordnede problemstillinger til konkrete temaer med underordnede spørsmål (Dalen 2013: 26). Etter å ha fått godkjent intervjuguidene hos Norsk senter for forskningsdata kunne jeg sette i gang med intervjuene. Jeg hadde intervjuguiden med til intervjuene i papirform, men benyttet meg minimalt av dem da jeg opplevde det som mer interessant og dynamisk å ta tak i det informantene sa, men også initiere prat om de ulike temaene jeg ville inn på uten at det behøvde å innebære et kronologisk kontinuum.

Ofrene ble intervjuet først. To av samtalene var via Skype og én fant sted på en kafé. De fem jentene fra den videregående skolen ble også intervjuet på en kafé. Intervjuene med Kripos, Datatilsynet, Redd Barna og Oslo Politidistrikt ble utført på de respektive arbeidsplassene. Tessem i Slettmeg intervjuet jeg via telefon. Alle intervjuene unntatt ett ble tatt opp via en lydopptaker. Anne Katrin Storsveen ønsket ikke å bli tatt opp og derfor noterte jeg for hånd under intervjuet i tillegg til å sende henne spørsmål som hun fylte ut og sendte til meg på e-

post. Jeg sørget for å få samtykke til å ta opp samtalene i forkant av alle intervjuene. Intervjuene varte fra i overkant av en halv time til i omtrent halvannen time.

Ett av ofrene snakket jeg med på Skype med videooverføring. Det opplevdes ganske likt som et vanlig intervju selv om det hakket noe innimellom. En annen av ofrene intervjuet jeg via Skype, men hun ønsket ikke videooverføring, og det ble selvsagt respektert. Dette var fordi de befant seg i andre deler av landet. Det at jeg ikke kunne se den ene informanten bydde på visse utfordringer. Distansen dette medfører sammenliknet med ansikt- til- ansikt- intervju kan være hemmende. Mye vesentlig kontekstuell informasjon, som kroppsspråk uteblir, og dette kan påvirke det helhetlige inntrykket av personen og kommunikasjonen (Gillham 2005: 102). Samtidig opplevde jeg at distansen i denne typen samtale muligens kunne medbringe en annen form for trygghet. Kvinnene satt i sine egne hjem i sine respektive byer og var på den måten mer uforstyrret og i mer vante omgivelser enn på for eksempel en kafé. Dette kan ha gjort det lettere for dem å uttrykke seg om så intime og personlige opplevelser. Dette er i tråd med det Irvines (2011) skriver om at telefonintervju for det første er praktisk fordi man slipper å forflytte seg over geografiske områder, men at det også kan ha fordeler når det kommer til at respondenten kan føle seg mer anonym som særlig kan være hensiktsmessig når det kommer til sensitive emner (Irvine 2011: 203). Det kan godt hende at intervjuet hadde utspilt seg annerledes og at jeg kunne ha innhentet mer informasjon dersom den nonverbale kommunikasjonen hadde vært mer organisk, men jeg opplevde det like fullt som en fruktbar samtale og interaksjon.

Det siste offeret møtte jeg på kafe. Jeg kjøpte kaffe til henne og forsøkte å åpne interaksjonen på en måte som fikk henne til å føle seg trygg. Vi satt i et skjermet området av kafeen og småpratet litt i begynnelsen. Jeg fortalte henne om prosjektet og skrudde på lydopptakeren tidlig slik at hun skulle bli vant til den. Intervjuene med ofrene innledet jeg ofte med å spørre dem om de kunne fortelle meg litt om hva som hadde skjedd, helt fra begynnelsen av. Etter en stund gikk vi mer inn på de intime og vanskelige aspektene ved hendelsene. Et ideal i en slik forskningssituasjon er innlevelse. Som forsker er det hensiktsmessig å kunne leve seg inn i informantens sosiale virkelighet og dette kan skape et subjekt-subjekt-forhold mellom forsker og informant (Halvorsen 2003: 82). I og med at kvinnene jeg intervjuet var tilnærmet like gamle som meg følte jeg at jeg kunne leve meg inn i opplevelsene deres, selv om jeg sannsynligvis ikke kan forstå alle de reelle problemene det medfører. På denne måten opplevde jeg at det oppstod en felles konstruksjon av mening (Halvorsen 2003: 82). I løpet av

samtalene var vi innom flere temaer som virket vanskelig for dem å snakke om, men jeg opplevde også at de følte seg trygge og at de åpnet seg for meg.

Forskningsintervjuet er en profesjonell samtale der det konstrueres kunnskap i samspill eller interaksjon mellom intervjuer og respondent (Kvale & Brinkmann 2009: 22). Denne interaksjonen opplevde jeg henholdsvis som ulik da jeg intervjuet ofre og fagpersoner. Maktbalansen var på sett og vis asymmetrisk i begge "formene" for intervju, men på ulike måter. I intervjuene med ofrene var det jeg som hadde føringen på samtalen og jeg som satt på det Kvale og Brinkmann kaller "den vitenskapelige kompetansen" (Kvale & Brinkmann 2009: 52). Ofrene satt på en personlig kunnskap om temaet, mens fagfolkene kunne tilby en profesjonell kunnskap om temaet. I møtet med ofrene forsøkte jeg å fremstå trygg og å vise medmenneskelighet. I samtalene med fagpersonene presenterte jeg meg som en nysgjerrig student som gjerne ville "øse av deres kunnskap". På den måten opplevde jeg at maktbalansen på sett og vis varierte i de ulike typene for intervju.

Intervjuet med de fem jentene som hadde startet nettkampanjen #mittikkeditt fant sted på en kafé sentralt i Oslo. Selv om Kvale og Brinkmann mener at det som regel er seks til ti mennesker som deltar i fokusgruppeintervjuer, og det kun var fem jenter i dette intervjuet, vil jeg like fullt betegne det som et fokusgruppeintervju. Dette fordi at fokusgruppeintervjuer kjennetegnes av en ikke-styrende intervjustil der poenget er å få frem ulike synspunkter om et tema samt at moderator presenterer emnene og legger til rette for ordveksling (Kvale & Brinkmann 2009: 162). Det lagt opp til et slikt intervju og det var interessant å høre jentenes betraktninger om hvordan virkeligheten rundt spredning av intime bilder på nett uten samtykke, eller "nudes" som de kaller det, er for unge mennesker på videregående skole i dag.

2.5 Analyse

For å organisere og bearbeide datamateriale jeg hadde samlet inn transkriberte og kodet jeg det. Jeg valgte å benytte meg av transkribering som var relativt nøyaktig. Det vil si at jeg skrev ned alt informantene sa i intervjuene, men ikke nødvendigvis ting som gjesping eller hosting. I transkripsjonene skrev jeg M: foran alt jeg sa, og I: foran alt informanten uttalte. I intervjuene med flere informanter benyttet jeg meg av bokstavene A, B,C, D og E for å

betegne de ulike uttalelsene i transkripsjonen. Underveis fargekodet jeg intervjuene i henhold til tematikken som ble trukket frem. Dette varierte fra intervjuene med ofre og intervjuene med fagpersoner. Altså benyttet jeg meningskoding (Kvale & Brinkmann 2009: 209). Koder som ble brukt i intervju med ofrene var for eksempel ”om å anmelde” eller ”om å fortelle til sine nærmeste”. Koder som ble brukt i intervjuene med fagpersonene var for eksempel ”om lovverket” eller ”mørketall og anmeldelser”. Jeg begynte også tidlig å skrive ned tanker jeg gjorde meg under transkriberingsarbeidet i et eget dokument. Dermed ble innholdet kategorisert og det ble etter hvert tydelig hvilke hovedfunn jeg kunne utlede fra datamaterialet jeg hadde samlet inn. Slik begynte også fortolkningsprosessen.

I analysen av intervjuene benyttet jeg ikke noen enhetlig systematisk metode eller kombinasjon av teknikker (Kvale & Brinkmann 2009: 242). Jeg leste mye gjennom de kodede intervjuene og mine nedskrevne tanker og reflekterte teoretisk over de ulike funnene. Jeg leste også mye teori som kunne være relevant og fant til slutt ut at særlig personvernteori, viktimologi samt flere mindre teorier kunne belyse empirien på en måte som fikk frem kjernen i empirien. Det opplevdes dermed som naturlig å hekte flere mindre teorier på datamaterialet for å analysere det. I analysen har jeg plukket ut sitater jeg mener er representative for informantenes synsvinkler. ”Sitat-plukk-metoden” kan være problematisk fordi leseren ikke kan vite hvor representative eller typiske de enkelte sitatene er (Halvorsen 2003: 135). Dette har jeg vært oppmerksom på. Fordi man må avgrense seg i slike prosjekter vil kompleksiteten bak fenomenet og informantene jeg har studert ikke bli like detaljrikt som det er i virkeligheten (Halvorsen 2003: 136).

2.6 Etiske hensyn og refleksjoner

En intervjuundersøkelse er en moralsk undersøkelse som er knyttet til etisk betingede spørsmål både til dens midler og mål (Kvale & Brinkmann 2009: 79). Tematisk sett dreier dette prosjektet seg om et sensitivt fenomen. I tillegg er det tematikk som kan innebære skam og senskader for den rammede. Derfor oppfattet jeg det som svært viktig å være bevisst på å gå frem på en etisk forsvarlig måte i undersøkelsen. Samtidig har jeg valgt denne tematikken ikke kun med tanke på den vitenskapelige verdien av kunnskapen som søkes, men også med tanke på forbedring av situasjonen når det kommer til spredning av kunnskap og bevissthet,

noe Kvale og Brinkmann hevder er en viktig del av etikken i en slik undersøkelse (Kvale & Brinkmann 2009: 80). I og med at ofrene var en mer sårbar gruppe enn fagpersonene eller elevene på videregående skole, var jeg særlig opptatt av å ivareta deres interesser på en etisk forsvarlig måte. Samtidig har det vært viktig for meg å vise takknemlighet ovenfor alle informantene som har stilt opp i prosjektet. Derfor har jeg også vært opptatt av at utsagn fremstilles på en måte som ikke stiller noen i dårlig lys.

2.6.1 Informert samtykke

Informert samtykke handler om at de som skal delta i en studie på en lett og begripelig måte må informeres om hensikten med prosjektet, hvordan opplegget vil være og på hvilken måte resultatene skal formidles og brukes videre. Deltakelse i studien skal ikke skje under press, men være en fri og aktiv handling til å si ja til å delta i studien (Halvorsen 2003: 164). Det var viktig å tilnærme seg ofrene på en måte som ga dem alternativer og som ikke virket invaderende. Derfor la jeg ut informasjon om prosjektet mitt på ulike plattformer på nett og lot dem ta kontakt med meg hvis det skulle være aktuelt for dem. Korrespondansen skjedde per e-post og SMS der jeg gjerne fortalte om prosjektet, hva det innebar og hva det ville medføre. Jeg sendte dem et mer omfattende skjema med inngående informasjon om prosjektet og forsikret meg om at de hadde lest det da vi møttes (Vedlegg 2). Her stod det blant annet om prosjektets siktemål og design samt hvem som ville få tilgang på informasjonen og hvordan jeg ville sikre deltakernes anonymitet. Dette informerte jeg også om.

Informert samtykke innebærer at deltakeren har rett til å trekke seg fra forskningssituasjonen når som helst uten å oppgi grunn (Kvale & Brinkmann 2009: 88). Jeg informerte derfor ytterligere om prosjektet i begynnelsen av intervjuene og fortalte informantene at de kunne trekke seg når som helst. Slik sikret jeg informert samtykke. Dette var ikke via underskrift, blant annet fordi noen av samtalene var via Skype, men jeg tok opp at de samtykket med lydopptaker. Fagpersonene tok jeg direkte kontakt med og innhentet informert samtykke via e-post og i begynnelsen av selve intervjusituasjonen. Flere av dem ønsket å lese direkte sitater før jeg leverte oppgaven noe jeg selvsagt ga dem muligheten til. Under intervjuet med de fem jentene på 17 år jeg intervjuet hentet jeg samtykke fra samtlige som også ble tatt opp med lydopptaker. Fordi jentene har uttalt seg offentlig om kampanjen de har laget anså jeg

det ikke som nødvendig å innhente underskrifter fra foreldrene deres. Dette baserte jeg også delvis på opplysninger om at foreldrene deres var informert og hadde samtykket. Fordi det ikke anses som nødvendig benytter jeg ikke navnene til jentene i oppgaven.

2.6.2 Eventuelle konsekvenser av deltakelsen

Å delta i en slik undersøkelse kan innebære risiko. Som et etisk prinsipp bør risikoen for å påføre en deltaker skade være minst mulig. Man kan imidlertid berettige en slik undersøkelse ved at potensielle fordeler for deltakeren og verdien av den oppnådde kunnskap veier tyngre enn risikoen for å skade deltakeren (Kvale & Brinkmann 2009: 91). For ofrenes del kan det oppleves vanskelig å åpne seg om så intime og potensielt traumatiske opplevelser til en person de ikke kjenner godt og som heller ikke er en skolert terapeut. Ifølge Kvale og Brinkmann bør forskeren være bevisst på at den åpenheten og intimiteten kvalitativ forskning kan innebære kan virke forførende i den forstand at deltakerne gir opplysninger de i ettertid kan angre på å ha gitt (Kvale og Brinkmann 2009: 91). I noen av intervjuene med ofrene var mitt inntrykk at det opplevdes som naturlig for intervjuobjektet å gå videre inn i personlige og intime temaer som ikke nødvendigvis hadde noe med spredning av intime bilder på nett å gjøre. Da forsøkte jeg å lytte og møte dem på ethvert tema som ble tatt opp slik at de skulle føle seg ivaretatt. Jeg unnlot i ettertid å skrive dette i transkripsjonen. Jeg forsøkte tydelig å kommunisere at de kunne kontakte meg når som helst hvis det var noe de hadde behov for å snakke om etter intervjuet. Ingen av kvinnene har tatt kontakt.

Når det kommer til fagpersonene kan konsekvenser av en slik undersøkelse være mer avhengig av at uttalelsene de har kommet med er korrekte og at de ikke har sagt noe som for eksempel er omstridt på arbeidsplassen. Jeg anser det som viktig å ivareta deres integritet og er ikke ute etter å stille enkeltpersoner i dårlig lys. Det er saken som er i fokus og eventuelt hvordan den blir håndtert av de ulike institusjonene. Samtidig vil personene kunne bli et talerør for institusjonene de tilhører og på den måten få et ansvar. Dette opplevde jeg at personene var bevisste på.

Dem fem 17-åringene jeg intervjuet informerte om kampanjen de allerede har skapt og fronter utad, og uttalte seg ikke på et personlig nivå. Dermed er det trolig at uttalelsene ikke innebærer store overraskelser for de involverte eller for oppgavens lesere. Videre er en fordel

med semistrukturerte intervjuer at deltakerne langt på vei kan velge hva de ønsker å si og hva de ønsker å utelate (Corbin & Morse 2003). De kan for eksempel lede samtalen over på et felt de er komfortable med å snakke om. Da jeg eksempelvis stilte Kripos et konkret spørsmål om politiets metode for å ta personer som driver kriminell virksomhet på nett, sa de at dette kunne de ikke snakke om da metoden ville miste sin effekt (Intervju 2). Å ta hensyn til slike saker er også en del av etiske refleksjoner en må gjøre seg i et slikt prosjekt.

2.6.3 Konfidensialitet

Konfidensialitet handler om at privat data som kan identifisere deltakeren ikke skal avsløres, men behandles med diskresjon (Kvale & Brinkmann 2009: 90). Alle personene jeg intervjuet fikk på forhånd vite hvem som skulle ha innsikt i datamaterialet som ble samlet. Det var kun eventuelt veileder og meg. Ofrene ble informert om at sakene deres skulle anonymiseres i så høy grad at de ikke vil kunne være identifiserende. Opptakene ble overført til en datamaskin med privat brukernavn og passord og deretter slettet fra opptakeren. I transkripsjonene benyttet jeg meg ikke av ofrenes navn, andre navn som ble nevnt eller stedsnavn. Å bevare anonymiteten til kvinnene var viktig gjennom hele prosessen da de fortalte om private og traumatiske opplevelser, men også med hensyn til potensielle tredjepersoner som ikke har samtykket til offentliggjøring av informasjonen. Jeg har måttet ta noen runder når det kommer til informasjon om ofrene som kan virke identifiserende. For eksempel forteller Ingrid at hun har vært i militæret. Dette var jeg usikker på om jeg skulle ta med fordi jeg var redd det kunne virke identifiserende. Etter en prat med veileder tok jeg likevel beslutningen om å ta det med for det første fordi det er mange kvinner som har vært i militæret, for det andre fordi jeg ikke sier noe om hvilken gruppe hun var med i eller hvor hun var lokalisert, og for det tredje fordi det er beskrivende for hennes situasjon. Å bytte dette ut med for eksempel en ”mannsdominert idrett” ville vært en påstand som ikke stemmer. Dette er et eksempel på etiske hensyn jeg har måttet ta i løpet av arbeidet med prosjektet. Det er typisk at slike problemstillinger preger hele forløpet av en intervjuundersøkelse, særlig fordi man kanskje studerer menneskers privatliv (Kvale & Brinkmann 2009: 80). Jeg ga også ofrene andre navn som jeg synes passet. Det kom ikke opp like mange etiske problemstillinger i arbeidet med intervjuene av fagpersonene og 17-åringene. Anonymitet var heller ikke et like

stort tema når det kom her da de har samtykket til offentliggjøring av uttalelsene sine, enkelte med forbehold om at de fikk lese det før det ble utgitt.

2.6.4 Forskerrollen

“Grensegangen mellom å være forsker og med menneske, mellom å vise nærhet og samtidig opprettholde en nødvendig distanse, kan til tider være vanskelig. Intervjueren må imidlertid være seg sitt ansvar som forsker bevisst og behandle intervjumaterialet på en teoretisk forsvarlig og vitenskapelig fundert måte”

(Dalen 2013: 11).

Det ovennevnte sitatet reflekterte jeg over i forkant av intervjuene. Jeg har jobbet noen år som journalist, blant annet i NRK og særlig med radio, så intervjusituasjonen er ikke helt ny for meg. Jeg merket imidlertid at det ble annerledes i en forskningssituasjon. Ofrene jeg intervjuet var ikke langt unna meg aldersmessig og når man skal prate om så sensitive temaer, løper man som forsker en risiko for å gå inn i en slags “venninnerolle”. Samtidig skulle jeg heller ikke oppfattes som en terapeut, selv om samtalen i seg selv kunne oppleves som terapeutisk. Alle de tre ofrene poengterte dette da jeg på slutten av intervjuet takket dem ettertrykkelig for at de hadde tatt seg tid til å møte meg. Det fremstod som at de følte at dette var en del av prosessen som omhandler hvordan de skal forholde seg til disse vanskelige hendelsene i deres liv, og at åpenhet er en del av dette. Balansen mellom å opprettholde en forskerrolle med moralsk integritet, medmenneskelig forståelse, men å samtidig ha en profesjonell avstand var noe jeg var bevisst på (Dalen 2013: 11). Jeg satt igjen med inntrykket av at kvinnene følte seg trygge i samtalen samtidig som at jeg fikk en fornemmelse av at situasjonen var knyttet til et mål om mer kunnskap om det de hadde opplevd og dermed også en del av en bredere kontekst.

Som tidligere påpekt opplevde jeg at forskerrollen ble noe annerledes i møtet med fagpersonene. Forskerens integritet er av stor betydning i kvalitative intervjuer fordi intervjueren selv er det viktigste redskapet når det kommer til innhenting av kunnskap (Kvale & Brinkmann 2009: 92). Fagpersonene hadde forventinger til meg som student i rettsosnologi og ved flere anledninger ble det sagt at *“dette kan du sikkert mer om enn meg,*

men... ". Jeg opplevde at det var mulig og også hensiktsmessig å utvise at jeg var noenlunde opplyst på tematikken, men like fullt at jeg var en nysgjerrig student som gjerne ville vite så mye som mulig om deres arbeid og kunnskap om feltet. Jeg stilte spørsmål hvis det var noe jeg ikke forstod og stilte oppfølgingsspørsmål der jeg syntes det var relevant. Samtidig opplevde jeg at stemningen ofte ble uformell, blant annet fordi jeg snakket med mennesker som var brennende opptatt av tematikken rundt spredning av intime bilder på nett uten samtykke, og som var positive til prosjektet. I intervjuet med 17-åringene forsøkte jeg også å opprettholde en balansert forskerrolle som verken var for uformell eller for autoritær, med mål om å styre samtalen med en åpen og tydelig framtoning (Halvorsen 2003: 88).

2.7 Vitenskapelig kvalitet

Den vitenskapelige kvaliteten i et intervjubasert forskningsopplegg avhenger ofte av troverdighet og kunnskapsmessige overførbarhet. Dette diskuteres gjerne via begrepene *reliabilitet*, *validitet* og *generaliserbarhet* (Kvale & Brinkmann 2009: 246). Reliabilitet er knyttet til forskningsresultatene konsistens og troverdighet. Dette forbindes ofte med hvorvidt resultatet kunne ha blitt reproduisert av en annen forsker på et annet tidspunkt. (Kvale & Brinkmann 2009: 250). Derfor er det viktig å ta stilling til forskningsprosjektets reliabilitet i alle de ulike delene av forskningsprosessen. For eksempel kan intervju spørsmålenes ordlyd påvirke dataenes reliabilitet som igjen vil påvirke reliabiliteten i de resterende leddene av prosjektet. Et ledende spørsmål vil muligens påvirke deltakerens svar som igjen kan påvirke empiriens vitenskapelige kvalitet (Kvale & Brinkmann 2009: 250). Dette er noe jeg har vært bevisst på gjennom de ulike delene av prosjektet, i intervju fasen, i transkriberinger og i analysen. Jeg forsøkte derfor å stille åpne spørsmål og ikke gi respons som kunne virke førende på informantene.

“Validitet i samfunnsvitenskapene dreier seg om hvorvidt en metode er egnet til å undersøke det den skal undersøke” (Kvale & Brinkmann 2009: 250). Med andre ord kan man si at et kvalitativt forskningsprosjekt har høy validitet hvis det reelt sett reflekterer de fenomenene en ønsker å oppnå kunnskap om. I mitt prosjekt opplevde jeg det som hensiktsmessig å benytte

meg av kvalitative intervju som varierte noe alt etter hvem jeg intervjuet. I tillegg synes jeg intervjuene ble gjennomført på en etisk forsvarlig måte og at de resulterte i fruktbar empiri. Tolkninger bør dokumenteres og begrunnes og dette gjøres blant annet ved å trekke frem sitater og poengtere hva som var konteksten for uttalelsene (Thagaard, 2009: 201-202). Derfor ønsker jeg også å styrke prosjektets validitet ved å tydeliggjøre i teksten hvordan jeg har kommet frem til de konklusjonene jeg har og hvorfor jeg har tolket det dit hen.

I et kvalitativt forskningsopplegg skal det fremgå hvem eller hvilke fenomener en ønsker å undersøke. I streng vitenskapelig forstand kan innsamlet datamateriale i utgangspunktet kun si noe om de konkrete enhetene vi har undersøkt (Halvorsen 2003: 97). Likevel ønsker man ofte ut ifra den samlede empirien å trekke slutninger og paralleller som sier noe om flere enn de som er undersøkt, man ønsker å *generalisere* (Halvorsen 2003: 97). Når det kommer til de tre ofrenes opplevelser kan det ikke påstås at deres opplevelser med sikkerhet kan generaliseres til å gjelde alle ofre for spredning av intimt innhold på nett uten samtykke. Det kan imidlertid si noe om graden av alvor den typen krenkelse kan ha på et menneskes liv. Som nevnt i analysekapittelet kan jeg heller ikke påstå at det ofrene opplevde i møtet med politiet sier noe om politiets alminnelige praksis på området. Påstanden om at spredning av intimt innhold på nett uten samtykke ikke er videre institusjonalisert blir imidlertid underbygget av en rapport fra Politidirektoratet og i tillegg av intervjuene med Kripos, Oslo politidistrikt og Slettmeg. Det å få belyst fenomenet fra ulike personer som har kjennskap til det, både privat, men også profesjonelt kan gjøre analysen mer mangefasettert. På den måten kan man si at prosjektet på sett og vis er generaliserbart i den forstand at det gir et øyeblikksbilde av en ny type krenkelse, hvordan det kan oppleves samt hvordan enkelte fagpersoner i institusjoner som håndterer tematikken forholder seg til det. Dette kan igjen, påstås å si noe om noen av omgivelsene som omgir fenomenet. I tillegg har jeg kombinert min kvalitative empiri med litteratur på området som plasserer datamateriale i et vitenskapelig landskap og sier noe om fagkonteksten fenomenet eksisterer i.

3 Teori

I denne delen av oppgaven vil jeg definere det teoretiske utgangspunktet som senere vil bidra til å belyse prosjektets innsamlede empiri. Jeg vil først tematisere privatliv og ulike historiske og teoretiske forståelser dette. Så vil jeg redegjøre for personvernteori og særlig integritetsperspektivet på personvern (Schartum & Bygrave 2011: 28). Deretter vil jeg utforske personvern og privatliv på internett, særlig om internets deltakerkultur og hvordan det påvirker skillet mellom det private og det offentlige (Hannemyr 2009: 161). Jeg vil gjennomgå Inger Marie Sundes teori om “økosystemeffekten” og ønsket om et fornyet personvern før jeg går over til rettssikkerhet og rettsliggjøring (Sunde 2013: 85). Avslutningsvis vil jeg redegjøre for sentrale og aktuelle begreper i viktimologien.

3.1 Privatliv og personvern

Selv om ordet *privatliv* er hyppig brukt i dagligtale, og i fagdiskusjoner, finnes det ikke en enkeltstående definisjon eller analyse av begrepet (DeCew 2002: 1). Det er relativt bred enighet om privatlivets egenverdi, men begrepet kan også fremstå noe utilgjengelig og uoversiktlig (Schartum & Bygrave 2004: 13, Schoeman 1984: 1). Ifølge ”Stanford Encyclopedia of Philosophy” er begrepet privatlivs innhold omdiskutert (DeCew 2002). Fenomenet har dype historiske røtter og kan blant annet spores tilbake til Aristoteles sin distinksjon mellom den offentlige sfære myntet på politiske diskusjoner, og den private sfære som skulle favne om familien og husholdningen. John Stuart Mill fremla en liknende distinksjon, men fokuserte på forskjellen mellom statlig autoritet og makt på én side, og selvregulering på den andre (DeCew 2002: 2). Antropologer som Margaret Mead (1949) har hatt et kulturrelativistisk syn på privatliv og vist at flere kulturer verdsetter privatliv via ulike former for grensesetting (Mead 1949 i DeCew 2002: 2). Alan Westin (1967) studerte i sin tid dyr og privatliv, og kom frem til at privatliv ikke kun er et menneskelig behov (Westin 1967 i DeCew 2002: 2). Med andre ord er det et bredt undersøkt konsept med en rekke ulike meningsinnhold. Imidlertid kan man si at det ofte har blitt gjort et skille der privatliv anses som en separat sfære der enkeltindividet har friere påvirkningskraft på graden av intervensjon fra utsiden. Dette har også vært tematisert av feministiske forskere. Catharine MacKinnon (1989) hevdet for eksempel at det tradisjonelle skillet mellom det private og det offentlige

kan innebære fare for kvinner da det historisk sett har hatt en tendens til skjule for eksempel mishandling av kvinner i hjemmet. Dette har innebåret et paradoks i og med at det samtidig har blitt oppfordret til å ikke intervenere, verken statlig eller personlig (MacKinnon 1989 i DeCew 2002: 8).

På engelsk benyttes ordet “privacy” som kan betegne både privatliv og personvern (Schartum & Bygrave 2011: 17). Personvern kan defineres som vernet av den enkeltes interesse i å kunne kontrollere og behandle opplysninger om seg selv, og ifølge Schartum og Bygrave er det særlig etter kommunikasjonsteknologiens fremvekst at det har blitt et allment begrep. Da er det ofte forstått som beskyttelse av *personlig integritet* (Schartum & Bygrave 2011: 17). I det norske lovverket favner personvernet ofte om et hvert individs ukrenkelighet og krav til respekt fra andre mennesker, egen integritet samt fred i sitt privatliv (NOU 2009:1, 2009: 12). Det er imidlertid kun i løpet av de siste hundre år at formelt juridisk vern av privatliv har utviklet seg i den vestlige kulturen (DeCew 1997: 9). Tidlige systematiske definisjoner av personvern ble fremlagt av de amerikanske teoretikerne Samuel Warren og Louis Brandeis i ”The Right to Privacy” fra 1890. De anerkjente at politiske, økonomiske, sosiale og teknologiske endringer brakte med seg et behov for rettslig beskyttelse av individets privatliv. Dette var blant annet grunnet utviklingen av trykt presse og fotografikameraet, som muliggjorde en bredere spredning av informasjon enn tidligere (Warren & Brandeis 1890 i DeCew 2002: 19). Dette kunne ifølge Warren og Brandeis by på en rekke nye utfordringer, som overordnet burde omfattes av lovgivning som kunne hindre detaljer fra individers privatliv fra å bli lekket. Altså har teknologi vært en del en grunnlaget til utviklingen av et formelt personvern (Warren & Brandeis 1890 i DeCew 2002: 19). Warren og Brandeis la med dette grunnlaget for en fremtredende definisjon av privatliv, nemlig *retten til å kontrollere informasjon om en selv* (DeCew 2002: 3). Denne definisjonen har lenge vært dominerende i det akademiske miljøet i Datatilsynets praksis (Schartum & Bygrave 2004: 13).

Noen teoretikere forstår også privatliv som graden av *tilgang* en har til en egen eksklusiv sfære. Ruth Gavison mener for eksempel at privatliv er fravær av uønsket tilgang fra andre (Gavinson 1980: 347). Mer konkret skriver hun at privatliv handler om kontroll over hva andre vet om oss, hvem som har fysisk tilgang til vår sfære og hvilken grad av oppmerksomhet vi får fra andre. Her forstår man privatliv som *selvbestemt grad av tilgang*. Gavinson understreker at privatliv er viktig fordi det innebærer funksjoner som personlig

autonomi, identitetsbygging og at det promoterer et fritt samfunn. Derfor er privatliv også noe som gagnar samfunnet som helhet (Gavinson 1980: 347). Edward J. Bloustein (1964) mener også at konseptet privatliv er et viktig samfunnsanliggende, og er blant dem som fokuserer på privatliv som avgjørende for individets *personlige integritet*. Dette definerer ifølge ham essensen i mennesket og innebærer i tillegg til individets rett til ukrenkelighet også integritet, personlig autonomi og uavhengighet. Respekt for disse verdiene beskytter mot nedverdiggende inntrengelser, mener Bloustein. Uønskede inntrengelser i et menneskes privatliv angår på den måten hele vertssamfunnet da det implisitt eller eksplisitt underminerer respekten for menneskeverdet (Bloustein 1964 i DeCew 2002: 9).

Charles Fried (1970) definerer privatliv som kontroll over informasjon om en selv, men inkluderer i dette at privatliv er en fundamental forutsetning for et individs utvikling med tanke på å danne meningsfulle intime relasjoner som bygger på tillit og respekt. Dette i tillegg til kontroll over informasjon om en selv er grunnleggende rettigheter som muliggjør varige intime relasjoner. Grunnet dette er trusler mot våre privatliv også trusler mot vår menneskelige integritet (Fried 1970 i DeCew 2002:9). Privatliv gir oss muligheten til å definere vår relasjon til andre og til å definere oss selv, og er derfor også nært knyttet sammen med selvrespekt. Det å velge hvem man ønsker å dele ulik informasjon med og å kontrollere hvordan man ønsker å oppføre seg i ulike sosiale interaksjoner er også knyttet til identitet (Fried 1970 i DeCew 2002:9). Dermed kan man også forstå privatliv som nært beslektet med identitet og selvfølelse.

Denne oppgaven benytter en forståelse av privatliv og personvern som favner om disse tre hovedpoengene:

1. Retten til å kontrollere informasjon om en selv
2. Kontroll på grad av tilgang fra andre
3. Vern av personlig integritet

3.1.2 Personvern og rettssikkerhet

Personvern og rettssikkerhet er to grunnleggende komponenter i en rettsstat (NOU 2009: 33). Rettssikkerheten i et samfunn betegner i det store og hele den graden lovverket faktisk er egnet til å beskytte rettighetene til borgerne som inngår i samfunnet. Rettssikkerhet kan

defineres som ”den alminnelige sikkerheten for liv og eiendom som rettsordenen gir” (NOU 2009: 34). Mer konkret handler det om regelstyring i forholdet mellom den enkelte borger og forvaltningen (Thorsvik 2000: 152). Man skiller gjerne mellom 1) sikkerhet for angrep på liv og eiendom fra enkeltpersoner og 2) sikkerhet mot overgrep fra statsmakten som for eksempel vilkårlig fengsling eller konfiskering av eiendom (NOU 2009: 34). I den sammenheng snakker man ofte om *rettssikkerhetsidealet* som grunnleggende sett går ut på hvordan det overordnede forholdet mellom enkeltindividet og offentlige myndigheter bør være (Skjetne 2008: 16).

I den sammenheng kan man trekke frem *rettssikkerhetsgarantiene* som er virkemidler som skal bidra til å realisere og opprettholde rettssikkerhetsidealet (Skjetne 2008: 20).

Rettsikkerhetsgarantier går ut på at den offentlige myndighet skal bli utøvd med hjemmel i lov og at det finnes konstitusjonelle garantier som setter grenser for statens maktbruk. I tillegg handler det om det grunnleggende kravet til forsvarlig saksbehandling i forvaltningen, kravet om forutberegnelighet i lovgivning og forvaltning og regler som skal sikre den enkelte en rettferdig rettergang (NOU 2009: 34). *Rettsikkerhetskrav* innebærer et normativt ønske om hvordan relasjonen mellom enkeltpersonen og den utøvende myndighet skal være. Det handler både om at myndighetene skal beskytte borgerne fra andre borgere, men også at forholdet mellom enkeltindividet og myndighetene skal være ordnet i tråd med visse grunnleggende prinsipper (Eskeland 1989: 20). Det er ikke noe enhetlig oversikt over hva rettssikkerhetskravene er, men i ulike juridiske teoretiseringer kan en skimte konturene av noen fremtredende hovedelementer: beskyttelse mot overgrep og vilkårlighet, rettsriktighet, forutberegnelighet og likhet (Skjetne 2008: 18).

Innholdet i den tradisjonelle forståelsen av begrepet personvern og begrepet rettssikkerhet kan ofte overlappe hverandre. Samme prinsipp kan sies å stå helt sentralt i begge begrepene, nemlig det å beskytte individets integritet mot overtramp og overgrep (NOU 2009: 34). Man snakker ikke nødvendigvis om rettssikkerhet og enkeltindivider seg imellom. Her kan man se et skille mellom rettssikkerhet og personvern i den forstand at personvern ofte handler om individets psykiske integritet, mens rettssikkerhet gjelder statens plikt til å hindre krenkelser av enkeltpersoners fysiske integritet (NOU 2009: 34).

3.2 Personvernteori

Schartum og Bygrave (2011) sammenfatter ulike antagelser om årsaksforhold og andre sammenhenger som gjelder personvernet under det de kaller *personvernteori*.

Personvernteori har tradisjonelt betegnet rammene for og enkeltelementene i det som kan kalles personvern. Eksempelvis kan den benyttes i fortolkning av personvernlovgivning, teori knyttet til domstolspraksis eller ulovfestet personvern (Schartum & Bygrave 2004: 17).

Personvernteori gir et godt innblikk i hvilke rettspolitiske tankegods og resonnement som kan ligge bak lovgivningen på området, og kan benyttes for etablering av argumenter og tilpassing av forståelser som kan inngå i for eksempel rettssosiologiske analyser (Schartum & Bygrave 2011: 23). Personvernteori betegner på det øverste nivået personvern som et ideal. Dette innebærer imidlertid konflikt i og med at personvern kan motstrides av andre idealer. For eksempel kan yttringsfrihet stå i motstrid med personvernidealet (Schartum & Bygrave 2011: 37). Kjernen i personvernteori har vært *interesseteori* som er en modell som beskriver interesser og interessekonflikter personvernet kan sies å omfatte (Schartum & Bygrave 2004: 17). Ifølge Schartum og Bygrave kan personvernet plasseres langs noen klassiske konfliktlinjer i norsk politikk og samfunnsliv. Dette kan knyttes opp mot tre hovedperspektiver på personvern: beslutningsperspektivet, maktperspektivet og integritetsperspektivet (Schartum & Bygrave 2004: 17). Det sistnevnte perspektivet vil nå gjennomgås ytterligere da dette er teoretisk rammeverk som benyttes i analysen.

3.2.1 Integritetsperspektiv på personvern

Integritetsperspektivet på personvern innebærer ifølge Schartum og Bygrave den klassiske måten å betrakte personvern på. Utgangspunktet for perspektivet er idealet om mennesket som fritt og ukrenkelig. Man kan knytte dette opp mot tanken om at menneskers liv er delt opp i ulike sfærer med forskjellig grad av intimitet eller sensitivitet for den enkelte (Schartum & Bygrave 2011: 28). Hvorvidt sfærene bør beskyttes mot utenforstående inntrengning avhenger av hvor sensitive eller intime de er for individet. Teorien går altså ut på at individet har “herredømme” over egne sfærer og autonomi til å beslutte hvor grensene skal gå. Noe som imidlertid kan være problematisk med teorien er at man ser intimitet og sensitivitet som gitte, objektive og kontekstuavhengige størrelser og det reflekterer ikke nødvendigvis virkeligheten (Schartum & Bygrave 2004: 24). Schartum og Bygrave skiller mellom stedlig

integritet, kroppslig integritet, psykisk integritet kommunikasjonsintegritet, informasjonsintegritet og kontekstuell integritet (Schartum & Bygrave 2011: 30). Kort fortalt handler stedlig integritet om respekt for et fysisk avgrenset område, for eksempel hjemmet. Kroppslig integritet handler om andres respekt for kroppen vår, mens psykisk integritet kan for eksempel handle om psykologiske tvangssituasjoner eller påføring av psykisk belastning. Kommunikasjonsintegritet gjelder det at vi skal kunne kommunisere uforstyrret med andre, mens informasjonsintegritet tar for seg spørsmål angående integriteten vi nyter når vi behandler informasjon om oss selv (Schartum & Bygrave 2011: 29- 30). Kontekstuell integritet er en kategori som er lagt til i Schartum og Bygraves utgave av ”Personvernteori” fra 2011 og angår normer for hva som er relevant informasjon i ulike kontekster. Den kontekstuelle integriteten blir ivaretatt når slike normer blir respektert. For eksempel er det ikke andre enn banken som skal ha detaljert informasjon om våre lån (Schartum & Bygrave 2011: 30).

3.3 Privatliv og personvern på internett

3.3.1 Privat og offentlig på internett

Tradisjonelle medier som aviser, film, radio og fjernsyn kjennetegnes av å være ensrettede, lukkede og hierarkiske. Det vil si at rollene ”sender” og ”mottaker” er fastlagte og forhåndsbestemte størrelser, at tilgang til å sende er forbeholdt økonomiske og kulturelle eliter samt at det finnes én sender og mange mottakere. Den allmenne utbredelsen av internett fører imidlertid med seg et brudd med tradisjonelle medier ved at de kan være tosidige, likestilte og åpne (Hannemyr 2009: 161-162). Innholdet i de ”nye” mediene skapes langt på vei gjennom gjensidig og likestilt interaksjon mellom brukere og dermed kan man si at de tradisjonelle rollene ”sender” og ”mottaker” endres fordi alle kan være ”skaper” og ”deltaker” (Hannemyr 2009: 162). Internett har blitt beskrevet som en “frontier of new democracy”, som en normativ offentlig sfære i en Habermasisk betydning, der ”alminnelige personer” kan uttrykke sine oppfatninger, holdninger, ønsker og behov (Henry & Powell 2015a: 761). Her siktes det til Habermas sin forståelse av den offentlige sfære som en arena for sosialt liv og ytringsfrihet der offentlig opinion kan formes (Habermas 1974: 49). Noen forskere mener internett vil bety at dikotomien mellom privat og offentlig vil opphøre (se for eksempel Rikke Frank Jørgensen 2013). Ifølge Jørgensen er det offentlige liv i økende grad

innspilt, sporet og delt, og det krever innsats å skjerme privatlivet (Jørgensen 2013: 25). Ifølge Gisle Hannemyr er mediens arena offentligheten, mens personvernets arena er privatlivet (Hannemyr 2009: 162). De deltakerskapte og deltakerstyrte mediene utfordrer skillet mellom offentligheten og privatlivet fordi de kommuniserer ytringer gjennom kanaler som er offentlig tilgjengelige, samtidig som at de som ytrer seg ofte er en privat person som ytrer seg i en privat kontekst om private anliggende, mener Hannemyr (Hannemyr 2009: 162).

3.3.2 ”Økosystemeffekten”

Personvern er et særnorsk begrep som særlig har blitt aktualisert i takt med de senere års teknologiutvikling (NOU 2009: 30). I Norge har særlig advokat Inger Marie Sunde skrevet om internett og personvern. I Sundes artikkel “Økosystemeffekten- Om personvernet i sosiale medier” poengterer hun at innholdet i personvernet bør reformuleres og presiseres i takt med samfunnsutviklingen (Sunde 2013: 85). Sunde skriver at ytringer i sosiale medier kan ha stor påvirkningskraft og få konsekvenser for personvernet. *”Effektene kan oppstå nokså uavhengig av den omtalte persons nettbruk fordi ytringene påvirker alle andre som leser dem, og det kan enkeltindividet vanskelig forhindre”* (Sunde 2013: 85-86). På grunn av den omfattende digitaliseringen, som innebærer konstant tilgang på skytjenester, effektive søketjenester og nærmest ubegrensede publiseringsflater samt tilnærmet gratis lagringsplass, kan ytringer “leve sitt eget liv på nett”. Dermed kan innhold få vid og varig spredning utenfor den opprinnelige konteksten og dette kan ramme personvernet (Sunde 2013: 86). På denne måte kan den teknologiske samfunnsutviklingen gi grobunn for nye tanker og ideer i forbindelse med personvernet i tillegg til å innebære nye *trusler* som gjør nye presiseringer av vernets innhold relevant (Sunde 2013: 86).

Sunde fremlegger begrepet *økosystemeffekten* som betegner at sosiale medier inngår i en større sammenheng med andre nettjenester som forårsaker gjensidig forsterkende effekter på personvernet. Med dette mener hun at bruken av sosiale medier har konsekvenser for personvernet i den forstand at opplysninger kan utnyttes i en annen kontekst enn de ble publisert i og få uheldige konsekvenser for personer som er rammet (Sunde 2013: 85). I likhet med Hannemyr presiserer Sunde at den enorme informasjonsspredningen sosiale medier tillater i utgangspunktet er brukergenerert eller deltakerstyrt, altså produsert av

brukere av tjenesten. Tjenestene er det hun kaller “halvoffentlige” hvilket innebærer at materialet blir lagt ut i en privat sammenheng, men kan spres i stort omfang. I tillegg har tjenestene ofte ikke en synlig en “redaktør” og faller dermed utenfor normal medielovgivning. Disse tjeneste fungerer i samspill med andre nettjenester og inngår i en større kontekst også utenfor internett:

”Søketjenester, lagringstjenester og digitalisering av informasjon i kombinasjon med webbasert lenketeknologi og spredningstjenester som fildeling og RSS-feed (“pushing” av informasjon til sluttbruker), medfører reproduksjon og spredning av innhold som blir varig tilgjengelig”

(Sunde 2013: 88).

Dette kan innebære krenkelser av personvernet som er svært massive målt i varighet og utbredelse (Sunde 2013: 88). Interaksjon i sosiale medier er ifølge Sunde først og fremst et instrument for samhandling mellom mennesker som allerede omgås utenfor internett. Derfor kan nettbaserte krenkelser sjelden forklares eller bedømmes isolert. Internett er en stor del av sosial hverdagslig interaksjon i vår del av verden og vi kan ikke bare “slå av internett”. Denne endringen i måter å forholde seg til hverandre på er ifølge Sunde så radikal, sammenliknet med tidligere generasjoner, at man knapt kan fatte det (Sunde 2013: 90). Internett legger til rette for det ordfilosof Viktor Mayer-Schonberger kaller “gigantic collective memory” som skiller seg fra vår biologiske hukommelse fordi den aldri lar informasjon “gå i glemmeboken”.

”Dermed er personvernet ikke bare individuelt, men også et samfunnsanliggende. Samfunnet tjener på å ha et robust personvern. Samfunnet har behov for utvikling av modne, trygge borgere som senere vil ha mot til å bidra på den offentlige arena. Det å være trygg, i den forstand at man kan bruke nettet uten frykt for å bli konfrontert med sjikanerende meldinger eller av bilder som ble tatt i uheldige situasjoner for flere år siden osv., er viktig for personlig utvikling. Derfor bør det skapes bevissthet om det materielle innholdet av personvernets digitale side og mulige statlige effektiviseringsplikter identifiseres”

(Sunde 2013: 91).

Sunde skriver altså at individet er avhengig av hjelp fra staten for å få stanset krenkelser på nettet og stiller det overordnede spørsmålet om staten forsømmer sin plikt til å sikre retten til privatliv ved å unnlate å innføre tiltak som stanser slike krenkelser (Sunde 2013: 91). Slike tiltak kan for eksempel være rettsliggjøring som for ordens skyld kort vil defineres i neste avsnitt.

3.3.3 Rettsliggjøring

Jeg vil benytte meg av en forståelse av rettsliggjøring som omfatter det som skjer når problemstillinger blir underordnet det rettslige system. Mathiesen formulerer det slik:

””Rettsliggjøring” vil nettopp si at det rettslige spørsmål overordnes konflikten mer politiske- og egentlige- sider. Den politiske konflikten omdannes og får en ny, juridisk karakter. Dermed ”mister en kontakten” med den opprinnelige konflikten og det den gjaldt”

(Mathiesen 2011: 201).

Altså kan det handle om prosessen som finner sted når tematikk og konflikter mellom borgere i et samfunn blir juridisk formulert i formelt lovverk. I et mer makroorientert perspektiv kan rettsliggjøring også handle om det at flere og flere arenaer i samfunnet blir underordnet rettens definisjonsmakt (Mathiesen 2011: 208). For eksempel er den klassiske sivilrett og strafferett nå supplert med sosialrett, miljørett, energirett og så videre (Baier 2013: 146). Når staten begynner å regulere nye områder kommer spørsmålet om hvorvidt eksisterende rett skal reformuleres eller om klassiske rettslige institusjoner vil kunne tilpasses en ny regulerings situasjon. Det dukker altså opp en rekke spørsmål om hvordan det nye domenet skal rettsliggjøres (Baier 2013: 146). Rettsliggjøring av spredning av intimt innhold på nett uten samtykke vil diskuteres i kapittel 7. Nå skal det handle teori om ofre og hvordan de kan bli møtt av den rettslige institusjon når viktimologien skal gjennomgås.

3.4 Viktimologi

Som vi har sett handler personvernet om å beskytte borgernes personlige integritet og rettssikkerhet. Hvis denne beskyttelsen er fraværende kan det konstituere ofre for krenkelser. Viktimologi er læren om *offeret* (Nielsen & Snare 1998: 11). Det er en relativt ny vitenskap som fikk sitt utspring etter første verdenskrig og som tar for seg ofre for kriminalitet (Doerner & Lab 2005: 21). I dagens viktimologiforskning er man blant annet opptatt av årsaker til tilbakevendende viktimisering, hvordan ofre blir konstituert av institusjonene de inngår i samt hvordan man kan forhindre viktimisering (Daigle & Muftic 2016: 12). I denne oppgaven benyttes viktimologi til å belyse ofre for seksuelle krenkelser på nett. I den sammenheng kan det være formålstjenlig å trekke frem seksuell viktimisering som av Daigle og Muftic blir omtalt som en unik form for offergjøring: “*sexual victimization encompasses any type of victimization involving unwanted sexual behavior perpetrated against an individual. These behaviors can range from forced penetration to surreptitiously videotaping an individual undressing*” (Daigle & Muftic 2016: 136). Slik viktimisering kan ifølge forfatterne få store negative konsekvenser. For eksempel kan offeret endre atferd etter å ha blitt utsatt for en seksuell krenkelse (Daigle & Muftic 2016: 146).

3.4.1 Offerets bidrag til egen viktimisering

Selv om viktimologien har beveget seg bort fra kun å handle om hvordan et offer bidrar til egen viktimisering, er det fortsatt enkelte begreper som stadig er aktuelle og som kan være treffende når det kommer til spredning av intime bilder på nett uten samtykke (Doerner & Lab 2005: 319). “*Victim precipitation*” definerer i hvilken grad et offer er ansvarlig for sin egen viktimisering. Her tar man dekning for at det minst må to personer til, et offer og en lovovertreder, for at en kriminell viktimisering skal ha funnet sted, samt at begge parter handler og reagerer før, under og etter hendelsen (Daigle & Muftic 2016: 2). Det kan imidlertid være problematisk fordi det kan innebære offerklandring, altså at man legger skylden på offeret for den kriminelle handlingen og ikke på personen som begikk overtredelsen i utgangspunktet. “*Victim facilitation*” er et annet begrep som beskriver hendelsen som inntreffer når et offer uten intensjoner gjør det lettere for lovbrøteren å begå den kriminelle handlingen (Daigle & Muftic 2016: 3). “*Victim provocation*” betegner det som

skjer når offeret mer eller mindre provoserer frem den kriminelle handlingen som blir begått mot vedkommende (Daigle & Muftic 2016: 3). Offerklandring har vært adressert når det kommer til overgrep av kvinner, særlig i feministiske bevegelser fra 60-tallet og i moderne tid. Mye av kritikken gikk ut på at kvinner ble ansvarliggjort for å ha handlet på en måte som bidro til den seksuelle krenkelsen (Doerner & Lab 2005: 17).

3.4.2 Viktimologi og rettssystemet/ politiet

Hvordan et offer for kriminalitet føler seg behandlet av de utøvende myndigheter er av betydning blant annet fordi dette i ettertid ofte er med på å bestemme hvordan offeret definerer hendelsen samt hvordan de definerer seg selv i forhold til hendelsen (Doerner & Lab 2005: 53). For å forstå ofre for kriminalitet er det derfor viktig å forstå hvordan de interagerer med rettssystemet (Daigle & Muftic 2016: 12). Mange som er rammet av kriminalitet anmelder ikke hendelsene til politiet, særlig når det kommer til kriminalitet av seksuell karakter (Doerner & Lab 2005: 54). Dette kan ha mange årsaker, men det kan ofte bunne i en mistillit til politiet og en frykt for ikke å bli trodd. Andre kvier seg for å igangsette en slik systemisk institusjonell prosess da de frykter at den ikke kan stoppes eller at det innebærer at saken vil bli viet ytterligere oppmerksomhet (Daigle & Muftic 2016: 12).

En avgjørende faktor her er hvordan offeret selv definerer hendelsen (Daigle & Muftic 2016: 146). Svært få vil anmelde et henseende med mindre de definerer det som en lovovertrødelse. Dette kan også være knyttet til hvorvidt substanser som alkohol har vært en del av situasjonen. Alkohol er ofte en del av overgrepssaker blant annet fordi det kan svekke dømmekraften til både gjerningsperson og offer samt hemme offeret i å være i stand til å forsvare seg (Daigle & Muftic 2016: 146). Det er ifølge Daigle & Muftic imidlertid flere gode grunner til å anmelde slike forhold. En viktig faktor er at det er første steg i å aktivere det strafferettslige systemet (Daigle & Muftic 2016: 65). Dette er av betydning fordi offeret skal slippe å takle hendelsen alene, for å få i gang en eventuell etterforskning i tillegg til at det øker sannsynligheten for at gjerningspersonen blir tatt. Det å pågripe lovbrøteren er essensielt med tanke på at vedkommende ikke fortsetter sin kriminelle atferd, men også med tanke på signaleffekter det kan få for andre samfunnsmedlemmer (Daigle & Muftic 2016: 65). Dette inngår også i en større kontekst med tanke på at anmeldelsen blir registrert i systemet slik at man får en mer representativ statistikk. Det kan imidlertid innebære en viss

risiko å aktivere det strafferettslige systemet. Som offer for en kriminell handling kan en person være sårbar. Et møte med den rettslige institusjon garanterer ikke gjenopprettelse, men kan innebære nye kostnader som kommer i tillegg til den opprinnelige krenkelsen i seg selv (Doerner & Lab 2005: 55). For eksempel kan man oppleve ytterligere harme ved å ikke bli trodd. Dette kan man kalle *dobbel viktimisering* (Doerner & Lab 2005: 55). Viktimologi vil være et viktig verktøy i analysen i påfølgende kapittel som tar for seg krenkelsen det kan innebære å få spredt intime bilder eller videoer av seg selv på nett uten samtykke.

4 Krenkelsen

I dette kapittelet vil jeg først gjøre rede for selve krenkelsen kvinnene jeg intervjuet opplevde da de fikk spredt intimt innhold om seg selv på nett uten deres samtykke. De enkelte fortellingene vitner om at krenkelsen hadde store negative konsekvenser for kvinnenens liv og med bakgrunn i dette vil jeg via integritetsperspektivet belyse hvordan dette kan anses å være en aktuell sak for personvern. Til slutt vil jeg tematisere artikuleringen av denne typen krenkelse som et seksuelt overgrep.

4.1 Krenkelsen: å miste kontroll over intim informasjon om en selv på nett

Hedda var 15 år da hun begynte å få meldinger på nett av en jevn gammel jente som kalte seg “Maria”. Hedda slet litt sosialt på skolen, og hun fikk raskt en venn i “Maria” som hun etter hvert begynte å dele konfidensiell informasjon med. Etter en stund begynte “Maria” å be Hedda om å ta lettkledde bilder av seg selv og sende til henne. På dette tidspunktet visste “Maria” også detaljer om Heddas liv, som hvor moren hennes bodde og hvor hun satt i klasserommet. Hedda nektet først å sende bildene, men da “Maria” truet om å fortelle det Hedda hadde sagt videre til medelever på skolen hennes, ga Hedda til slutt etter:

”I: Og truslene fortsatte å komme, og til slutt så ga jeg etter og sendte nakenbilde.

M: Ja

I: Og da gikk det en stund og eh og da fikk jeg flere trusler etter hvert. Og da hadde han eller hun da, han, hun, et bilde av meg da, så da var jeg enda mer redd for at bildene faktisk skulle bli sendt rundt, så jeg fortsatte jo å sende. Fikk jo instruksjoner om hvordan jeg skulle ta bildene og... ja.”

Utpressingen pågikk en stund før “Maria” sluttet å ta kontakt. Hedda gikk rundt med en konstant frykt for at noen skulle få vite om bildene eller at de skulle havne på avveie. Det var ikke før flere år senere da politiet ringte, at Hedda fikk vite at “Maria” i virkeligheten var en

eldre mann som hadde hatt kontakt med flere unge jenter i nærområdet til Hedda, og at saken skulle opp for retten.

Ingrid hadde vært sammen med en mann i et par år. Det hadde vært et komplisert forhold med mye krangling, og de var mye “av og på”:

”I: Vi var sammen i nesten to år, mener jeg. Og så ja. Og så gjorde jeg det slutt. Og så var det en del fram og tilbake etter det. For han hadde ikke så veldig lyst til å gjøre det slutt. Og så tok det jo litt tid, men så var det igjen på en måte litt sånn frem og tilbake og jeg synes det var litt vanskelig, for jeg hadde jo blitt veldig glad i han

M: Mhm

I: Og så var vi litt, prøvde vi litte granne igjen, men så skjønnte vi at det funka ikke og da ble det enda verre for han. Og så begynte han med litt sånn trusler og så kom... bildene og sånt da. Det kom jo noen måneder etterpå. Det kom på bursdagen min, så det var liksom planlagt.”

En dag fikk Ingrid vite at personer i hennes sosiale krets hadde mottatt meldinger med svært negative påstander om henne. Det hadde blitt opprettet gruppesamtaler på Facebook, blant annet til militærtroppen hennes. Så kom bildene og truslene. Det gikk ikke lang tid før Ingrid skjønnte at det var ekskjæresten som stod bak. Bildene som ble sendt rundt var av svært intim karakter, og fler av dem hadde blitt tatt uten at hun visste det. Hun visste heller ikke hvor mange bilder ekskjæresten hadde av henne:

”I: Det ene bildet som han sendte til meg det kan nok hende at jeg visste at fantes. Men at jeg hadde på en måte bedt ham om å slette det. Det andre bildet han sendte, det visste jeg ikke at hadde blitt tatt. Og de bildene som var i den gruppesamtalen, de visste jeg heller ikke at hadde blitt tatt

M: Nei?

I: Ehm og selvfølgelig, altså, vi sendte bilder til hverandre. Det kan jeg innrømme

M: Det gjør man jo, ikke sant ja

I: Men det var ingen av de bildene som jeg hadde sendt, så det var jo enda mer ubehagelig da. At da ante jeg jo faktisk ikke hvor mye han kunne ha av meg. Så ja. Jeg husker det var veldig... det var jo veldig tøft og man får jo bare helt panikk. ”Hva gjør jeg nå?”. Og hvis det her havner liksom på forsiden på Facebook, og du tenker

bare liksom alt det verste da. Og alle de som kanskje ikke, ja vil snakke med deg og sånt da, som mest sannsynlig var poenget hans.”

Da Helene var 17 år skulle hun på en stor fest på et samfunnshus i lokalområdet med andre ungdommer. Hun drakk alkohol, følte seg full og flørtet med en gutt på festen. Helene beskriver hendelsen slik:

”Ehm husker ikke sånn kjempemye fra liksom den kvelden verken dagen etterpå eller... ja husker veldig lite da. Men i hvert fall så fant jeg en helt tilfeldig fyr og eh vi gikk liksom bak det samfunnshuset, bak veggen liksom på andre siden, og der var det noen sånne byggegreier, noen planker og sånt. Så vi gikk liksom bak dem og så hadde vi sex. Begge var kjempe- kjempefulle. Og så plutselig så ser jeg, jeg klarer liksom å snu meg og se at det er liksom... det er et lys, liksom borti der da i hjørnet. Og jeg snur meg og så ser jeg at det er en jente som jeg ikke vet hvem er som står og holder i en mobil. Jeg ser liksom at hun står og filmer da. Og hun stod jo litt lenger unna der hvor vi lå i gresset, men nå har jo ikke jeg sett den filmen, men eh så jeg vet ikke hvor mye hun fikk med på den filmen, men jeg vet hvert fall at jeg så at at hun stod og filmet og stod liksom og fliret da, synes det her var morsomt. Eh så gikk jeg liksom bort og tok på meg klærne og gikk bort til henne og sa at ”du må slå av det der, du kan ikke gjøre sånn” og prøvde å ta i fra henne mobilen, men som sagt jeg var såpass berusa... jeg snøvla jo da jeg gikk og jeg fikk ikke tak i mobilen hennes og hun vred seg jo unna når jeg prøvde å ta den og sånt. Og så endte det vel egentlig bare med at jeg gikk inn igjen og jeg husker vel at hun spurte, men jeg gikk mot henne og sa at hun skulle stoppe, så husker jeg at hun spurte om hva jeg het. Og jeg mener at jeg sa det. Så jeg sa bare fornavnet da. Så hun har mest sannsynlig fått med det og da, på den filmen.”

Senere fikk Helene vite at flere i hennes omgangskrets hadde sett videoen. Hun visste ikke hvem som hadde fotografert, hvem som hadde videoen eller hvem som hadde sett den.

Dette viser tre forskjellige historier av ulike karakterer. Noe som er gjennomgående er at kvinnene opplevde krenkelsen som en alvorlig inngripen i og brudd på deres privatliv. Hvis en forstår privatliv som kontroll over informasjon om en selv, kan man si at det blant annet er fraværet av denne kontrollen som skaper frykt hos kvinnene (DeCew 2002:3). I et

viktimologisk perspektiv er frykt normalt etter en slik type krenkelse, særlig frykten for at noe liknende skal hende igjen (Doerner & Lab 2005: 133). Når det kommer til spredning av intimt innhold på nett uten samtykke kan man tenke seg at en slik frykt også er berettiget da man aldri kan vite hvem som har sett bildene eller hvor de har havnet. Kjersti Rønholt i Kripos hadde følgende å si om dette:

”De kommer aldri til å bli kvitt det. (..) Det kommer alltid til å være der. Selv om hun blir mor, bestemor, det går 40 år, det kommer alltid til å være der. Og den krenkelsen der har nok ikke folk skjønt og sett. Og folk har bare tenkt at ”ja, men hvis de deler bilder så får de leve med det.”

Dette er et viktig poeng. Det er ikke nødvendigvis snakk om en engangsforeteelse, men kan innebære en livslang krenkelse. Bildene kan dukke opp igjen og igjen, noe som også påvirker omfanget av krenkelsen både i tid og skade. Dette gjelder i Norge, men grunnet internettets globale rekkevidde kan innhold også potensielt spres på tvers av landegrenser. Internett kan som nevnt innledningsvis betegnes som en “stor kollektiv hukommelse” der ingenting blir glemt (Viktor Mayer-Schonberger i Sunde 2013: 91). På denne måten representerer ifølge Henry og Powell teknologi en enestående makt til å erverve nye former for sosial “shaming”, altså påføring av skam, på tvers av geografiske landegrenser, i en voldsom hastighet og potensielt til et mangfoldig publikum (Henry & Powells 2015: 759). Selv om Hedda flyttet og reiste, preget krenkelsen henne:

”Ja ting skjedde og jeg flyttet litt og reiste litt og.. ja. Så jeg begynte sakte, men sikkert å legge det bak meg. Men jeg hadde liksom ting som, jeg var veldig usikker, hadde mye angst eh tålte ikke at noen tok på meg. Jeg fikk ordnet meg skjult telefonnummer, sperret alt av profiler og sånt, man måtte være venn med meg for å se ting.”

Felles for kvinnenens historie er at spredning av intimt innhold på nett oppleves som en alvorlig krenkelse, og frykten for hvem og for hvor mange som hadde fått innblikk i kvinnenens mest intime og private sfære var så stor at det fikk store negative følger for deres hverdagsliv.

4.2 Integritetsperspektivet

Her vil jeg benytte integritetsperspektivet på personvern. Ifølge integritetsperspektivet har et hvert individ ulike sfærer med forskjellig grad av intimitet eller sensitivitet. Det forutsetter at det finnes enkelte områder i livet som enkeltpersonen har råderett over nettopp fordi det har høy grad av intimitet eller sensitivitet (Schartum & Bygrave 2011: 28). Hvorvidt sfærene bør beskyttes fra utenforstående inntrengere avhenger av hvor private, intime og personlige sfærene oppleves for den enkelte (Schartum & Bygrave 2011: 28). I et interesseperspektiv kan man si at det finnes en ideologisk og rettspolitisk enighet om at den enkeltes interesse for å bestemme over tilgangen til opplysninger om egen person er høy og er aktuell for personvern (Schartum & Bygrave 2011: 47). Ifølge Schartum og Bygrave bygger dette særlig på to grunnleggende verdier i vårt samfunn; menneskets selvbestemmelsesrett og verdighet (Schartum & Bygrave 2011: 47). Kropp og seksualitet kan anses som en del av de mest intime, private og personlige sfærene et menneske har, og forutsettes av selvbestemmelsesrett og verdighet. Det er tydelig at kvinnene også opplever det slik, og det kan være derfor det oppleves traumatisk at andre enn dem de selv har innlemmet i denne intime sfæren skal ta del i den mot deres vilje. I tillegg vet som nevnt ikke ofrene eventuelt hvem eller hvor mange som får se de private bildene og som dermed får innsikt i deres mest personlige livsområde. Schartum og Bygrave deler integritet inn i flere ulike kategorier, deriblant kroppslig integritet, psykisk integritet, kommunikasjonsintegritet, informasjonsintegritet og kontekstuell integritet (Schartum & Bygrave 2011: 28). Under vil det utforskes hvorvidt det kan argumenteres for at spredning av intimt innhold på nett uten samtykke innebærer krenkelse av alle de nevnte kategoriene. De ulike kategoriene overlapper, men kan også utfylle hverandre.

4.2.1 Kroppslig integritet

Kroppslig integritet handler om andres respekt for kroppen vår (Schartum & Bygrave 2011: 29). For det første har man personlig eierskap over sin egen kropp. Hvorvidt man ønsker å vise sin nakne kropp i offentligheten er et spørsmål om helt elementær kroppslig integritet og selvbestemmelse. Når et intimt bilde blir spredt uten samtykke kan det anses som et brudd på individets grunnleggende kroppslige integritet og autonomi. For det andre kan nakenbilder eller seksualiserte videoer avsløre mye informasjon om kroppene våre som vi anser som

privat og ikke ønsker å dele utenfor vår personlig avgrensede sfære. Enkelte forskere har hevdet at harme i den “virtuelle verden” ikke kan sammenliknes med harme i den “virkelige verden” (se for eksempel Williams 2006: 99), noe de australske forskerne Henry og Powell bestrider i artikkelen ”Embodied Harms: Gender, Shame, and Technology-Facilitated Sexual Violence” (Henry & Powell 2015: 764). Via Sheila Brown (2006) argumenterer de for at det å oppleve seksuell harme gjennom internett kan innebære like alvorlige konsekvenser og senskader som seksuell harme i den virkelige verden (Henry & Powell 2015: 765). Brown stiller spørsmålet: “*how embodied does “real” victimisation have to be?*” (Brown 2006: 232). Argumentet er at harme en opplever over nett ofte blir kroppsliggjort i form av at det påvirker ofrenes atferd, og dette kan få store konsekvenser for offerets hverdagsliv. Fokuset bør være på effekten den slags harme har på offeret, ikke hvor eller hvordan den oppstod (Henry & Powell 2015: 765). Det kan argumenteres for at krenkelsen ble kroppsliggjort hos kvinnene jeg intervjuet blant annet i den forstand at den førte til begrensninger i handlingsrom som følger av frykt for at mennesker i deres sosiale nettverk hadde hatt tilgang på det intime innholdet. Dette diskuteres videre under avsnittet om psykisk integritet (4.2.4).

I et mer teknisk perspektiv kan det også argumenteres for at opplysninger seksualisert bildemateriale kan avgi, berører personvernet i den forstand at man mister kontroll over privat informasjon om en selv som man ønsker å skjerme for uvedkommende (Schartum & Bygrave 2011: 29). For eksempel kan man ha tatoveringer eller arr som virker direkte personidentifiserende og som kan gi informasjon om ens bakgrunn en ikke ønsker at andre skal ha. I “Snapchat-saken” nevnt innledningsvis, var det for eksempel blant annet slike karakteristika som gjorde at gjerningspersonene kunne identifisere jenter og samle informasjon til kollasjene som ble laget av privatpersonene. Hans Marius Tessem i Slettmeg fortalte at slik informasjon kunne bli “ringet ut” for å underbygge identifiseringen:

”Og i noen av tilfellene så var det sånn at de hadde et bilde fra Facebook-profilen din med tatovering på armen og så hadde de et nakenbilde av deg hvor hodet var borte, og så hadde du den samme tatoveringen på armen og så har de ringet ut da ikke sant, for å identifisere deg.”

Dette var som tidligere poengtert en spesiell sak, men det kan illustrere en type argumentasjon for at denne typen krenkelser av et individs kroppslige integritet angår personvernet.

4.2.2 Kommunikasjonsintegritet og informasjonsintegritet

Kommunikasjonsintegritet angår respekten for kommunikasjon med andre mennesker, altså muligheten til å kommunisere uforstyrret med personer vi ønsker å kommunisere med. Schartum og Bygrave benytter seg av eksempler som å “lytte ved dørene” eller å overhøre samtaler for å beskrive brudd på denne integritetskategorien (Schartum & Bygrave 2011: 29). Her vil særlig hacking komme inn som et aktuelt eksempel. Hvis en person har sendt et nakenbilde til en annen person er det en krenkelse av kommunikasjonsintegriteten hvis en utenforstående begår datainnbrudd og får tilgang på bildet, slik som for eksempel i “Snapchat-saken”.

Informasjonsintegritet berører også gjeldende tematikk. Denne kategorien er beslektet med kommunikasjonsintegritet, men gjelder informasjon uavhengig om den blir kommunisert eller ikke (Schartum & Bygrave 2011: 30). I utgangspunktet skal vi som frie og ukrenkelige individer kunne behandle informasjon om oss selv uforstyrret fra utenforstående. Denne typen integritet kan være forstyrret når det kommer til spredning av intime bilder på nett uten samtykke (Schartum & Bygrave 2011: 30). I et interesseperspektiv er særlig menneskets selvbestemmelsesrett og verdighet en forutsetning for integritet (Schartum & Bygrave 2011: 47). Selvbestemmelsesrett over hvilken informasjon om seg selv en ønsker å frigi i offentligheten kan anses som et grunnleggende aspekt ved et menneskes integritet. Ut i fra ofrenes fortellinger om hvordan de opplevde krenkelsen kan man si at denne selvbestemmelsesretten er noe de ble fratatt. Dette kan også henge sammen med ”krav om individets vern av identitetsbilde” som vil tas opp i sammenheng med psykisk integritet (Schartum & Bygrave 2011: 54).

4.2.3 Kontekstuell integritet

Kontekstuell integritet er gjort aktuell i nyere diskusjoner om personvern og omhandler respekten for at informasjon som er knyttet til visse konkrete domener skal få forbli i de bestemte domenene. For eksempel skal ikke andre enn banken ha økonomiske opplysninger om deg eller andre enn lærere ha en viss informasjon om barna våre (Schartum & Bygrave 2011: 30). Her kommer spredning av intimt innhold på nett uten samtykke inn i den forstand at

informasjon, det være seg bilder og videoer eller annet innhold, sendt til et annet menneske i en bestemt relasjon, hører til nettopp den bestemte konteksten. Noe som går igjen i intervjuene med ofrene er frykten for at folk i deres sosiale omgangskrets skulle tro at bildene eller videoen var tatt og spredt frivillig. I Ingrid's tilfelle var for eksempel noen av bildene tatt samtykkende sammen med den daværende kjæresten, men de var ment kun for ham. Andre bilder var tatt uten hennes viten og vilje:

”Altså på det ene bilde så ser du jo at jeg ser ikke at noen tar noe bilde. Og så... (sukker) var det jo litt det med måten han fremstilte meg på da. At det jeg virket liksom veldig løs, veldig billig og at jeg stod der og viste meg fram på en måte. Så da ja, jeg husker at jeg følte meg veldig ekkel og... skitten egentlig.”

De tre kvinnene brukte alle ordet “ekkelig” om hvordan de følte seg. Dette kan blant annet ha sammenheng med at deres seksualitet og kroppslige integritet, som kan anses som en av de mest intime sfærene våre, hadde blitt plassert i en helt annen kontekst enn de var ment for. I Helenes sak ble hun snikfotografert uten å vite det, og stod dermed ikke i stand til å samtykke. Hun fikk senere henvendelser fra bekjente som hadde sett videoen og trodde hun hadde samtykket til den:

”Så fikk jeg melding fra en tidligere venninne av meg som hadde sagt at hun hadde hørt noe fra en annen jeg kjenner, og da hadde hun møtt han på byen og han hadde fortalt om av video av meg der jeg har sex med en annen. Og ettersom jeg ikke hadde sagt det til noen så synes jeg jo at det var veldig rart at han visste om det da. Så etter å ha snakket med henne, hun spurte jo først om det var sant, om jeg hadde gjort det her frivillig. Hun trodde jo at jeg hadde gjort det frivillig først.

M: Ja, ikke sant

I: Mhm. Og da sa jeg at jeg var ikke med på det frivillig, det er ikke noe jeg har samtykket til og jeg kjenner ikke personen som har filmet det.”

For det første er det forståelig at man frykter at folk i ens nærmiljø skal tenke at man har samtykket til noe som i virkeligheten var en alvorlig krenkelse. For det andre kan man knytte dette til ideen om samtykke som en kontekstuell avtale. Mary Ann Franks har skrevet en artikkel der hun vektlegger viktigheten av å forstå samtykke som *kontekst-spesifikk* (Franks 2014: 2). Det vil si at å dele et intimt bilde med en person ved en anledning kun er å

samtykke i den bestemte konteksten med den bestemte personen. Franks hevder at det i de fleste andre arenaer i livet er bred enighet om at samtykke er kontekst-spesifikt, men at det særlig har vært oversett når det kommer til kvinners seksuelle autonomi. Hun skriver: “[w]e should no more blame individuals for trusting loved ones with intimate images than we blame someone for trusting a financial advisor not to share sensitive information with strangers on the street” (Franks 2014: 2). Dette utsagnet kan diskuteres da kontrakten en inngår med en økonomisk rådgiver er formell, profesjonell og lovfestet, mens det nok er de færreste som signerer tilsvarende kontrakter med en intim partner eller kjæreste. Poenget er imidlertid at en ikke burde ansvarliggjøre den som har sendt et nakenbilde til en intim partner i utgangspunktet hvis bildet spres i andre kontekster fordi samtykket den avbildede ga var i konteksten det gjaldt.

4.2.4 Psykisk integritet

Psykisk integritet kan anses som særlig aktuelt i denne sammenheng og kan ifølge Schartum og Bygrave delvis føres inn under personvernet: ”i situasjoner der den psykiske belastningen er egnet til å ødelegge personers selvbilde, kan det være hensiktsmessig å snakke om krenkelse av psykisk integritet og inkorporere dette i personvernet” (Schartum & Bygrave 201: 29). Vissheten om at det finnes seksualiserte eller avklede bilder og/eller video av deg på nettet samt uvisheten om hvem som kan komme til å se det, har hatt stor innvirkning på kvinnenens liv og psykiske helse. Hedda utviklet angst og depresjoner:

”Jeg synes det var drittekkelt og jeg var redd. Og jeg var kjemperedd for at bildene skulle bli sendt ut. Så jeg utviklet jo angst, depresjoner eh jeg ville ikke, jeg slutte på fotball, jeg slutta i korpset, jeg slutta.. jeg slutta i alt. Jeg ville ikke være med på noen ting. Jeg var ikke på ungdomsklubben på fredagene jeg ville ikke ha besøk, jeg var ikke på besøk. Jeg stengte meg mer eller mindre inne.”

I et viktimologisk perspektiv kan man fokusere på ofrenes frykt for at mennesker i deres sosiale omgangskrets skal ha hatt tilgang på bildene eller videoene kan føre til endret atferd etter krenkelsen. Dette avhenger ifølge Doerner og Lab blant annet av krenkelsens rekkevidde og skadeomfang. For eksempel kan man velge å være mye hjemme fremfor å gå ut med mål om å beskytte seg selv, slik Hedda beskriver. Dette kan også gå ut over ofrenes

livskvalitet (Doerner & Lab 2005: 133). Samtlige av kvinnene beskrev slike tendenser under intervjuene. Ingrid ville helst holde seg hjemme og unngikk å gå ut blant folk i den lille byen hun er fra fordi hun fryktet sosial fordømmelse. Fremdeles synes hun det kan være ubehagelig å reise hjem i høytider (Intervju B). Helene fikk problemer med å gå på skolen fordi hun visste at minst én av klassekameratene hennes hadde sett videoen. Hun endte også med å ikke fullføre videregående på normert tid (Intervju C). Hedda gikk rundt i flere år og fryktet at bildene hun hadde sendt til det hun trodde var “Maria” kunne bli sett av uvedkommende.

Et krav Schartum og Bygrave beskriver under den enkelte interesse for å bestemme over tilgangen til opplysninger om egen person er *kravet om vern av individets identitetsbilde*. Dette innebærer den enkeltes råderett over opplysninger om egen person i tillegg til det de kaller *informasjonsbestemmelse* som handler om personers evne til å bestemme over og beskytte hvordan de fremstår i relasjon til andre og overfor seg selv (Schartum & Bygrave 2011: 54). Ekskjæresten til Ingrid friga informasjon om henne av svært privat karakter, i tillegg til å spre usanne påstander om henne, som hun ikke kunne kontrollere:

”I: Ja, altså jeg følte meg vel... jeg følte meg jo ekkel og alle de tingene om han skrev om meg det var jo... det var jo ikke sant det han hadde skrevet. Men likevel så ble jeg veldig sånn... jeg hadde veldig lav selvillit fra før, og så hvis folk skulle begynne å tro på det han skrev i tillegg da, så tenke jeg bare da... vet jeg ikke helt hvordan jeg skal klare å komme meg over dette her.

M: Nei

I: Så... ja, det var... det var ganske vanskelig. Jeg hadde bare veldig lyst til å gjemme meg.”

Ut i fra det Ingrid forteller kan man forstå at krenkelsen rørte ved hennes identitet, både når det kommer til hvordan andre skulle anse henne, men også hvordan hun så på seg selv. I det store og det hele virket det også som at dette var målet til hennes tidligere partner som spredte bildene og påstandene. I den forstand kan man forstå det som at Ingrid ble fratatt sin mulighet til informasjonsbestemmelse som fikk et svært negativt utfall for hennes identitetsbilde (Schartum & Bygrave 2011: 54). Gillespie (2015) mener at det bør herske bred enighet, også rettslig, om at en person bør ha rett til å kontrollere sin egne seksuelle identitet: “[t]he disclosing of sexualised footage offends this principle, and acts against the right of an

autonomous individual to choose whether to disclose their sexual identity to others, and to whom” (Gillespie 2015: 13). Det å miste råderetten over så intim informasjon om en selv virker altså å være nært knyttet til en dualitet ved identiteten som omhandler hvordan man anser seg selv og hvordan man tror andre anser en. Slik kan man også si at et slikt brudd på informasjonsintegritet og informasjonsbestemmelse også kan være en inngripen i selvet. Et annet element som kan være relevant i denne sammenheng er ofrenes alder. De var alle tenåringer eller tidlig i tyveårene da krenkelsen skjedde. Man kan argumentere for at dette er en fase i livet da de former sin identitet og derfor også er mer følsomme for brudd på deres personlige integritet.

4.3 Et seksuelt overgrep

Noe annet som kan påvirke måten både offeret og folk rundt håndterer en slik krenkelse er hvordan den blir definert. Kvinnene jeg intervjuet fortalte at de følte på en maktesløshet i forbindelse med krenkelsen, blant annet fordi de ikke visste hvordan de skulle definere den. De visste på mange måter ikke hva de hadde blitt utsatt for eller hvilke alternativer de hadde når det kom til å stoppe videre spredning av innholdet. Helene fortalte:

”Jeg følte meg veldig tom og maktesløs for det var ikke noe jeg kunne gjøre med det annet enn å prøve å finne ut hvem det var eller om de som fortalte det til meg visste noe mer”

Dette er også Hans Marius Tessems inntrykk når personer kontakter Slettmeg for å stanse spredning av uønsket informasjon om dem på nett:

”Jeg vil si at de faktisk føler seg veldig rettsløse. Eller maktesløse er kanskje et bedre ord. Fordi at man føler at det her har jeg rett og slett ikke mulighet til å kontrollere på noen som helst måte. Det på en måte bare skjer uten at jeg kan påvirke i den ene eller andre retningen. Og jeg tror det er derfor folk også føler at de er i en krise og at de ikke har muligheten til å kontrollere situasjonen de er i.”

Følelsen Tessem beskriver kan blant annet handle om mangelen på en generell bevissthet og kunnskap om omfanget og konsekvensene av spredning av intimt innhold på nett uten

samtykke. Det er tross alt en relativt ny problematikk og en del av en teknologisk utvikling vi ikke har forutsett. Rønholt og Andersen i Kripos er opptatt av å få allmennheten til å forstå slike handlinger som seksuelle overgrep. Dette var svaret på spørsmålet om hva man skal kalle denne typen krenkelser:

”Ja nettovergrep. Og så er det jo noen som har prøvd seg på nettvoldtekt og de, det er jo noe annet igjen, men terminologien her, altså siden dette fenomenet her er så nytt, så er det litt sånn svirrende, men som jeg sier vi liker ikke uttrykket [hevnporno] fordi det inneholder porno og dette er så mye mer enn porno, men vi har ikke noe godt ord for det vi heller. Men det er overgrep. Det er et seksuelt overgrep. Og når folk hører det uttrykket, at det ikke er sextortion eller hevnporno eller noe sånt, og du sier at det er et seksuelt overgrep, så blir folk litt sånn ”ja, det er det”. Og det er ganske alvorlig. Så det å kalle det et seksuelt overgrep selv om det kanskje er litt videre, er nok for oss mye bedre.”

Det finnes ikke en enkeltstående definisjon av *seksuelt overgrep*. Mye forskning dreier seg om seksuelle overgrep av barn (se for eksempel Hermstad 2006 eller Mossige 1998). Som poengtert i delkapittelet om gjeldende rett (1.3) skiller straffeloven mellom tre hovedkategorier av seksuell overgrep ”*seksuell omgang*”, ”*seksuell handling*” eller ”*seksuelt krenkende atferd*”. ”Seksuelt krenkende atferd” er som nevnt den eneste kategorien som ikke behøver å innebære fysisk nærhet mellom offeret og gjerningsperson (Elden 2015). ”Seksuelt krenkende atferd” kan anses som et meningsbærende uttrykk, selv om rettens definisjoner går ikke alltid overens med subjektive opplevelser. Smette og Stefansen (2006) har skrevet en artikkel om hvordan kvinner kategoriserer egne opplevelser av seksuelle krenkelser. Der skriver de blant annet at

”[i] motsetning til det juridiske språket, hvor det er et entydig forhold mellom en hendelse og definisjonen av den (å bli tvunget til sex = voldtekt), har både sosiale og psykologiske forhold betydning for hvordan ofrene selv opplever et overgrep. Fortolkningen av en overgrepsopplevelse inngår i et komplisert felt av kategoriseringer”

(Smette & Stefansen 2006: 36).

Det å definere en slik krenkelse som et seksuelt overgrep kan i et viktimologisk perspektiv være fordelaktig for ofrenes situasjon blant annet fordi det kan føre til handling (Daigle & Muftic 2016: 146). For det første kan erkjennelsen av hendelsen som et overgrep føre til at man oppsøker hjelp fordi man selv anerkjenner graden av alvor krenkelsen innebar. Slik kan det også være lettere å få støtte fra sitt sosiale nettverk. I tillegg er det høyere sannsynlighet for at offeret anmelder saken hvis vedkommende anerkjenner å ha blitt utsatt for en kriminell handling (Daigle & Muftic 2016: 146).

Å definere krenkelsen som et seksuelt overgrep kan også i et mer kollektivistisk perspektiv skifte fokus og skape en bevisstgjøring Hans Marius Tessem i Slettmeg mener er helt nødvendig:

”Vi må og huske på at alvorligheten i det her, det er ikke nok kommunisert føler jeg. Når vi snakker med de som har opplevd det her, så er de i krise. Og som når jeg nevnte voldtektssak, de bruker mange av de samme ordene som en som har vært utsatt for voldtekt bruker. Mye av de samme følelsene er det i det, men det er en viktig forskjell og det er jo at en voldtekt må jo være helt forferdelig og traumatisk å oppleve, men det skjedde én gang på en måte. Men ett bilde det vil følge deg hele livet. Det vil ikke gi seg ikke sant. Så det å bearbeide det vil ut ifra min ”kunnskap” om psykologi, vil jeg i hvert fall tro at er mye vanskeligere.”

Her kan det også være hensiktsmessig å nevne at det finnes et spekter av opplevelser når det kommer til spredning av uønsket innhold på nett, og at begrepet “seksuelt overgrep” ikke fanger opp alle de individuelle opplevelsene. Kvinnene jeg intervjuet hadde opplevd alvorlige krenkelser som det som påpekt av ulike grunner kan være fordelaktig å kalle for seksuelle overgrep. Dette handler altså om forståelse rundt at seksuelle overgrep kan skje på nett, og at internett som ramme rundt slike krenkelser ikke skal bidra til å underminere skadeomfanget eller de individuelle opplevelsene. Derfor vil jeg her påpeke at slik som i den “virkelige verden” kan alt fra uønskede tilnærmelser til trakassering og seksuelle overgrep skje på nett. Dette diskuteres videre i kapittelet om “delingskultur” (kapittel 6). Neste kapittel vil handle om ofrenes møte med en av de mest sentrale rettslige institusjoner, nemlig politiet.

5 Møtet med politiet

Kvinnene jeg snakket med var alle i kontakt med politiet i forbindelse med hendelsene. Ingrid og Helene anmeldte selv, mens Hedda ble kontaktet av politiet da gjerningsmannen var identifisert. Dette kapitlet vil handle om hvordan ofrene følte seg møtt og ivaretatt av politiet, en av de mest sentrale rettslige institusjonene. Kvinnenes beretninger om møtet med politiet er til tider negativ, for eksempel i avsnittet om dobbel viktimisering (5.2.2). Det er viktig å poengtere at dette er enkeltpersoners fortellinger om situasjoner der andre personer som inngår i historiene ikke har fått muligheten til å nyansere det anliggende. Dette betyr også at de enkeltstående hendelsene som beskrives her ikke kan generaliseres til å omfatte politiets alminnelige praksis på dette området. Like fullt er dette enkeltindividers personlige fortellinger om sine opplevelser, som også bør tas på alvor.

Fordi jeg intervjuet politioverbetjent Anne Katrin Storsveen ved datakrimenheten i Oslo politidistrikt samt Kjersti Rønholdt og Karin Andersen i Kripos etter at jeg hadde intervjuet ofrene, kunne jeg stille politiet spørsmål rundt det kvinnene hadde fortalt meg om sine møter med politiet. Derfor vil denne delen av analysen også handle om fagpersonene i Kripos og Oslo politidistrikts omtale av problematikken. Mye tyder på at det er store mørketall når det kommer til anmeldelser. Dette kan ha sammenheng med at problematikken er så ny at den ikke er tilstrekkelig institusjonalisert, men det kan også ha en sammenheng med det jeg har valgt å kalle *åpenhetens dilemma*, som omfatter risikoen det innebærer å være åpen eller anmelde slike saker som man i utgangspunktet ikke ønsker mer oppmerksomhet rundt (se 5.1.2). Dette sees i lys av viktimologi og personvernteori. Det at tematikken er av nyere art kommer også til syne ved at politiet som rettslig instans i hovedsak er myntet på å regulere kriminalitet i den “virkelige verden”, og at kriminalitet på internett er nytt domene for dem. I tillegg tematiseres politiets kompetansefordeling når det kommer til de større byene versus distriktene. Dette vil sees i lys av en rapport fra politidirektoratet fra 2012 om politiet i det digitale samfunnet.

5.1 Anmeldelsen

5.1.1 Mørketall og ansvarliggjøring

Det er mye som tyder på at det finnes høye mørketall når det kommer til andelen av ofre som anmelder spredning av intimt innhold på nett uten samtykke. Dette kommer også frem i Politidirektoratets rapport “Politiet i det digitale samfunnet. En arbeidsrapport om: elektroniske spor, IKT-kriminalitet og politiarbeid på internett”. Her kan man blant annet lese: ”[p]olitiet arbeider på internett, men tilstedeværelsen er ikke god nok. Mørketallsundersøkelser viser at IKT-kriminalitet i liten grad anmeldes. Av de sakene som blir anmeldt, blir mange henlagt” (Politidirektoratet 2012: 6). Ifølge Hans Marius Tessem i Slettmeg er det mange som kvier seg for å anmelde slike saker blant annet fordi de føler skam over å ha gjort noe galt:

”Og de mørketallene der er veldig interessant for jeg tror vi har satt oss i en litt sånn lei situasjon, og det her litt sånn subjektivt, men basert på de henvendelsene vi får, og det er at vi og andre gir egentlig veldig dårlige råd, men på en måte så er det et godt råd, og det er aldri del et nakenbilde (...) Og det eneste vi oppnår med å gi det rådet, det er mer skam. Sånn at folk vegrer seg, de føler at de har gjort noe galt. Det at jeg har delt det bildet her, da er det jo jeg som har dummet meg ut ikke sant. Og det er jo der mye av problemet ligger og det tror jeg har gjort at vi har mye høyere mørketall enn vi burde ha.”

Et eksempel på dette kan være en uttalelse Kari-Janne Lid, leder ved avsnitt for seksuallovbrudd ved Oslo politidistrikt, kom med til Dagsavisen i juni 2016:

”Ungdom tar i dag bilder av alt de gjør i våken tilstand, og deler dette med venner. Derfor går vi sterkt ut og advarer de unge om å ikke ta eller sende bilder som ikke kan havne på veggen på skolen, det vil si tåle dagens lys. Ingen kan stole på at bilder, uansett type, ikke sendes videre.”

(Ommundsen 2016).

Ifølge Tessem henger mørketallet bak anmeldelser altså sammen med skam og ansvarliggjøring. Dette er et viktig poeng som er gjennomgående i tematikken rundt spredning av intimt innhold på nett uten samtykke. Det at det tidligere har blitt lagt vekt på å ikke sende intime bilder for å forhindre at de deles med uvedkommende kan ha fått en negativ utilsiktet konsekvens; at ansvaret legges på personen som delte bildet av seg selv i utgangspunktet, og ikke på personen som har delt bildet videre i andre kontekster. Her kan det virke som at det finnes en diskrepans mellom den kulturen som eksisterer i den virkelige verden, og det rådet som er gitt av myndighetspersoner. Dette kan igjen ha fått konsekvenser angående mørketall når det kommer til antall anmeldelser fordi man som Tessem påpeker kan føle at man har gjort noe galt. Dette vektla også Storsveen i Datakrimenheten i Oslo Politidistrikt: *”Det er ikke jentenes feil at det de legger ut deles videre, det er mottakerne. Det er de som deler bildene videre ”*. Hun la også til at *”[d]et går an å tenke seg om innimellom, og ta noen vurderinger om ting er like lurt.”*

Alt det ovennevnte minner om det man i viktimologien kaller *“victim precipitation”* som tar for seg hvilken grad av ansvar offeret har for egen viktimisering (Daigle & Muftic 2016: 2). Her tar man altså utgangspunkt i at for at et lovbrudd skal finne sted må det være minst to personer involvert, et offer og en gjerningsperson, og at det skjer en samhandling mellom de to (Daigle & Muftic 2016: 2). Med bakgrunn i dette kan man si at bildet ikke hadde vært spredt med mindre man hadde sendt det i utgangspunktet. Dette kan knyttes til det som kalles *“victim facilitation”*: når offeret uten hensikt gjør det lettere for gjerningspersonen å begå en kriminell handling (Daigle & Muftic 2016: 2). Daigle og Muftic benytter seg av et tenkt eksempel der en dame glemmer igjen vesken sin på toalettet, den blir stjålet og dermed bidro hun på sett og vis til egen viktimisering. Dette betyr ikke at kvinnen skal ha skyld eller ansvarliggjøres, det er uansett ulovlig å stjele, men hennes handlinger gjorde det lettere for gjerningspersonen å stjele vesken (Daigle & Muftic 2016: 3). *“Victim facilitation”* benyttes for å forstå hvorfor enkelte blir viktimisert og andre ikke, men kan også være problematisk fordi det kan flytte fokuset bort fra den som faktisk har begått en kriminell handling, nemlig personen som delte innholdet utenfor dets opprinnelige kontekst.

Kvinnebevegelsen har særlig fra slutten av 60-tallet handlet om å blant annet bekjempe tanken om at kvinner skal ha skyld eller ansvar for sin egen viktimisering, særlig når det kommer til seksuelle overgrep (Doerner & Lab 2005: 17). Dette mener Hans Marius Tessem også bør skje med spredning av intimt innhold på nett uten samtykke:

”Altså fokuset må jo endres, for jeg mener at det gamle rådet der det blir jo det samme som man gir i voldtektssaker, altså hvis du oppfører deg sånn så må du regne med å bli voldtatt. Og det har vi heldigvis gått bort ifra der og det samme må vi gjøre med denne tematikken her.”

Mangel på tillit til politiet kan også være noe som hindrer folk fra å anmelde slike krenkelser (Doerner & Lab 2005). En årsak kan være at man kvier seg for å igangsette en slik rettssystemisk prosess da offeret frykter at den ikke kan stoppes eller at det innebærer at saken vil bli viet ytterligere oppmerksomhet (Daigle & Muftic 2016: 12). Dette henger sammen med det jeg har valgt å kalle *åpenhetens dilemma*.

5.1.2 Åpenhetens dilemma

I doktorgradsavhandlingen ”En vellykket sak? Kvinner utsatt for mishandling møter rettsapparatet” utgitt ved Institutt for kriminologi og rettssosiologi hos Universitetet i Oslo i 2012 finner Yngvild Grøvdal at sannsynligheten for at voldsutsatte kvinner anmelder er mindre når de ikke har intensjoner om å bryte med partneren som utøvde volden. Dette blant annet fordi en anmeldelse er en anerkjennelse og en offentliggjøring av volden (Grøvdal 2012: 156). Ingrid's krenkelse var som kjent utført av ekskjæresten og hun beskriver at hun syntes det vanskelig å anmelde ham grunnet deres nære relasjon (Intervju B). Et annet hinder for å anmelde kan også være at den krenkede ikke har troen på at eventuelle straffereaksjoner vil føre noe godt med seg (Grøvdal 2012: 156). Dette hinderet gjorde seg gjeldende hos de tre kvinnene jeg snakket med og kan henge sammen med det jeg har valgt å kalle *åpenhetens dilemma*. Det går grunnleggende sett ut på at valget om å anmelde eller å være åpen om det man har opplevd kan innebære at krenkelsen blir viet større oppmerksomhet. Altså at det kan bli ytterligere ”oppstuss” rundt noe man egentlig vil ”dysse ned”. Helene visste ikke om folk i klassen hennes hadde sett videoen av henne eller ikke, og hun unngikk å spørre nettopp fordi hun ikke ville risikere ytterligere spredning av videoen:

”For jeg visste ikke helt hva jeg liksom skulle si da. Hvilke ord jeg skulle bruke og... visste liksom ikke helt hva jeg skulle kalle det da. Og ja, visste egentlig ganske lite om hvilke rettigheter jeg hadde og ja, i det hele tatt, hva politiet kunne gjøre. Jeg så jo for

meg det verste, at de troppet opp på alle skolene i nærområdet og liksom ”ja, nå har vi fått høre dette” og ja, så for meg at det å anmelde ville spre det mer da.”

Her bør det poengteres at én grunn til at få anmelder slike forhold kan attribueres til det Helene sier; hun ikke visste hva hun hadde blitt utsatt for, og dermed heller ikke hva hun skulle kalle det. Ei heller var hun klar over sine egne rettigheter eller hva politiet kunne bistå med. For det andre kan man ut ifra dette forstå at Helene fryktet sosial fordømmelse og derfor kviet seg for å anmelde. I et integritetsperspektiv kan man si at krenkelsen i seg selv innebærer at uvedkommende har fått innsyn i en av de mest private sfærene et menneske har, nemlig den seksuelle sfære (Schartum & Bygrave 2011: 28). Helene ble som kjent filmet mot sin viten og vilje mens hun hadde sex med en annen person. I tråd med personvernteorien skal enhver person ha herredømme over enkelte livsområder ut ifra grad av intimitet og sensitivitet. Det kan argumenteres for at den seksuelle og også kroppslige sfære i aller høyeste grad er intim og sensitiv, og dermed bør ha høy grad av vern (Schartum & Bygrave 2011: 28). Å være åpen om en slik krenkelse kan innebære at flere uvedkommende får innsyn i privatsfæren og at krenkelsen dermed også øker i omfang.

Inger Karin Andersen i Kripos tror også at frykt for at det skal bli mer fokus på saken kan bidra til at ofre ikke anmelder:

”Jeg vet ikke, det er en ekstra belastning kanskje ikke sant, da må du kanskje i gjennom rettssystemet i tillegg, det blir mer fokus på det. Du vil bare ha det vekk fra internett ikke sant, og da er det kanskje lettere, vi merker at terskelen for å kontakte Slettmeg.no er jo mye lavere. Det er dit de går. Og så er liksom vi siste utvei. Og det er om å gjøre at foreldrene ikke finner ut av det også ikke sant.”

Dette kan ha sammenheng med at Slettmeg er en side der man kan være anonym, der kommunikasjonen ikke behøver å foregå ansikt til ansikt og der all informasjon om deg blir slettet etter 3 måneder (Slettmeg 2017). Dette kan i seg selv si noe om at den rammedes anonymitet er avgjørende på dette området da det tross alt dreier seg om noe svært personlig som ikke ønskes offentliggjort.

Det faktum at det var vanskelig for meg å rekruttere informanter til dette prosjektet kan også knyttes til åpenhetens dilemma. Som nevnt i metodekapittelet var det problematisk å

rekruttere noen som hadde opplevd spredning av intimt innhold på nett uten samtykke, men enda vanskeligere å rekruttere ofre som i tillegg hadde anmeldt. Dette kan for det første ha sammenheng med at få har anmeldt, men det kan også hende at eventuelle ofre kanskje ønsket å unngå at flere skal få informasjon om hva som har skjedd eller unngå å gjenoppleve de vanskelige hendelsene.

5.2 Avhøret

Ofrene jeg intervjuet hadde varierende erfaringer av møtene med politiet. To av kvinnene fortalte at de ble stilt spørsmål som gjorde at de selv følte skyldfølelse. I tillegg fortalte to av dem om svært ubehagelige opplevelser knyttet til å måtte se de intime bildene igjen sammen med en fremmed politibetjent. Med dette som bakgrunn stiller jeg spørsmålet om hvorvidt dette kan forstås som en “dobbel viktimisering” (Doerner & Lab 2005: 55). For å nyansere knyttes dette opp polititeori, både av Liv Finstad (2013) og av Larsson, Gundhus og Granér (2014). Det kan være hensiktsmessig å nevne at et slikt avhør i utgangspunktet er en potensielt svært ubehagelig situasjon for ofrene og at det er lett for politibetjenter å “trå feil” i en slik sammenheng. Samtidig er dette noe politibetjenter skal være trent på å håndtere (Larsson, Gundhus & Granér 2014: 206).

5.2.1 Ansvarliggjøring og utenforstående faktorer

Særlig Ingrid og Helene forteller om møter med politiet der de ikke følte seg tatt seriøst. Da jeg spurte Helene om hun følte at politibetjenten tok spredningen av den intime videoen på alvor svarte hun:

”I: Ja, det var jo liksom det da, fordi hun begynte jo å snakke om at, for jeg fortalte at vi hadde sex bak festlokalet også begynte hun å nevne at ”ja for du vet at det ikke er lov å ha sex på offentlig plass”, og det sa hun vel egentlig ganske tidlig i samtalen. Og med det spørsmålet så følte jeg liksom at allerede da så følte jeg at hun liksom ikke helt skjønnte alvoret i det som hadde skjedd og at hun, jeg vet ikke, tok det med en klype salt liksom, at jeg kanskje var så full at jeg liksom kanskje fikk for meg at det var noen filmet eller, jeg vet ikke helt jeg. Jeg bare følte at hun flyttet litt fokuset fra den videoen.

(...)

Og da husker jeg at hun spurte meg om hvor mye jeg hadde drukket. Om hvor bevisst jeg var. Litt rundt liksom mitt forhold til alkohol og så sa jeg vel det at det var en fest som en annen videregående skole hadde arrangert da, og så begynte hun å spørre om det var mange der og om det var mindreårige der. Og jeg var jo mindreårig da og det var jo mange andre også.

M: Hvorfor tror du hun spurte deg om alkoholen?

I: Nei, jeg skjønner jo hvorfor hun spurte om hvor mye jeg hadde drukket og det gir jo litt mening. Hun spurte jo hva jeg hadde drukket også. Og jeg hadde vel drukket sprit blant annet og ja, så jeg skjønner hvorfor hun spurte hva jeg hadde drukket og hvor mye osv, for å få litt sånn bilde av hvor bevisst jeg var og hvor mye jeg fikk med meg av det som skjedde.”

Her forteller Helene at politibetjenten poengterer at det er ulovlig å ha sex på offentlig plass og spør hvor mye Helene, som var under 18 år, hadde drukket den kvelden. Hvis man skal knytte dette opp mot politisosiologi kan man si at betjenten Helene snakket med benyttet seg av et ”politiblikk”, som hadde utgangspunkt i rettslige kategorier. ”Politiblikket” er Liv Finstads begrep som benyttes for å analysere hvordan en konstabels avveining mellom mål og middel ikke er tilfeldig. Det handler om å forstå skjønnsutøvelsens grunnlag og utforming (Finstad 2013: 159). I ovennevnte tilfellet kan det hende at politibetjenten hadde en rettslig orientert skjønnsutøvelse som Helene følte gikk på bekostning av behandlingen av henne som offer. Tjenestepersonen fokuserte på det faktum at Helene hadde drukket alkohol som mindreårig og hatt sex på offentlig plass fremfor å fokusere på krenkelsen hun var blitt utsatt for.

I et viktimologisk perspektiv kan dette knyttes til “victim facilitation”, altså i hvilken grad offeret blir stilt ansvarlig for egen viktimisering (Daigle & Muftic 2016: 3). Alkoholkonsum spiller ofte en rolle i seksuelle overgrep og kan ha påvirkning på situasjonen for eksempel i den forstand at offeret og/eller gjerningspersonen får nedsatt beslutningsevne eller at offeret i lavere grad er i stand til å forsvare seg (Doerner & Lab 2005: 10). Helene tror politibetjenten stilte disse spørsmålene blant annet for å forsikre seg om at hun samtykket til å ha sex når det i virkeligheten ikke var det hun var der for å anmelde. Som det skal drøftes senere kan dette understreke at politiet er tilpasset den fysiske verden og at kriminalitet på nett er et nytt fenomen også for dem. Helene følte at fokuset ble flyttet vekk fra videoen hun ønsket å

anmelde og over til hva hun hadde gjort galt. På denne måten kan man også si at hun på til en viss grad ble stilt ansvarlig for egen krenkelse (Intervju C).

Ingrid, som anmeldte bildene i et mindre politidistrikt, forteller om en samtale med en politibetjent hun synes var ubehagelig:

”I: Og så satt vi litt og snakket etter det (anmeldelsen). Og så sa han ”men du som har vært i militæret, du er jo en tøff jente! Det her går jo fint det”. Og da... jeg vet ikke helt om jeg klarte å svare på det en gang for da ble jeg så satt ut. Og så tror jeg samtalen sluttet kort tid etter det og da løp jeg bare ut i bilen og begynte å hylgrine.

M: Fy søren

I: Og synes at det her var helt forferdelig av de. Og jeg hadde advokaten også på den tiden, så jeg sa det til hun, hvordan jeg hadde blitt behandla. Jeg fikk bare helt sjokk husker jeg. Altså hvordan kan du si noe sånt og når også noen da, han eksen min, som hadde brutt privatlivet mitt så til de grader da, og så skal han komme også å poengtere hva jeg hadde gjort tidligere i livet mitt, jeg følte at det og ble veldig feil. At han skulle ta opp hva jeg gjorde før og jeg tenkte ”hvordan vet egentlig du at jeg er i militæret” og så ble det bare så veldig mange tanker rundt det og jeg tenkte ”driver folk bare å snoker på meg?”. Så det... ja, det var jo ikke noe bra møte da.”

Ingrid forteller i likhet med Helene om et møte med politiet der det ble lagt vekk på utenforstående faktorer heller enn selve krenkelsen som hun var der for å anmelde. Politibetjenten omtalte krenkelsen som noe hun burde tåle fordi hun hadde vært i militæret. Det er uvisst hva betjenten tenkte da han sa dette, men det kan tenkes at det var mislykket forsøk på å minimere skade. Man kan tenke seg at det hadde vært mindre sannsynlig at politibetjenten kom med et slikt utsagn dersom Ingrid var der for å snakke om et fysisk overgrep. Ifølge Liv Finstad, professor i kriminologi, er det lett for et publikum å tolke måter politiet handler på og som vekker kritikk, som et uttrykk for intensjon (Finstad 2013: 157). Begreper som ”politiblikk” hentyder derimot at handlinger oftere er et uttrykk for systemiske rutiner enn bevisst intensjon (Finstad 2013: 157). Finstad fremhever at politiarbeid inngår i et komplekst system der enkeltpersoners handlinger ikke kan forstås isolert, men bør sees i sammenheng med svakheter og mangler i systemet de er en del av (Finstad 2013: 329). Politiets mandat er tross alt å behandle kriminalitet, men også ivareta rettsidealet, trygghet og rettferdighet (Finstad 2013: 330). På denne måten kan det forstås at det er systemmangler

som gjorde at betjentene handlet som de gjorde, og ikke intensjoner om å skape utrygghet.

Dette underminerer imidlertid ikke kvinnenens opplevelser av å ikke bli tatt på alvor. I et positivt perspektiv er målsetningen i et avhør å samle så utfyllende informasjon om hva som har skjedd som mulig (Larsson, Gundhus & Granér 2014: 206). Å fortelle et offer for en seksuell krenkelse at det er ulovlig å ha sex på offentlig sted eller å gi beskjed om at hun tåler det fordi hun er tøff er på siden av denne målsetningen. Møtene med politiet opplevdes svært ubehagelig, om ikke traumatisk for både Ingrid og Helene. Med bakgrunn i dette stilles videre spørsmål om hvorvidt det kan være rimelig å forstå tilfellene som en dobbel viktimisering.

5.2.2 Dobbelt viktimisering?

Viktimologisk teori omhandler blant annet hvor stor kostnad og risiko viktimisering innebærer. En sak er hvilken kostnad den opprinnelige krenkelsen medfører av psykisk, fysisk, økonomisk og sosial karakter (Doerner & Lab 2005: 56). En annen sak er kostnaden forbundet med å henvende seg til for eksempel rettssystemet i håp om å oppnå en grad av gjenopprettelse (Doerner & Lab 2005: 55). Som tidligere poengtert kan frykt slike konsekvenser være en del av grunnlaget for de høye mørketallene som finnes i forbindelse med anmeldelser av spredning av intimt innhold på nett. Et dårlig møte med den rettslige institusjon kan ifølge Doerner og Lab innebære dobbel viktimisering: *”[f]irst, they suffer at the hands of their criminals. Then, by participating in the criminal justice system, they risk even more damage”* (Doerner & Lab 2005: 55). Av ofrene jeg intervjuet var det to av dem som møtte med politiet for å gjennomgå materialet som hadde blitt spredt på nett uten deres samtykke. Helene unngikk dette da hun verken visste hvem som var i besittelse av videoen som var tatt av henne, eller hadde den selv, og dermed ikke hadde noe bevismateriale å gå ut ifra. Hedda, som ble kontaktet av politiet, synes det var svært krevende å sitte i et rom med en fremmed politibetjent og se på intime bilder av seg selv:

”M: Følte du på en måte at det var for privat?

I: Ja. Altså i tillegg til at det var en mann. Og så måtte jeg bekrefte bildet av meg selv, og jeg så bare på det ene og så sa jeg, ja det der er meg, jeg trenger ikke se noe mer.

(...)

M: Husker du hva du følte da du satt der, tok han vare på deg han politimannen?

I: (sukker) Nei, det vil jeg ikke si. Han var jo veldig forståelsesfull og sånt, men jeg var så kvalm og så uvel at jeg ville bare fort bli ferdig med det og ut der ifra. Jeg synes det var ekkelt også at det var en mann.

(...)

M: Er det noe du føler politiet kunne gjort annerledes?

I: At jeg kunne fått en dame under første avhør.

M: Ja. Hvorfor det?

I: For jeg synes det var ekkelt i fra før og så i tillegg skulle jeg forklare det her, eller bli avhørt av en mann. Og han også skulle, ja jeg vet at politiet er profesjonelle og alt sånt, men allikevel at han hadde sett bildene av meg naken og... ja. Det synes jeg var enda eklere.”

Hedda beskriver at hun opplevde det som særlig ubehagelig at det var en mannlig politibetjent som avhørte henne og som hadde sett nakenbilder av henne. Hun reagerte også negativt på å måtte se på dem sammen med ham. Dette var også et tema i intervjuet med Ingrid (Intervju B). Da jeg fortalte om dette til overbetjent Anne Katrin Storsveen, fagspesialist og forebyggende kontakt i sosiale medier i Oslo politidistrikt, fortalte hun meg at man har mulighet til å velge kjønn på politibetjenten man avhøres av. Det var vanskelig å finne informasjon om dette, men i en e-post kunne Storsveen presisere at:

”Det er riktig at det ikke står noe om dette noe sted og heller ikke at man har rett til å velge kjønn, da man i utgikk skal la seg avhøre av en etterforsker uavhengig av kjønn på tjenestepersonen. For politiet handler det om hvem som har riktig kompetanse til å ta avhør og tj.person blir valgt ut i fra det – uavhengig av kjønn fra vår side, som for oss er irrelevant.

Men det hender vi får noen ønsker fra fornærmede om kjønn på tj.person som skal ta avhøret, og det ønsket kan vi ta hensyn til og etterkomme ut i fra sakens art. For politiet er det viktig å skape et godt tillitsforhold for å etablere god kontakt mellom etterforsker og den som skal bli avhørt, og i noen tilfeller kan kjønn være et tema for god relasjon.”

Altså kan det fremstå som at man kan fremme et ønske om å velge kjønn på tjenestepersonen som skal avhøre deg, og at du kan bli hørt, men at det ikke er noe man har krav på. Med

tanke på hvor ubehagelig Hedda syntes dette var virker det imidlertid rimelig å ta hensyn til et slikt ønske.

Ingrid måtte som nevnt inn til avhør i hjembyen sin som er en mindre by i Norge fordi det var der krenkelsen hadde funnet sted. Hun forteller også om et ubehagelig møte med en politibetjent:

”Jeg husker ikke helt når det var, men det var jo fortsatt veldig sårt. Eh og så kom jeg dit og så møtte jeg en fyr nede i resepsjonen og så tok han meg med opp og han var på en måte veldig normal da. Veldig sånn ”ja hei og hvordan går det med deg?” på en måte.

M: Ja

I: Og det var kanskje ok, men der og da så hadde jeg kanskje trengt litt mer sånn ”hvordan går det med deg” og litt mer kanskje medlidenhet da. og så kom vi inn og det første som møter meg da det er, det var jo et sånt rom med PC-er, og skjerm-sparerne på de var en dame med den største kløfta som bare var presset opp, i undertøysopplegg eller noe sånt. Og da husker jeg at da begynte jeg nesten å bli på gråten allerede da.

M: Ja, det skjønner jeg jo

I: Eh så ble jeg bare så satt ut. Og så satt vi oss ned på en stol og så var det sånn ”ja, kan du vise meg meldingene da?”. og så måtte jeg logge inn og så viste jeg han meldingene og så prøvde jeg jo på en måte å scrolle forbi bildene da for jeg hadde jo ikke veldig lyst... én ting er jo hvis jeg ikke er der, men å sitte der ved siden av bildene da, det synes jeg var kjempeubehagelig.

M: Du måtte gjøre det?

I: Ja. Det måtte jeg gjøre, selv om, de hadde vel egentlig fått... jeg husker ikke helt hvordan det var, men det synes jeg var veldig ubehagelig og de ble stående litt for lenge på skjermen etter min mening.

M: Ja? Hvordan reagerte de på det da?

I: Det var bare en da, det var bare meg og én person”

Her kan man bringe inn integritetsperspektivet på privatliv (Schartum & Bygrave 2011: 28). Som vist synes Ingrid og Hedda at det var en inngripen i privatlivet å se de seksualiserte bildene av seg selv sammen med en fremmed mannlig politibetjent. At også han skulle ha

innsikt i deres intime privatsfære som allerede var krenket, og dermed var grunnen til at de var der i utgangspunktet, opplevdes som Ingrid sa ”*kjempeubehagelig*”. Hedda beskriver at hun ble kvalm og uvel av møtet og ”*bare ville ut der ifra*”. Dette minner om den psykiske integritetskategorien i personvernteori. Det kan ifølge Schartum og Bygrave blant annet være rimelig å bringe inn dette hvis noen blir satt i psykologiske tvangssituasjoner eller hvis noen blir påført følelsesmessige belastninger (Schartum & Bygrave 2011: 29). Ingen av kvinnene var tvunget til å være på politistasjonen, men å la seg avhøre er en del av prosedyren en skal gjennomgå når man anmelder en krenkelse. Politibetjentene som representerer det rettslige systemet er også autoritetspersoner i forhold til ofrene, og derfor kan det argumenteres at de står i et maktforhold til dem. Det kan også argumenteres at kvinnene, som allerede var sårbare ikke nødvendigvis stod i posisjon til å motsette seg måten politibetjentene håndterte sakene deres. Larson, Gundhus og Granér kaller dette for ”asymmetri og dominans i avhør” (Larsson, Gundhus & Granér 2014: 209). For det første er det personen som representerer institusjonen som har definisjonsmakt over hvordan møtet skal foregå. For det andre er individet et ”rutinetilfelle” for betjente i vante institusjonelle omgivelser, mens den enkelte opplever sin sak som unik og personlig (Larsson, Gundhus & Granér 2014: 206).

Selv om politibetjentenes handlinger som tidligere nevnt kan anses som et uttrykk for et system med mangler (Finstad 2013: 157), er det Ingrid forteller om bildet av en dame i undertøy på skjermespareren i rommet der hun skulle avhøres, sannsynligvis ikke et uttrykk for mangelfulle rutiner i det gjeldende politidistrikt. Dette fremstår ufølsomt, spesielt fordi hun var der for å anmelde en seksuell krenkelse. Det burde blitt fanget opp og gjort noe med. Ingrid forteller at hun ”*begynte nesten å bli på gråten allerede da*” (Intervju B). Hun forteller også om sterke reaksjoner og en følelse av motløshet etter møtet med politiet :

”Det ble på en måte en gammel mann som satt og så på bildene mine på en måte og så ”er du politi i det hele tatt?” det var liksom... (sukker) det var nesten litt sånn uvirkelig følelse. For det var jo ikke noe, jeg vet ikke, nei jeg følte ikke at jeg ble tatt noe seriøst da. så det var litt sånn ”ja, vi skal se hva vi får til med dette her”, så jeg hadde jo ikke så veldig stort håp da jeg gikk der ifra om at det kom til å skje noen ting.”

Også informasjonsintegriteten kan gjøre seg gjeldende i denne sammenheng. Dette handler som nevnt om integritet rundt det å behandle informasjon om oss selv og forutsetter at dette

skal kunne skje uforstyrret (Schartum & Bygrave 2011: 30). Ingrid beskriver en følelse av utrygghet når det kommer til politiets behandling av den intime informasjonen om henne da hun blant annet ikke visste hvem som kom til å ha tilgang på den:

”Eh og han skrev vel ut bildene og alt sånt ut, og så husker jeg at jeg spurte ”hvem er det som skal se på dette her?” og ramsa han opp noen navn da, men skal jo bare ligge i mappa di på en måte, så det er jo ikke noe poeng at noen skal se bildene egentlig. Jeg vet ikke, jeg kunne ikke si så mye, det er jo politiet ikke sant... Men det ja, det var veldig vanskelig.”

Ettersom Hedda og Ingrid beskriver sine opplevelser av møter med politiet som svært ubehagelige kan det argumenteres for at det kan forstås som en dobbel viktimisering. Som nevnt er den kriminelle handlingens kostnad og risiko for offeret av betydning i viktimologien (Doerner & Lab 2005: 55). Særlig de psykiske og sosiale kostnadene var som vi har sett i utgangspunktet høye i forbindelsen med krenkelsen kvinnene opplevde. Det kan se ut som at kvinnene opplevde nye høye kostnader i form av gjenopplevelse og psykisk ubehag i møtet med politiet. Dette i form av opplevd ansvarliggjøring, det at utenforstående faktorer ble vektlagt i avhør og at de rent fysisk måtte gjenoppleve krenkelsen ved å se de intime bildene av seg selv med en fremmed.

Som offer kan det potensielt være traumatisk i seg selv å måtte fortelle om og dermed erindre vanskelige erfaringer. Derfor er det mulig at avhørssituasjonen uansett ville oppfattes som ubehagelig. Ofrene forteller likevel om hendelser der politiet kunne utvist mer følsomhet om sakens anliggende. Om kvinnenes histories bevitner politiets alminnelige rutiner er uvisst, men det er nærliggende å stille spørsmål ved hvorvidt denne praksisen er nødvendig, og om det så er slik det foregår flere steder. Det er forståelig at det kan være klargjørende å bekrefte hvem som er avbildet, men man kan tenke seg at det finnes andre måter å gjøre det på enn at fornærmede må se bildene, som er bakgrunnen for krenkelsen, sammen med en fremmed (kanskje mannlig) betjent på samme skjerm i et rom. For eksempel ville det kunne oppleves som mindre belastende dersom fornærmede fikk se de private bildene på en egen skjerm eller i et eget rom. Hvorvidt det er nødvendig å skrive ut bildene kan det også stilles spørsmål ved. Alt i alt er det mulig å identifisere en rekke tiltak som kunne gjort at ofrene følte seg mer ivaretatt og som kunne ført til at de hadde unngått å gjenoppleve krenkelsen. Like fullt indikerer dette at den nye teknologiske utviklingen har gitt politiet som rettslig institusjon en

rekke nye utfordringer som håndteres varierende grad. Disse utfordringene drøftes videre i neste delkapittel.

5.3 Et politi i omstilling

Fremveksten av ny teknologi innebærer også nye arenaer der kriminalitet kan forekomme. Dette innebærer også et skifte i politiets arbeid for å beskytte borgernes personvern og rettssikkerhet, også på internett (se for eksempel Ferguson 2012: 264). Ut i fra intervjuene jeg utførte med Oslo Politidistrikt og Kripos er det ikke mulig å gi en helhetlig oversikt over hvordan kompetansen og ressursfordelingen er i politiet når det kommer til spredning av intimt innhold på nett uten samtykke. Det er imidlertid mulig å si noe om ofrenes opplevelser og fagfolkenes inntrykk av dette. I tillegg vil jeg knytte mine funn opp mot Politidirektoratets rapport fra 2012, "Politiet i det digitale samfunnet. En arbeidsgruppes rapport om elektroniske spor, IKT-kriminalitet og politiarbeid på nett" (Politidirektoratet 2012). Arbeidsgruppen bak rapporten ble nedsatt av politidirektoratet og riksadvokaten med bakgrunn i et ønske om et mer tilstedeværende politi på nett, og med bakgrunn i økt behov for sikring og analyser av elektroniske spor (Politidirektoratet 2012: 6). Å benytte seg av denne fremstår som hensiktsmessig da flere av punktene i rapporten går overens med funnene i mitt datamateriale.

5.3.1 Et system tilpasset kriminalitet i den fysiske verden

Spredning av intimt innhold på nett uten samtykke og lovbrudd på nett i seg selv er som nevnt ny tematikk, også for politiet (Ferguson 2012: 261). Denne rettslige institusjonen har tross alt bekjempet fysisk kriminalitet i årevis, men har kun de senere tiår måttet forholde seg til nye former for kriminalitet som følge av nye former for teknologi. Politioverbetjent i Oslo Politidistrikt Anne Katrin Storsveen minner imidlertid om at *"det er ikke teknologien som er problemet, det er menneskene som bruker den"* (Intervju 3). Kjersti Rønholt i Kripos uttalte:

"Men politiet er jo i en omstilling der de etter hvert får mer kompetanse om internett, men det er jo ikke til å stikke under en stol at internett ikke er vår sterkeste side. Politiet er ikke, det er derfor vi jobber med det vi jobber med, for at vi skal bli bedre

til å være på internett. Så det er jo et nytt fenomen for oss også.”

At kriminalitet på nett er et nytt fenomen for politiet kom også til syne i intervjuet med Ingrid. Da hun var i kontakt med politiet for å anmelde spredningen av bildene fortalte hun dem også om fysiske krenkelser hennes tidligere partner hadde begått mot henne:

”I: Og det var kanskje grunnen til at kanskje politiet tok meg litt mer seriøst. Fordi sånn med bilder det var sånn ”å ja ja han har gjort det ja, ok vi får se hva vi kan gjøre med det” på en måte.

M: Det var den reaksjonen du fikk?

I: Det var nok ikke det de tok mest seriøst

M: Nei, for det var andre ting som hadde skjedd og?

I: Ja. Så derfor blir jo den anmeldelsen litt annerledes og da

M: Ja

I: For det var jo liksom akkurat sånn hvis jeg bare hadde kommet og fortalt om bildene, for det var det jeg gjorde egentlig med en gang, men så sa hun venninnen min som var med, hun visste jo alt, og sa at jeg måtte fortelle alt hva han har gjort. Så da kom jo alt sammen på en gang. Og da ble det kanskje litt mer alvorlig da, enn det var i utgangspunktet. Så jeg vet jo ikke helt hvordan de hadde... hva som hadde skjedd hvis jeg bare hadde sagt at det var bilder, men det var nok ikke så veldig seriøst de tok akkurat det da, følte jeg.”

Ingrid følte altså at den fysiske krenkelsen ble tatt mer på alvor enn den digitale. Det endte med at ekskjæresten fikk besøksforbud, og at saken hennes ble henlagt. Ifølge straffeprosessloven av 1981 § 222a bokstav a innebærer som tidligere nevnt besøksforbud å nekte en person å oppholde seg i nærheten av eller kontakte en annen, ofte fordi det fryktes at personen vil utvise truende atferd, være voldelig eller på andre vis krenke den andre personens fred (Straffeprosessloven 1981). Det kan imidlertid ikke hindre personen i å spre uønskede bilder av en annen. Det ovennevnte kan fungere som et eksempel på at det finnes rutiner på hvordan politiet skal håndtere fysiske krenkelser, men at rutinene rundt digital problematikk ikke er like innarbeidet, nettopp fordi dette er et nytt fenomen for alle involverte.

Dette er også tematisert i Politidirektoratets rapport om politiets håndtering av

nettkriminalitet. Måten politiet bør møte slik kritikk på er ifølge rapporten ved å utvikle metoder som kan gi politiet en enhetlig standard:

”[s]entralt ansvar for metodeutvikling, retningslinjer for utstyr og arbeid, kan gi politiet en enhetlig standard. Det vil gi effektiviseringsgevinster, bidra til bedre rettssikkerhet og gjøre det enklere å imøtegå eventuelle innvendinger til politiets kompetanse”

(Politidirektoratet 2012: 23).

Å prioritere ressurser til metodeutvikling på dette området vil altså kunne muliggjøre utformingen av en enhetlig standard som vil kunne øke politiets kompetanse og dermed også publikums rettssikkerhet. Dette er ment i et etterforskningsperspektiv. I et forebyggende perspektiv er det ifølge Rønholt i Kripos en tydelig forskjell mellom regulering på nett og regulering i det virkelige liv:

”I forebyggende perspektiv så er det litt annerledes, for ser du noe i gata, altså ser du en slåsskamp, så kan du gå bort, ta de to fra hverandre og så har du ikke noe slåsskamp lenger. Mens på internett, hvis du skal forebygge der og gå i mellom, så kan du ikke det fordi du må først identifisere de to partene, finne ut hvor de bor, de bor kanskje der ja, du kan ikke gå inn fysisk da i en sånn setting.”

Forebygging virker å være prioritert når det kommer til politiarbeid på internett, især hos Kripos. ”Politiets nettpatrulje” er en del av politiets tilstedeværelse på nett og er etablert for å skape rammer for trygt nettbruk:

”Vi ønsker å drive et åpent, forebyggende politiarbeid på en plattform der vi møter folk flest. Vi ønsker å være en premissleverandør for trygg og god nettbruk og et synlig politi som er tilgjengelig for folk på internett.

Nettpatruljen kan sammenlignes med en politipost der publikum kan oppsøke politiet for å motta kriminalitetsforebyggende råd, veiledning i konkrete problemstillinger eller dialog med politiet. Nettpatruljen tar i mot informasjon eller tips om kriminalitet på internett.”

(Politi 2017, 19.01).

Politiets nettpatrolje, som er underlagt Kripos er ikke geografisk bundet, men eksisterer nettopp på nett. Slik kan publikum i hele Norge også benytte seg av tilbudet. I Politidirektoratets rapport fra 2012 kan man lese at det ofte påpekes at politiets gatepatroljer gir publikum en trygghetsfølelse og gjør politiet mer tilgjengelig. Rapporten konkluderer med at dette også bør gjelde på internett:

”I den grad politiet gjør undersøkelser og patruljerer nettjenester som benyttes av barn, vil dette kunne bidra til å redusere risikoen for at de utsettes for krenkelser. Samtidig er det slik at politiet, også i den virtuelle verden, er avhengig av hjelp fra befolkningen i arbeidet med å forebygge og avdekke kriminalitet. Som vi tidligere har nevnt, flyttes mange av aktivitetene i samfunnet seg til den virtuelle verden. Der samfunnet har sine aktiviteter, bør også politiet være”

(Politidirektoratet 2012: 23).

Altså er et forebyggende arbeid, blant annet i form av nettpatroljer ansett som en nyttig ressurs. Hvis politiet lykkes i å ”møte folk der de er” , også på nett, vil dette kunne resultere i hensiktsmessige resultater. Dette gjelder særlig dersom politiet lykkes i å artikulere hvor alvorlig spredning av intimt innhold på nett uten samtykke kan være, samt hvilke konsekvenser det kan få både for gjerningsperson og offer. Som vist er politiet altså i en omstillingsprosess når det kommer til digital kriminalitet, i og med at systemet er bygget for å regulere kriminalitet i det fysiske rom. Det virker imidlertid også som at det er forskjeller i hvordan tematikken blir håndtert i de større byene og i politidistriktene. Dette utforskes videre i neste delkapittel.

5.3.2 By og distrikt

Både intervjuene med ofrene og med fagpersonene ga inntrykk av at det eksisterer en forskjell i politiets bevissthet rundt spredning av intimt innhold på nett uten samtykke henholdsvis i byene og i distriktene. Dette sammenfaller med noe av innholdet i rapporten fra Politidirektoratet. Ingrid anmeldte i en storby, men måtte tilbake til hjembyen og anmelde

bildene fordi det var er krenkelsen hadde funnet sted. Hun opplevde at det var forskjell fra hvordan det ble håndtert i byen og i distriktet:

”Og det var så rart fordi jeg anmeldte her i (storby). Og de, som sagt, det var nok på grunn av det andre som hadde skjedd også, måten de tok saken min på, men jeg følte at de tok meg mye mer seriøst da. At det var mer ordentlig. Og så kom jeg bort dit og så var det bare sånn... det bare virket så useriøst og uprofesjonelt. At da mista jeg helt sånn håpet jeg. Da ble jeg helt sånn ”har dere ikke gjort det her før? Dere burde jo vite hvordan dere skal ta hånd om sånne personer!”. og så ble jeg jo bare enda mer såra da han sa det ”burde ikke du takle det her, du er jo tøff!”. Og da ble jeg sånn, men... ja er jeg det? Er jeg et dårlig menneske liksom, er jeg veldig svak fordi at jeg ikke takler dette her noe bra? Så ble det enda en sånn ting og da som bare la seg oppå det hele så det...”

Ingrid følte seg altså mer tatt på alvor i storbyen selv om det kan ha hatt sammenheng med at hun også anmeldte den fysiske krenkelsen der. Hun fikk videre inntrykk av at politiet på det mindre stedet ikke hadde mye erfaring med spredning av bilder uten samtykke.

Politidistriktene i rapporten fra Politidirektoratet opplyste at en høy andel saker som omhandler IKT-kriminalitet blir henlagt, ofte fordi de er kompliserte og krever mer datateknisk kompetanse enn det som er tilgjengelig i distriktet. Sakene kan være ressurskrevende, bistand fra Kripos kan være begrenset og tilgang på utstyr kan være mangelfull (Politidirektoratet 2012: 16). I rapporten stilles spørsmålet: ”[h]vem utfører politiarbeid på Internett? Svaret lyder som følger: ”[i] den grad det jobbes med dette skjer sporadisk av tjenestemenn, med forskjellig grad av opplæring og erfaring, og tilknyttet ulike enheter og fagmiljøer” (Politidirektoratet 2012: 17). Dette kan være en faktor som bidrar til å forklare inntrykket Ingrid hadde etter å ha vært i møte med politiet i hjembyen hennes. Hun beskriver en følelse av motløshet og en fornemmelse av at dette var tematikk politiet i gjeldende distrikt ikke har mye erfaring med. Storsveen i Oslo politidistrikt var ikke uenig i at dette kunne være et problem:

”Det er mange flinke folk og mye bra kompetanse rundt omkring, enten det er i by eller bygd, men ressursene og arbeidsverktøyene kan være forskjellige, og det kan være et problem. Oslo er i særklasse med tanke på utstyr og spesialavsnitt, men så bor det også flest folk i Oslo.”

Dette var et viktig punkt i rapporten fra Politidirektoratet: å se på arbeidsfordelingen mellom politidistriktene og “særorganene” samt hvilken kompetanse som er nødvendig for å løse arbeidsoppgavene (Politidirektoratet 2012: 6). Med “særorganer” pekes det særlig til Kripos og Økokrim som er lokalisert i byene (Politidirektoratet 2012: 6). I byene finnes det altså spesialister på denne typen tematikk som det ikke finnes i distriktene og dermed kan man si at det er større tetthet i kompetanse i byene. Som Storsveen sa er det også her det bor flest, altså er det flere borgere å beskytte. Rønholt i Kripos fokuserte på at politifolk tross alt er mennesker:

”Men det er jo, i alle type saker så møter du jo en politimann eller politidame og den politimannen eller politidamen de er et menneske de også. Og de gir råd og veiledning etter beste evne, og så er det ikke alle som er like gode på internett.”

Her fokuseres det på at det er teknologiske utfordringer som hemmer politiets arbeid med denne problematikken. I virkeligheten kan det virke som at det blant noen også er en mangel på forståelse av hvor massiv krenkelse av integriteten et slikt overgrep på nett kan innebære. Når en politibetjent intervjuer noen som har gjennomgått en slik krenkelse foran en PC der skjermspaneren viser en lettkledd dame, kan det tyde på at en ikke har forstått hvilket brudd på integritet og personvern som er blitt begått mot kvinnene. Rønholt og Andersen poengterte også at dette er noe som kom til å endre seg i takt med at eldre generasjoner politifolk faller fra mens den yngre internettgenerasjonen inntar stillinger som tjenestepersoner på politistasjoner over hele landet. I tillegg poengterte de at mens det tidligere var spesialister som håndterte kriminalitet på nett, er det nå forventet at alle politibetjenter, alle generalister, skal ha grunnleggende ferdigheter på dette området (Intervju 2).

I Politidirektoratets rapport kom det frem at det ikke finnes enhetlige tekniske løsninger og at dagens organisering, bemanning og kompetanse ikke er tydelig organisert (Politidirektoratet 2012: 17). I politidistriktene blir nettkriminalitet i noen tilfeller håndtert av de som arbeider med datatekniske undersøkelser og i andre tilfeller av vanlige etterforskere, eller generalister, og ingen av distriktene i rapporten, som er fra 2012, hadde organisert dette arbeidet i egne enheter (Politidirektoratet 2012: 15). Viktigheten av å ha spesialister på elektroniske spor og datatekniske undersøkelser fremheves, men langt fra alle politidistriktene hadde dette (Politidirektoratet 2012: 18). *”Ikke alle dataetterforskere har tilstrekkelig opplæring i*

politiarbeid til å kunne foreta analyse av databeslag på en måte som ivaretar rettssikkerheten. Dette medfører risiko for feilaktige avgjørelser” (Politidirektoratet 2012: 18). Altså blir faren mangelen på teknisk kompetanse potensielt kan ha for rettssikkerheten gjort eksplisitt i rapporten. Igjen blir det fokusert på det tekniske fremfor en bredere forståelse av teknologisk kriminalitets potensielle konsekvenser. Det hevdes også at mangelen på teknisk kompetanse medfører ”risiko for feilaktige avgjørelser”. Dette kan påvirke både de individuelle og de kollektive rettssikkerhetsgarantiene (Skjetne 2008: 20). Rettssikkerhetsgarantiene skal tross alt bidra til å opprettholde rettssikkerhetsidealet som igjen handler om hvordan forholdet mellom myndigheter og enkeltpersonene *bør være* (Skjetne 2008: 16). Det at politiet i 2012 selv påpekte faren mangel på teknisk kompetanse kan ha for rettssikkerheten sier noe om hvor sterkt problematikken har økt i løpet av kort tid. Det sier også noe om hvor seig og saktegående rettslig institusjonell utvikling kan være sammenliknet med den teknologiske utviklingen. Denne diskrepansen kan altså være en fare for rettssikkerheten.

En ting politidistriktene som ble intervjuet i rapporten fra 2012 var enige om var de høye mørketallene. ”*Alle politidistriktene som ble intervjuet mente at det er store mørketall innenfor IKT-kriminalitet. De vet at kriminaliteten foregår, men den blir ikke anmeldt. Dette medfører at politiet i liten grad arbeider med denne typen kriminalitet*” (Politidirektoratet 2012: 15). Det bør nevnes at det er gått fem år siden rapporten ble utgitt og at det har skjedd teknologisk og muligens politifaglig metodeutvikling siden. Likevel illustrerer dette et viktig poeng når det kommer til spredning av intimt innhold på nett uten samtykke, som også understreker sammenhengen mellom de ulike hovedtemaene i denne oppgaven. Rapporten påpeker at politiet arbeider lite med denne typen lovbrudd fordi få anmelder. Dette kan igjen ha sammenheng med at denne typen krenkelsener ikke er videre institusjonalisert eller artikulert verken blant ofrene eller vedkommende som begår handlingen. Videre kan det påvirke holdninger og bevissthet rundt tematikken, eller mangel på det, som igjen kan ha betydning for krenkelsener som blir begått. Hvis politiet samtidig ikke utviser tilstrekkelig respekt i møte med ofrene og de overgrep de er utsatt for, kan dette bremse utviklingen i tillegg til å hemme lysten til å anmelde. I rapporten ble det poengtert at enkelte som for eksempel sprer nakenbilder uten samtykke på nett kanskje ikke en gang er klare over at de begår lovbrudd (Politidirektoratet 2012: 26). Dette vil bli aktuelt i neste kapittel som omhandler delingskulturen som kan sies å ha oppstått på internett.

6 Delingskultur

Til nå har denne oppgaven tatt for seg situasjoner der *andre* har overskredet et individs private sfære og dermed krenket vedkommendes integritet. Vi lever imidlertid i et samfunn preget av teknologi som gjør at vi i økende grad også deler *mer av oss selv*, blant annet via sosiale medier. Man kan si at det eksisterer en *delingskultur*. Slik sett kan man også si at skillet mellom det private og det offentlige er i endring, både fordi andre kan invadere ditt privatliv utenifra, men også fordi vi deler av våre egne privatliv frivillig. Dette kan ramme personvernet og normene rundt privatliv. Deling på nett fungerer blant mange unge også som en arena for seksuell utprøving og utforskning. Dette er ikke et nytt fenomen, men kan på grunn av nettets globale rekkevidde få utilsiktede konsekvenser. Hvordan man kan regulere dette er et komplekst spørsmål som nå vil drøftes. Empirien dette tar utgangspunkt i er en samtale jeg hadde med fem jenter på 17 år går helsefag på en videregående skole, og som har laget en nettkampanje som heter #mittikkeditt. #mittikkeditt handler kort fortalt om å spre etisk bevissthet blant unge, særlig når det kommer til internett. Intervjuene med Hans Marius Tessem og Kripos vil også benyttes. Først vil jeg tematisere skillet mellom seksuell utprøving og trakassering eller overgrep. Deretter kommer et viktig punkt som gjerne skulle vært lenger, men som av hensyn til avgrensning blir kortfattet, nemlig spørsmålet om hvorvidt tematikken kan forstås som et kjønnet fenomen.

6.1 Et fenomen som øker i utbredelse

“Sexting” som flere forskere kaller det, kan defineres som praksisen å sende meldinger med seksuelt eksplisitt innhold via mobiltelefon eller internett. Dette er særlig ansett som aktuelt blant unge, og er ikke noe nytt som sådan (Hasinoff 2012: 449). Ifølge Hans Marius Tessem som har ledet Slettmeg.no siden 2012 har det imidlertid skjedd endringer i løpet av få år blant annet grunnet den enorme økningen i håndholdt teknologi:

”Problemstillingene var litt annerledes da. Det har jo å gjøre med at vi fra 2012 til nå bruker mye mer mobiltelefon enn vi gjorde den gangen sånn at det har blitt mye mer problematikk rundt apper, ting deles på en litt annen måte, det deles mer fra telefon til telefon. Tidligere så var det i mye større grad, og det skjer fortsatt, at det

deles på en nettside. (...) Men demografisk sett så var det omtrent det samme, forskjellen er bare at det har blitt flere.”

Altså har det blitt lettere og mer tilgjengelig å sende og å dele bilder, og derfor har problemet rundt spredning av uønsket innhold på nett økt. Før måtte man aktivt oppsøke et nettsted og laste opp et bilde for å spre det. Nå kan man sende det i for eksempel en chattegruppe på Facebook (Intervju A). På denne måten deler vi også mer om oss selv av egen fri vilje. Hvis man forstår privatliv som kontroll på informasjon om en selv kan man si at teknologi muliggjør en delingskultur hvor vi på sett og vis frivillig deler informasjon om oss selv uten å helt vite hva som kan skje med den (DeCew 2002: 3). Ifølge de fem 17 år gamle jentene som jeg snakket med er ”nudes”, som de kaller nakenbilder, et trivielt skue og de blir ofte delt i chattegrupper:

”Det er så normalt. Det er over alt (...) Det er som oftest store guttegrupper eller store jentegrupper som har en chat, og der inne blir bilder kastet rundt. Og da har alle det og kan sende videre. Det er masse sånne grupper.”

Altså er det ifølge jentene ikke uvanlig å ha en chattegruppe, der nakenbilder av utenforstående personer deles. Man kan også lagre bildene og sende dem videre. Dette kan inngå i det Inger Marie Sunde kaller “økosystemeffekten”. Det handler om at sosiale medier som Facebook inngår i en større sammenheng med gjensidig forsterkende effekter fordi innhold kan deles på tvers av kontekster, og få uheldige konsekvenser for den som eksempelvis er avbildet (Sunde 2013: 85). Når for eksempel et lettkledd ”selfie”, altså et bilde man har tatt av seg selv, blir delt i en chattegruppe muliggjøres en spredning i mange ledd og på en rekke ulike plattformer. På denne måten kan ytringer “leve sitt eget liv” på nett og det kan være svært vanskelig å spore hvor materiale ble delt i utgangspunktet og hvor det har havnet. Sunde uttrykker med dette også et behov for et reformulert personvern som følger samfunnsutviklingen (Sunde 2013: 85). Dette vil jeg komme tilbake til i kapittel 7 som handler om rettsliggjøring.

6.2 Å skille mellom trakassering og utforskning

Ifølge den canadiske forskeren Amy Adele Hasinoff har det ofte blitt fokusert på hvor risikofylt det er at unge mennesker sender seksuelt eksplisitt innhold til hverandre på nett: *”sexting is typically seen as a technological, sexual and moral crisis”* (Hasinoff 2012: 450). Hun fremhever at rådet som ofte er gitt unge om å ikke sende slike bilder reproducerer normer som ikke underbygger et trygt rom for utforskning, men heller kan føre til viktisering og innskrenkning i seksuell autonomi (Hasinoff 2012: 452). Hasinoff mener at teknologi også innebærer positive muligheter for unges seksuelle utforskning og at det derfor er viktig å skille mellom det som er seksuell trakassering og det som er seksuell utforskning blant unge: *”[a] teenager who chooses to send explicit images to a peer is engaging in a different activity than someone who distributes a private image with malicious intent or coerces another person to produce explicit image”* (Hasinoff 2012: 450). Altså kan det være hensiktsmessig å skille mellom hva som er seksuell trakassering og hva som er utforskning.

6.2.1 Bekreftelse: en del av en større kontekst

Hans Marius Tessem i Slettmeg har inntrykk av at det er mange grunner til å dele et lettkledd bilde av seg selv i utgangspunktet:

”Det kan være gruppepress, det kan være tillitsforhold, kjærlighetsforhold, ikke sant det er mange ting som gjør at man deler et bilde. Det kan også være for eksempel ønsket om å bli sett.”

De fem jentene som står bak kampanjen #mittikkeditt snakket også om at å sende et nakenbilde kunne henge sammen med for eksempel bekræftelse:

”Kanskje du trenger oppmerksomhet eller å vite at du er bra nok. Få høre at de har bra nok kropp. Eller så har de du som er stolte av kroppene sine og vil vise dem frem. Men det skal også være lov.”

Her skiller det mellom et ønske om å være ”bra nok” og et ønske om å ”vise seg frem”. Bekreftelse som motivasjon til å sende ”nudes” ble altså understreket i intervjuet med jentene

og med Hans Marius Tessem. Dette kan man knytte til det som har blitt kalt et økende kroppspress blant unge. NOVA publiserte for eksempel en rapport i 2014 som blant annet tok for seg unges kropp og selvbilde (Hartberg & Hegna 2014). Den konkluderte med at det hadde skjedd en tydelig økning i misnøye med egen kropp blant unge jenter. I 2010 hadde 12% av jentene fortalt om et negativt syn på egen kropp, mens det tre år senere, i 2013 var 17% som fortalte om det samme. Andelen gutter som fortalte om et negativt kroppsilde var 3% og hadde holdt seg stabilt (Hartberg & Hegna 2014: 64). I et intervju med TV2 attribuerer de to forfatterne av undersøkelsen økningen i misnøye med egen kropp blant annet til sosiale medier som konstant byr på tilgjengelig informasjon om hvordan en bør se ut for å være vellykket (Hafsaas 2014). Jentene bak kampanjen #mittikkeditt fortalte at det ikke er uvanlig å kun ta bilde av kroppen uten hodet når man sender ”nudes”, for så å sende det rundt for å få positive tilbakemeldinger om hvordan kroppen ser ut (Intervju 5). Slik kan man se at en delingskultur hvor spredning av intimt innhold uten samtykke kan være et aspekt, er en del av en større kontekst som kan få følger for de private sfærer.

6.2.2 Utforskning og privatliv

Et problem Amy Adele Hasinoff adresserer som kan være relevant i dette henseende er at holdninger til unges seksualitet i academia og populærkultur kan ha en tendens til å underminere deres autonomi, som igjen kan føre til at særlig jenter anses som passive ofre for utenforstående påvirkning, blant annet fra pornokultur og massemedia. Å sende ”nudes” kan bli feilaktig forstått som en passiv handling som bunner i påvirkning fra en seksualisert media, når det i virkeligheten er snakk om meningsfylt utprøving mellom seksuelt autonome individer. Dette kan også lede fokuset vekk fra det som faktisk er problemet, nemlig de spesifikke utfordringene rundt sexisme, trakassering og seksuell objektivisering (Egan & Hawkes 2008, Heins 2001 i Hasinoff 2012: 456). Å bruke internett som arena for utforskning er altså ikke nødvendigvis problemet. Problemet handler heller om utfordringer knyttet til mangel på respekt for individers personlige integritet og grenser.

Å anse de som sender slike bilder for avvikende eller viktimisert, når de i virkeligheten deltar i samtykkende seksuell kontakt over internett, er ikke hensiktsmessig ifølge Hasinoff og Albury (Albury et al. 2010 i Hasinoff 2012: 456). Dette kan blant annet bidra til å normalisere handlingen det innebærer å sende intime bilder *videre* uten samtykke:

”[a]s Slane (2010) argues, if sexting is seen as simply deviant and criminal for all parties involved, then the malicious distribution of private images become normalized. As such, a teenager who suffers this victimisation has no recourse against the person who purposefully harmed her”

(Hasinoff 2012: 459).

Med andre ord kan denne holdningen til unges seksuelle utprøving på nett bidra til en normalisering av brudd på privatliv fordi man allerede har overskredet en normativ grense ved å sende et lettkledd bilde av seg selv. Derfor har den rammede heller ikke noe hen skulle ha sagt til en person som har brutt vedkommendes privatliv ved å dele et intimt bilde videre uten samtykke. Med bakgrunn i dette mener Hasinoff at samtykkende seksuell utforskning blant unge heller bør normaliseres slik at unge får større handlingsrom til å utforske uten høy risiko for sosial fordømmelse. Hvis samtykkende seksuell kontakt blant unge var normalisert ville handlinger som innebærer brudd på privatlivet også blitt mer tydeliggjort (Hasinoff 2012: 454).

Like fullt kan det virke som at det er behov for en slags regulering av det som skjer på internett. Jentene bak #mittikkeditt fortalte at internett er en virkelighet uten faste rammer:

”Internett er grenseløst, du kan gjøre akkurat hva du vil i den verden, men med en gang det kommer ut i den virkelige verden blir du dømt. Da har du grenser og regler.”

I hvor stor grad dette skal reguleres rettslig er imidlertid et komplekst anliggende. Politiet har som nevnt blant annet opprettet en nettpatrulje som skal bidra til trygt nettbruk samt gjøre politiet mer synlig og tilgjengelig på nett (Politiet 2017, 19.01). Hvorvidt unge er klare over at politiet kan være en ressurs i denne sammenheng, er imidlertid uvisst. Jentene bak #mittikkeditt sa at de ikke har hørt om noen som har anmeldt spredning av intimt innhold på nett uten samtykke, og at de ikke trodde unge personer anser dette som en mulighet (Intervju 5). Å kriminalisere ungdoms seksuelle utforskning og utprøving på nett er heller ikke hensiktsmessig. Ifølge australske Henry og Powell har dette vært et problem ved australsk lovgivning. I likhet med Norge er det i Australia heller ikke opprettet lovverk som er ment å

ramme seksuell trakassering eller overgrep på internett, men all seksualisert avbildning av personer under 16-18 år (avhengig av hvilken stat man befinner seg i) kan ifølge australsk lovverk kategoriseres som overgrepbilder av barn (Henry & Powell 2015b: 108). Slik er det også i Norge: selv om den seksuelle lavalder er 16 år, er seksualiserte bilder av individer under 18 år kategorisert som overgrepbilder av barn, og det er straffbart (Justis- og beredskapsdepartementet 2003). Ifølge Henry og Powell har dette ført til en overkriminalisering av unges seksuelle utforskning i Australia da det for eksempel blir ulovlig for en 17-åring, som er over seksuell lavalder, å sende seksuelt eksplisitt materiale av seg selv til deres kjæreste, fordi det blir karakterisert som overgrepsmateriale. I tillegg vil personen som mottar materialet kunne bli siktet for seksuallovbrudd (Henry & Powell 2015b: 109). Selv om vi har liknende lovverk i Norge ikke dette et uttalt problem. Det kan likevel bidra til å belyse hvor komplekst forholdet er mellom retten og nye problemstillinger som spredning av intimt innhold på nett uten samtykke kan innebære.

Amy Adele Hasinoff foreslår at man skal forholde seg til "sexting" som medieproduksjon: *"expanding the definition of media production to include sexting highlights the importance of privacy and consent for all authors of ephemeral social media content"* (Hasinoff 2012: 454). Hvis man rammer "sexting" inn som medieproduksjon vil man også forholde seg annerledes til intime bilder på avveie, mener Hasinoff. For eksempel vil dette muligens kunne endre den gemene forståelse av privatliv og opphavsrett, særlig blant unge. I stedet for å fokusere på opprinnelig avsender vil fokuset være på mottaker som eventuelt har delt bildet videre uten samtykke. I tillegg vil perspektivet endres fra å fokusere på passive ofre for en seksualisert kultur til å fokusere på de faktiske problemene, som ifølge Hasinoff handler om kjønnede fordommer, påføring av skam og viktimisering (Hasinoff 2012: 459). Dette vil ifølge Hasinoff altså gjøre det lettere å skille mellom hva som er trakassering og hva som er utforskning. Neste delkapittel tar for seg et stort spørsmål, nemlig om denne tematikken kan og bør forstås som et kjønnet fenomen.

6.3 Et kjønnet fenomen?

Et tilbakevendende tema rundt spredning av intimt innhold på nett uten samtykke er måten det begås av og rammer kjønnene ulikt. I påfølgende kapittel vil jeg utforske hvorvidt og

hvordan dette er et fremtredende aspekt ved tematikken. Det kunne vært utforsket i mye bredere forstand, men av hensyn til avgrensning vil det her bli relativt kortfattet. Å knytte kjønn til teknologi er for øvrig ikke noe nytt. Cassell og Cramer skriver at da telefonen og telegrafene kom ble det oppfordret til å passe ekstra godt på jenter og kvinner fordi de via de nye formene for kommunikasjon ville kunne komme i kontakt med upassende romantiske partnere eller suspekter fremmede (Cassell & Cramer 2008 i Hasinoff 2012: 451).

6.3.1 Skille mellom ulike spredningsformer

Ifølge Hans Marius Tessem er det en myte at det er unge mennesker spredning av intimt innhold på nett uten samtykke går hardest utover. Noe han imidlertid mener ikke er en myte er at det rammer kvinner:

”En myte er jo at dem som opplever problemer på nett er unge. Men i forhold til våre tall så stemmer ikke det. For over 62% av de som kontakter oss de er over 26 år gamle. Og så har vi noe som ikke er så overraskende og det er at over 70% av de som kontakter oss er kvinner. Jeg har ikke noen direkte forklaring på det, men det stemmer veldig mye med hvem vi ser oftest blir offeret da. Spesielt det som du skriver om, med nakenbilder. Og brorparten av de er jo kvinner.”

Rønholt og Andersen i Kripos vektlegger at dette avhenger av hvilken type spredning det er snakk om. Når det for eksempel kommer til å dele bilder av en tidligere partner er det mindre kjønnsdelt enn for eksempel i “Snapchat-saken” hvor gutter hacket, identifiserte og opprettet mapper med jenters private bilder:

”Akkurat med denne pakka her, det er nesten kun gutter som gjør, og det er bare jenter som er avbildet. Så det vi har misst på når vi har informert om dette her og kommunisert, er jo at vi har ikke vært klare nok på at det er akkurat dette fenomenet da. Den typen overgrep der du deler bilder av eksen, der kan det være hipp som happ egentlig. Der har du begge deler. Det er i hvert fall ikke så kategorisk gutter som deler av jenter. Men du har jo også dette her med at etterspørselen etter jentebilder er mye mye større enn guttebilder.”

Det er altså viktig å skille mellom de ulike formene for spredning, men i noen spredningsformer kan det virke som at kjønn er en viktig faktor.

6.3.2 ”Gidder du å sende nude?”

Jentene bak kampanjen #mittikkeditt fortalte at det å sende ”nudes” er vanlig blant både gutter og jenter. På spørsmålet om hvem som sender slike bilder svarte de omtrent i kor: ”*det kan være hvem som helst*” (Intervju 5). Derfor kan ”nudes” av både gutter og jenter også havne på avveie. De forteller imidlertid at det er forskjell på hvordan gutter og jenter forholder seg til det i ettertid:

”A: Guttene bryr seg ikke. Deres kompiser og sånt blir bare sånn ”fuck det”.

M: Hvorfor tror dere det da?

B: De skal være litt mer stolte. Og det er ikke så farlig for dem. Men det kommer an fra person til person da

C: Men jenter er liksom litt mer usikre..

A: Ja, jeg føler at jenter er litt mer usikre, mens gutter er litt mer stolte.”

Sammenliknet med gutter har jenter altså et noe innskrenket handlingsrom ifølge jentene i #mittikkeditt:

”Enten så dekker du deg eller så åpner du deg. Det er ikke noen mellomting og det er det som blir så feil.”

Altså kan det virke som at spredning som følger av at unge sender ”nudes” til hverandre rammer begge kjønn, men at det påvirker kjønnene ulikt i *ettertid*. Som tidligere nevnt har teknologi blitt kalt ”*a unique medium for social shaming*” (Henry & Powell 2015a: 767). Henry og Powell knytter dette til kjønn og forstår spredning av intimt innhold på nett uten samtykke som ”*gendered harms explicitly or implicitly fixated on the objectification of the “feminine body”*” (Henry & Powell 2015a: 768). Det at guttene ”*ikke bryr seg*”, mens jenter er ”*mer usikre*” kan henge sammen med at det for jenter innebærer høyere grad av objektivisering og påføring av skam som også kan innebære sosial fordømmelse. Objektivisering defineres slik av Nussbaum:

“To objectify is to treat as a mere thing, a tool of the purposes of the objectifier, an entity whose subjective feelings need not be taken into account, or whose feelings, like her autonomy, may be willfully violated, given that the objectified is a human being, objectification confers a spoiled, or stigmatized, identity, and is thus a species of shaming”

(Nussbaum 2010: 73).

Jentene bak #mittikkeditt fortalte at dersom en jente legger ut bilde av seg selv på bildedelingstjenesten Instagram, som er mer eller mindre offentlig, kan hun ofte få positive kommentarer på utseendet, men at hvis det samme bildet havner på avveie uten hennes samtykke, kan hun oppleve sosial fordømmelse (Intervju 5). Det kan virke som at det ikke nødvendigvis er den avbildede kroppen som er interessant, men heller bildets utgangspunkt og presentasjon. Dette kan knyttes til Nussbaums begrep om objektivisering i den forstand at fravær av autonomi kan bidra til å gjøre bildematerialet mer ”spennende” (Nussbaum 2010: 73). Jentene i #mittikkeditt forteller også at hvis en jente først har opplevd å få et nakenbilde på avveie kan hun oppleve å bli stemplet i lang tid:

”Det er noen som tenker sånn “ok da har det skjedd og da har jeg ikke mer å skjule”. Men da får de også den undertrykkelsesfølelsen.

(...)

Du får et stempel på deg da, så da kan du spille på det stempelet.

(...)

Jeg tror at hvis du først har blitt stemplet på at du er sånn som sender nudes så tror jeg det er lettere å gjøre det igjen. For da har du allerede det på deg, så da bryr du deg ikke så mye liksom. Og da kan du bare gjøre det igjen.”

Hvis man skal ta utgangspunkt i Nussbaums definisjon av objektivisering kan man si at stigmatisering en opplever dersom man har et nakenbilde på avveie fører til skam, stigmatisering og innskrenkning i autonomi (Nussbaum 2010: 73). Det kan fremstå som at jenter i noen tilfeller kan internalisere det objektiverende perspektivet på seg selv. En slik opplevelse av objektivisering kan altså ifølge jentene #mittikkeditt føre til at en jente kan føle at hun ikke har noe å skjule og derfor fortsette å sende slike bilder. Hvis en jente har sendt et

nude som blir delt i en chattegruppe, er det ifølge 17-åringene heller ikke uvanlig at hun blir bedt om å sende fler:

”D: Hvis noen sender et bilde så vet jo alle at “åja hun sender nudes liksom”. Og da tenker folk sånn “åh hun skal jeg spørre”.

B: Ja, så hvis du har sendt et bilde og han sier sånn “å hun sender nudes” så legger vennene hans til henne for å få nudes de og.

(...)

Hvis det er noen som har rykte på seg for å ligge rundt eller noe sånt, så går folk ofte rett til henne og spør om nudes.”

Det å ”spørre om nudes” er det vanligst at gutter gjør ifølge de fem 17-åringene (Intervju 5).

”M: Ja for hvordan er det man går frem for å skaffe seg nudes?

B: Du bare spør. Noen spør bare “gidder du å sende nude” og hvis man sier nei så sier de “jo, kom igjen da...”

C: Eller så går de veldig sakte frem sånn at du tror du kan få et forhold med de. Og så flørter de med deg og så “kom igjen da, få se et bilde av deg før jeg møter deg og, litt undertøy og”. Så går det ofte der ifra.

(...)

B: Og så bruker de ord som kanskje vakker og annerledes og...

A: og så blir du kanskje bare dratt med da. Og så sier de “kom igjen da, jeg kan gjøre det hvis du gjør det” og så begynner du etter hvert å gi opp da på en måte. Og bare gjør det.

B: Vi har jo også de guttene som bare sender nude først og forventer å få noe tilbake. Og så bare “jeg sendte til deg så du skal jo sende til meg” uten at du har spurt om noe først.”

Her høres det ut som at gutter benytter ulike tilgjengelige midler for å få tilsendt “nudes”. Dette trenger imidlertid ikke å innebære et seksuelt motiv. En av jentene i #mittikkeditt fortalte at hun tviler på at bildene blir lagret i seksuelt øyemed:

”De kan jo umulig bruke det for å kose seg? Fordi at det finnes jo så sinnsykt mye annet. Og det varer jo bare i ti sekunder et sånt [Snapchat-] bilde. Men de skal sikkert bare vise at de har fått det.”

At spredning av intimt innhold på nett uten samtykke ikke trenger å innebære et seksuelt motiv var tematisert i flere av intervjuene jeg gjorde, både hos #mittikkeditt, Kripos og med ofrene. Her er det også hensiktsmessig å skille mellom de ulike formene for spredning. Eksempelvis ville ekskjæresten til Ingrid som nevnt skape mest mulig skade, mens videoen som ble tatt av Helene kan ha hatt bakgrunn i uvitenhet (Intervju B og C). Ifølge Kripos var det ikke seksuelle motiv som fikk guttene i “Snapchat-saken” til å opprette mapper med nakenbilder på intetanende jenter (Intervju 2). Hva som var motivasjonen bak dette er uvisst, men det fremstår som at det gikk “sport i” å identifisere jentene. Kripos sier at guttene kom med forespørsler etter bilder av jenter og byttet seg imellom på et nettsted, og at bilder på den måten fikk en egen “valuta” (Intervju 2). Jentene i #mittikkeditt mente at gutter som viser nakenbilder av jenter videre uten samtykke for eksempel kan være usikre og vil vise de andre guttene at de også mottar ”nudes” (Intervju 5). Med bakgrunn i alt det ovennevnte kan det fremstå som at spredning av nakenbilder blant unge ikke nødvendigvis handler om seksualitet, men for eksempel faktorer som sosial status.

6.3.3 Detradisjonisering eller retradisjonisering?

For å forstå tematikken rundt spredning av intimt innhold på nett uten samtykke er det viktig å forstå konteksten fenomenet eksisterer i. Vi lever i en moderne tid hvor kjønnsstrukturer er annerledes enn i mer tradisjonelle samfunn. De store senmoderne samfunnsteoretikerne Beck og Giddens ville i denne sammenheng sannsynligvis fokusert på at sosiale mønstre av individualisering og globalisering i moderne tid innebærer en destabilisering i tradisjonelle strukturer. Det gjelder også for eksempel kjønnsroller (Giddens 1992, Beck 1992 i Henry & Powell 2015a: 761). Dette representerer en forståelse der internett gir en økt frihet til handlingsrom som også kan innebære en *detradisjonisering* av kjønnsnormer fordi fraværet av normstryken ansikt-til-ansikt-interaksjon innebærer åpner for flere former for selvrepresentasjon (Henry & Powell 2015a).

Med tanke på hvordan det ble beskrevet at gutter går frem for å skaffe seg nakenbilder av jenter, hvordan det innebærer kredibilitet å ha flest mulig samt hvordan det går ut over jenter hvis bildene havner på avveie kan man hevde at disse kjønnsrelasjonene heller blir *retradisjonalisert*. Sosiologene Scott Lash (1994) og Lisa Adkins (1999) benytter seg av dette begrepet og mener at modernitet og tradisjon ikke står i et motsetningsforhold, men at kjønnsrelasjoner kommer til syne i nye former som er sentrale for hvordan vi forstår kjønn (Lash 1994, Adkins 1999 i Henry & Powell 2015a: 761). De avviser ikke at teknologien kan ha muliggjørende funksjoner, men fremhever at den kan forsterke både gamle og nye skjevheter når det kommer til kjønn (Lash 1994, Adkins 1999 i Henry & Powell 2015a: 761). For eksempel kan seksuell trakassering på nett avsløre mekanismer som henger sammen med gruppentallitet som eksisterer i den “virkelige verden”. ”*Group dynamics also work to diffuse moral or legal responsibility for group members, displace accountability, provide greater anonymity and dehumanize and blame victims in ways never before imagined*” (Henry & Powell 2015a: 769). Anonymitet og fysisk avstand kan også være en faktor som kan bidra til forståelsen av hvorfor intimt bildemateriale spres uten samtykke på internett. Dette er interessant, men av hensyn til avgrensning vil jeg ikke gå videre inn på det her. Det er altså mange faktorer som inngår i spredning av intimt innhold på nett uten samtykke. Kjønn, alder, normer og holdninger er noen av dem. Hvorvidt internett bidrar til nye kjønnede problemstillinger, viderefører gamle eller en kombinasjon av de to er det uenighet om, men det kan belyse hvordan spredning av intimt innhold på nett uten samtykke kan forstås i lys av kjønn. Delingskulturen som har oppstått i takt med teknologisk utvikling kan bidra til at vi deler mer av oss selv og det kan få følger for personvernet. Når både teknologien, spredningen og normene for privatliv endrer seg, hvordan skal retten så innrettes i forhold til dette? Ulike perspektiver på dette vil drøftes i på følgende kapittel.

7 Rettsliggjøring?

Ut i fra denne oppgavens analysedel kan man se at det med bakgrunn i personvern teori med fokus på integritet kan argumenteres for at spredning av intimt innhold på nett uten samtykke er en type brudd på privatliv som bør beskyttes av personvernet. Hvorvidt dagens personvern faktisk er egnet til å beskytte borgernes rettssikkerhet i henhold til denne tematikken kan som vist problematiseres. Hvordan dagens regelverk manifesteres og praktiseres av politiet kan også tyde om at det finnes behov for bevisstgjøring og utvikling av enhetlige metoder. Hvorvidt løsningen er å formulere lovverk som er mer presist og intendert til å ramme spredning av intimt innhold på nett uten samtykke vil nå drøftes basert på betraktninger fra fagpersonene jeg intervjuet.

“Rettsliggjøring” vil ifølge Thomas Mathiesen si at *“rettslige spørsmål overordnes konflikten mer politiske- og egentlige- sider. Den politiske konflikten omdannes og får en ny, juridisk karakter”* (Mathiesen 2011: 201). Nils Christie kaller dette en form for “konflikttyveri”. Han mener at konflikter har en funksjonell verdi både på individ- og samfunnsnivå, men at domstoler og jurister stjeler konflikter fra folk ved å ramme dem inn på et mer overordnet plan (Christie 1977: 117). På denne måten blir folk “snytt” for fruktbar interaksjon (Christie 1977: 123). Å kalle spredning av intimt innhold på nett uten samtykke for “konflikt” kan gi en bismak i og med at en konflikt gir assosiasjoner til et problem mellom to mer eller mindre likeverdige parter. Spredning uten samtykke kan som vist handle om krenkelser begått mot en person og ikke et problem to parter er uenige om. Fagpersonene jeg intervjuet hadde ulike tilnærminger til spørsmålet om rettsliggjøring. Rønholt og Andersen i Kripos samt Storsveen ved Datakrimenheten i Oslo Politidistrikt formulerte et ønske om mer konkret lovverk som rammer spredning av intimt innhold på nett uten samtykke. Anne Katrin Storsveen ytret følgende:

”Ettersom teknologiske fremskritt har endret samfunnet burde man kanskje sett på lovverket for spredning av seksuelle bilder uten lov”.

Rønholt og Andersen i Kripos mente at mer tilpasset lovverk ville kunne gjøre politiets arbeid lettere:

”Det dekker liksom ikke alt, så vi skulle gjerne hatt en mer spesifikk en ja. Du får ikke med den krenkelsen det er.

(...)

M: Så for politiet så hadde det vært lettere å ha en mer tilspisset lov?

Begge: Ja.

I: Uten tvil for vi må bruke lover som egentlig er ment for den virkelige verden hvor internett ikke er med i bildet i det hele tatt. Jeg bare tenker at samfunnet... det er ikke alle som er mottakelige for alt det tekniske rundt dette, at det kan forvirre forståelsen. Og du må bruke ganske lang tid på det tekniske for å få de til å forstå hva det dreier seg om og at det går an å trekke paralleller til den virkelige verden, men det er så mye teknisk rundt at det ødelegger forståelsen. Så gjerne noen spisse regler som er lett å forholde seg til”.

Altså fokuserte de to fagpersonene i Kripos for det første på at et mer spesifikt lovverk ville kunne gjøre politiets arbeid lettere, særlig teknisk sett, og for det andre at dette også ville kunne påvirke bevissthet blant den øvrige befolkningen. Rannveig Bakke Tvedten, daværende juridisk seniorrådgiver i Datatilsynet var mer opptatt av at det er potensiale for mer rettspraksis på området:

”Ja, men jeg vet ikke helt om jeg forstår hva det er politiet synes hadde vært lettere. For man har en veldig klar bestemmelse om spredning av bilder uten samtykke og da tenker jeg i utgangspunktet at om det er intime bilder så ville det ha betydning for straffeutmålingen. At du høynet straffen.

(...)

Hvis politiet mener at det vil hjelpe, så er ikke jeg i noen posisjon til å mene at det er jeg ikke enig i. Men jeg vet jo i dag at vi har bestemmelser som sier at hvis du skal dele et bilde av noen på internett så må du be om samtykke som hovedregel. Og det er i hvert fall en bestemmelse som favner alle de tilfellene her, hvor det er enkelt at den som er avbildet ikke ønsker at det skal deles. Men om man trenger å ha strengere regler for å signalisere og for å oppdra, ja det kan godt være.

(...)

Jeg tror jeg vil legge til at jeg tror vi har et potensiale for å bruke lovverket mer. At jeg savner masse rettspraksis på det her. Jeg skulle ønske det var flere saker for domstolene.”

Rettspraksis rundt denne tematikken har i den senere tiden økt. I april i år ble som nevnt innledningsvis en 17 år gammel jente dømt i Sandefjord tingrett fordi hun i 2016 filmet to jevngamle på fest mens de hadde sex i et lukket rom. Filmen ble publisert på Snapchat og i andre sosiale medier. Jenta fikk 60 dager betinget fengsel og måtte betale 10 000 kroner i bot (Letvik 2017). Slike dommer kan få signaleffekter uavhengig av om de bygger på spesifikt lovverk eller ikke mener Bakke Tvedten i Datatilsynet:

”Jeg tenker at folk virkelig, ja at det er en bevisstgjøring som må til da og bare det at det kommer en straffereaksjon i sakene uavhengig av at man har en straffebestemmelse som sier at akkurat dette er forbudt, så tenker jeg at den type saker vil høyne bevisstheten og signalisere at det er forbudt.”

Rønholt i Kripos fortalte også om en straffereaksjon etter at en jente var blitt filmet på Snapchat av en gutt på fest da de begge var 17 år:

”Og hun sier jo at hun hat fått store sosiale problemer etter det for hun blir kalt hore og, hun blir i det hele tatt... Men han ble jo dømt. Og de dommene der de begynner å komme nå og det har jo en voldsomt forebyggende effekt også”.

Signalene slike dommer avgir kan sies å ha en viktig funksjon. Det å sende et signal var også en del av høyesteretts begrunnelse da de opprettholdt dommen fra lagmannsretten i ”Snapchat-saken” og dømte en 21 år gammel mann til 120 dager fengsel (Politi 2016, 10.11). Der tok de som nevnt i bruk straffeloven § 317 heleri, som rammer det å skaffe seg eller andre utbytte av en straffbar handling (Straffeloven 1902). Dette er et eksempel på lovverk som kan benyttes når denne typen saker er oppe i retten. Noe som imidlertid kan være et problem er at lover som denne ikke tar dekning for den seksuelle krenkelsen spredning uten samtykke kan innebære. Her kan man snakke om vekselvirkningene mellom samfunnet og retten ved å benytte *normperspektivet* og *opinionsperspektivet* (Mathiesen 2011: 28).

Normperspektivet hevder at når normene generelt i et samfunn endrer seg, vil det også skje en endring i rettsnormene (Mathiesen 2011: 103). Slike dommer kan altså muligens få signaleffekter som påvirker normene i samfunnet som potensielt på sikt kan ha tilbakevirkende kraft på rettsnormer. Samfunnsnormer endrer seg imidlertid langsomt, mens opinionsklimaet kan endre seg brått. Opinionsperspektivet går ut på at samfunnsmedlemmenes subjektive opplevelse av eller bevissthet om samfunnet og verden, også virker inn på rettens utvikling (Mathiesen 2011: 104). Dette er nok delvis styrt av samfunnsnormene, men har ofte utgangspunkt i en kollektiv fornemmelse av en faktisk og kanskje truende endring i samfunnsforhold eller i omgivelser (Mathiesen 2011: 104). Med tanke på tidligere drøfting i denne oppgaven kan man si at teknologis påvirkning på personvern og privatliv kan forstås som en slik type trussel. Dagens moderne massemedia kan også bidra til å utsette domstolene for et press ved å skape oppmerksomhet rundt spredning av intimt innhold på nett uten samtykke. Ifølge Mathiesen er det umulig å forstå vår egen tids domstoler uten å medregne massemedienes mulige virkninger (Mathiesen 2011: 154). Med bakgrunn i dette kan man si at man muligens først vil se signaleffektene dommer kan avgi på opinionsklimaet i samfunnet. Dette kan bidra til å skape mer bevissthet om spredning av intimt innhold på nett uten samtykke og alvorlighetsgraden i slike krenkelser som ifølge teorien igjen vil kunne påvirke rettslige normer. Samtidig vil opinionsklimaet også kunne påvirkes av massemedias fokus på spredning av intimt innhold på nett uten samtykke som også vil kunne påvirke samfunnsnormene. Altså kan årsakspilen gå fra samfunnsnormer opinionsklima og materielle forhold, men også andre veien; rettsnormer kan påvirke samfunnsnormer, opinionsklima og materielle forhold (Mathiesen 2011: 134). Altså er det en komplisert vekselvirkning mellom retten og flere forskjellige faktorer i samfunnet som kan spille inn og skape utvikling i en gjensidig prosess (Mathiesen 2011: 134).

Hans Marius Tessem i Slettmeg mener også at det bør bli mer rettspraksis rundt spredning av intimt innhold på nett uten samtykke. Han er videre opptatt av problematikkens dualisme, med holdninger og bevisstgjøring på den ene siden, og konsekvenser på den andre:

”Ja, altså alt er jo litt sånn todelt her. Det ene er det med kunnskap og holdninger som må gjøres proaktivt, men også kanskje reaktivt i forhold til det at rådene som vi gir kanskje får negative konsekvenser i den andre enden. Og så har du det reaktive ikke sant, at det må få konsekvenser. Det er det her med å endre atferd ikke sant.”
(...)

Ting må få konsekvenser for den som gjør noe galt. Og det er jo det som har vært litt i nettets natur da, det har vært anarki og det er anarki på nettet. Og vi ser de som gjør de gale tingene de sitter så trygt der de gjør de gale tingene så de ser jo ingen grunn til å endre på atferden sin. Sånn at vi må hvert fall gjøre slik at man ikke kan oppføre seg som man vil uten at det får konsekvenser. Det tror jeg er den eneste veien å gå”.

Noe annet som kan og bør tematiseres i videre rettssosiologisk forskning er internetts overskridende karakter på tvers av nasjonale landegrenser og hvordan dette kan reguleres rettslig. Hans Marius Tessem tror at det vil bli samarbeid på tvers av landegrenser og at rettssaspektet vil ”tas tilbake” på internett:

”Man gjør litt som man vil og det er også ett av problemene, dette her er grenseoverskridende, så om noe er ulovlig her så er det ikke sikkert at det er ulovlig i utlandet. Og så får du en del problematikk der. Er hendelsen oppstått i Norge, men ligger på en utenlands server så kan du kanskje gå til nordmannen som har gjort det da, men det er veldig mye gråsoner her og det jeg tror kommer til å skje er at man etter hvert kommer til å se hvor alvorlig dette er, og så vil det bli samarbeid på tvers av landegrensene på en annen måte enn det man ser i dag. Så vil man på en måte ta tilbake rettssaspektet på internett. Det vil etter hvert samfunnet ta tilbake for vi ser at sånn kan vi ikke ha det, sånn som vi har det nå”.

Dette er i tråd med advokat og professor ved Politihøgskolen Inger Marie Sundes artikkel ”Økosystemeffekten- Om personvernet i sosiale medier” der hun påpeker at personvernet bør reformuleres og presiseres i takt med samfunnsutviklingen (Sunde 2013: 85). Hun skriver at samfunnsutviklingen kan gi grobunn for nye tanker om personvernets rekkevidde i tillegg til å skape nye trusler som aktualiserer presiseringer av personvernets innhold. Sunde setter også spørsmålsteget ved hvorvidt den norske stat forsømmer sin plikt til å sikre retten til privatliv ved å unnlate å innføre tiltak som stanser slike krenkelser på internett (Sunde 2013: 86-87). Her ytres altså et behov for et reformulert personvern og dermed rettsliggjøring som følge av at teknologisk utvikling har bragt med seg nye problemstillinger som spredning av seksuelt innhold uten samtykke på nett.

Rettsliggjøring kan som nevnt også forstås i den forstand at flere områder i samfunnet tas over av jurister og domstoler (Mathiesen 2011: 204). Også overnasjonalt lovverk legger

føringer på nasjonalt lovverk. *“ I Norge er forholdet mellom ytringsfrihet og personvern for eksempel begynt å bli endret av internasjonal domstolspraksis, noe som antakelig i ikke så fjern fremtid fører eller medvirker (andre faktorer er også i bildet) til lovendring ”*

(Mathiesen 2011: 205). Dette skrev Mathiesen i 2011 og EMK art. 8, retten til privatlivets fred, ble som nevnt nedfelt i Grunnloven i 2014 (Stortinget 2017). Det kan til dels attribueres til den offentlige utgreiingen fra 2009 som het ”Individ og integritet- personvern i det digitale samfunnet” der det ble foreslått at retten til privatliv skulle grunnlovfestes (NOU 2009: 275). Altså kan det tyde på at det er i ferd med å skje endringer både med tanke på bevissthet rundt et personvern som styrker rettssikkerheten, og med tanke på samarbeid på tvers av nasjonale landegrenser. Storbritannia, Belgia og enkelte stater i USA er eksempler der de har gjort endringer i lovverket som skal ramme spredning av intimt innhold på nett uten samtykke (Beyens & Lievens 2016). I februar i år ble det også klart at strafferammen for spredning av intimt innhold på nett uten samtykke er satt opp fra 6 måneder til 2 år i Danmark (Sæhl 2017, 03.02). Regjeringen begrunnet ifølge Dansk Radio beslutningen blant annet slik:

”Det er ikke skamfuldt at være offer for digitale sexkrænkelser. Det er ikke forkert at have sendt et intimt billede af sig selv til en kæreste. For mange – især unge - er det helt naturligt at dyrke venskaber, flirt og selviscenesættelse på de sociale medier. Det er der ikke noget galt i. Men det er både forkert og skammeligt at videresende og dele nøgenbilleder eller intime videoer af andre mod deres vilje. I de fleste tilfælde er det også ulovligt.”

(Sæhl 2017, 03.02).

Det gjenstår å se om flere land vil følge etter.

Det går også an å stille spørsmål om hvorvidt politiet kan delegere tematikken videre til sekundære instanser. Med tanke på problemets utbredelse ville det tross alt vært vel ressurskrevende for politiet å ta tak i mangfoldet av saker hvis flere hadde anmeldt. I tillegg til lovverk kan dette ifølge Bakke Tvedten også være en del av Norges forpliktelse til å sikre borgerne retten til privatlivets fred:

”Og det er jo en forpliktelse som Norge har til å sikre alle som bor i Norge rett til privatliv. Men man gjør jo det gjennom lovene man gir i Norge. Så da vil man jo

måtte si at "vi i norske myndigheter sikrer retten til privatliv gjennom at vi har straffeloven, gjennom at vi har åndsverkloven, personopplysningsloven, vi har politi, vi har Datatilsyn, vi har Slettmeg, vi gir budsjetter så de skal ha kapasitet til å ta seg av saker. Det er jo på den måten menneskerettighetene spiller inn".

Når det kommer til bruk av sekundære instanser kan det virke som at en videredelegering til Konfliktrådet er noe praktisert. Ingrid fikk tilbud om konfliktråd med ekskjæresten sin som hadde spredt bildene av henne, men takket først nei fordi hun ikke orket å se ham (Intervju B). Hun angret imidlertid etterpå fordi hun ønsket å kunne snakke med ham og få ham til å forstå hvor mye dette hadde påvirket henne. Helene ytret også et ønske om et møte i konfliktrådet (Intervju C). Slettmeg er som nevnt mye benyttet. Å prioritere ressurser til slike tiltak kan altså også bidra til et styrket støtteapparat og til å opprettholde borgernes rett til privatlivets fred. Bakke Tvedten var usikker på om dette er bra nok sånn som det er i dag:

"Men jeg tenker at internetts utvikling går jo utrolig raskt, så jeg tenker at opplæring og bevisstgjøring vil komme litt i etterkant da. Og også samfunnets evne til å beskytte. At man opplever at det er noen der som er et apparat hvis man blir utsatt for en krenkelse. Og sånn som det er i dag så er jeg ikke sikker på om det er bra nok".

Da jeg avslutningsvis spurte Hans Marius Tessem i Slettmeg hvordan han skulle ønske at tematikken rundt den rettslige institusjon og håndtering av spredning av intimt innhold på nett uten samtykke oppsummerte han sine betraktninger slik:

"Hvordan er det jeg skulle ønske at det så ut? Jeg skulle ønske at det kunne være sånn at, det høres kanskje rart ut når man sier det, men hvis noen skulle ha lyst til å dele et nakenbilde av seg selv, så skal de få lov til å gjøre det på en måte. Uten at de skal være livredde for at de nå blir presset for penger eller at noe outer dem eller shamer dem ikke sant. Fordi at å dele et nakenbilde med kjæresten sin, det er faktisk ikke ulovlig. Og jeg tror ikke at jeg vil at vi skal ha et samfunn hvor det skal gjøres ulovlig. Det må være opp til meg og deg og alle sammen om vi har lyst til å gjøre det. Men det å dele videre, å misbruke det, det er ulovlig. Og der må vi ta alvorret innover oss og skjønne at det her er skadelig. Og da synes jeg det blir litt for lett, selvfølgelig kan man si "ikke del et nakenbilde av deg selv, det gjør deg sårbar". Jo, men er det et sånt samfunn vi vil ha? Vil vi ha et samfunn hvor jentene ikke kan kle

seg som de vil fordi at da kan de bli voldtatt, er det et sånt samfunn vi vil ha? Jeg har i hvert fall ikke lyst til å bevege meg i den retningen. Og da må vi sette ned foten der hvor foten skal settes ned tenker jeg.”

Hvis vi som Tessem sier skal sette ned foten der foten bør settes ned, er det nærliggende å tenke at det kan være vanskelig å unngå en rettsliggjøring i en eller annen forstand, enten det innebærer nytt lovverk, endret lovverk eller mer rettspraksis. En slik rettsliggjøring vil kunne bidra til et styrket personvern ved å i høyere grad beskytte borgernes personlige integritet fra inngripen i privatliv som muliggjøres av teknologi.

8 Avslutning

8.1 Oppsummering av funn

Denne oppgaven har undersøkt forholdet mellom rett og samfunn ved å studere rettssystemets møte med nye former for teknologisk drevet atferd og kriminalitet, nærmere bestemt spredning av intimt innhold på nett uten samtykke. Det har blitt gjort ved å belyse krenkelsen i seg selv, politiets håndtering av noen enkelttilfeller, delingskultur som kan påvirke privatlivet samt hvorvidt tematikken bør rettsliggjøres. Gjennom kvalitative intervjuer med ofre og fagpersoner har jeg utforsket hvordan en slik krenkelse oppleves og håndteres, og jeg har benyttet personvernteori for å argumentere at dette i et integritetsperspektiv er aktuelt for personvernet. Hvorfor det kan være hensiktsmessig å forstå alvorlige tilfeller av spredning av intimt innhold på nett uten samtykke som seksuelle overgrep har blitt belyst ved hjelp av viktimologisk teori. Måten politiet håndterer tematikken på har vært tematisert både fra ofrenes perspektiv og fra fagpersonenes perspektiv.

Spredning av intimt innhold på nett uten samtykke kan anses som et fenomen av nyere art som foreløpig ikke er rettsliggjort i høy grad. Dette kan attribueres til det faktum at teknologisk utvikling går raskt, mens rettslig institusjonell utvikling er mer saktegående. Diskrepansen mellom eksempelvis politiets tekniske kompetanse på området og hvor utbredt og skadelig krenkelsen kan være kan innebære fare for rettssikkerheten. Fordi ofrene til tider opplevde svært ubehagelige møter med politiet har det blitt utforsket hvorvidt deres opplevelser kan forstås som dobbel viktimisering. Det at ofrene følte seg ansvarliggjort for egen krenkelse kan ha sammenheng med at politiet er i omstilling når det kommer til arbeid på internett, og at det ikke ser ut til å finnes enhetlige standarder i byene og i distriktene på hvordan man skal håndtere spredning av intimt innhold på nett uten samtykke. En manglende forståelse av fenomenets omfang og alvor kan også ha bidratt til det ofrene beskrev som til tider negative opplevelser av møtet med politiet. Man kan si at politiet er mer tilpasset den fysiske verden fremfor verden som eksisterer på internett og dette kommer til syne i ofrenes historier, men også i fagpersonenes betraktninger.

Oppgaven har også tematisert hvordan teknologi muliggjør at vi deler mer av oss selv for eksempel i sosiale medier, og at man dermed kan si at det har oppstått noe jeg kaller delingskultur. Det innebærer at skillet mellom det private og det offentlige er i endring, og dette kan få følger for personvernet og normene rundt privatliv. Når det kommer til unge som sender nakenbilder til hverandre kan det være hensiktsmessig å skille mellom utforskning og trakassering. Det kan være en del av en større kontekst og for eksempel henge sammen med bekreftelse og kroppsbilde. I tillegg har jeg utforsket hvorvidt det er rimelig å forstå fenomenet via et kjønnnet perspektiv. Her er det viktig å skille mellom ulike delingsformer. Det virker som at alle kjønn kan dele lettkledde bilder av seg selv, men at de forholder seg ulikt til hendelsen i ettertid. Jenter ser ut til å i høyere grad bli objektivisert etter å ha opplevd et bilde på avveie uten samtykke. Å motta og spre slike bilder virker imidlertid ikke nødvendigvis å bunne i et seksuelt motiv da det kanskje heller er et ønske om status som er bakgrunnen for dette. Dette er funn som kan bidra til å belyse det komplekse forholdet mellom samfunnsutvikling og retten.

Funnene i analysen indikerer at det eksisterer et behov for et hevet bevissthetsnivå rundt alvorret av slike krenkelser både hos politiet og hos borgerne i samfunnet. Hvorvidt en slik bevissthet bør oppnås via opprettelsen av et lovverk som er spesifikt intendert til å ramme spredning av intimt innhold på nett uten samtykke var det ulike meninger om. Personvernet bør følge samfunnsutviklingen og dermed kan det ifølge advokat Inger Marie Sunde være behov for bearbejdede formuleringer av lovverket i henhold til denne tematikken.

Informantene i politiet og i Kripos mener at politiets jobb hadde vært lettere dersom de hadde et spesifikt lovverk å gå ut i fra. Bakke Tvedten i Datatilsynet og Tessem i Slettmeg hevdet at lovverket allerede eksisterer, men at det er potensiale for mer rettspraksis rundt tematikken.

De påpeker også at dette vil kunne gi signaleffekter uavhengig av om lovverket er reformulert til å passe den digitale verden eller ikke. Samtidig vil det å prioritere ressurser til sekundære instanser som håndterer denne tematikken kunne bidra til et styrket apparat rundt ofre for spredning av intimt innhold på nett uten samtykke. Noe samtlige av informantene som deltok i prosjektet er enige om er behovet for en holdningsendring med tanke på bevissthet rundt spredning av intimt innhold på nett uten samtykke og alvorret en slik krenkelse kan innebære. I tillegg var det enighet om at slik teknologisk drevet atferd og kriminalitet bør få konsekvenser, uavhengig om det er med utgangspunkt i et reformulert lovverk eller ikke.

8.2 Veien videre

Som nevnt har flere land gått inn for å kriminalisere spredning av intimt innhold på nett uten samtykke via lovverk som er formulert spesifikt for å ramme nettopp dette. Hvorvidt Norge også vil gjøre det gjenstår og se. Det er nok behov for en hevet bevissthet rundt spredning av intimt innhold på nett uten samtykke, særlig når det kommer til hvor store negative konsekvenser det kan ha for ofres liv. En økt forståelse rundt dette vil kanskje føre til at man tenker seg om flere ganger før man sprer et nakenbilde uten samtykke fra den avbildede. Her er det imidlertid viktig å skille mellom handlinger med bakgrunn i intensjon om å skade og handling med bakgrunn i uvitenhet. Som nevnt kan spredning av slike bilder ofte ha bakgrunn i uvitenhet eller ubetenksomhet og dermed vil et holdningsarbeid kunne hindre at individer begår slike krenkelser. Det bør imidlertid også få konsekvenser hvis handlingen først er begått, og her ser det ut til at potensialet om mer rettspraksis er i ferd med å oppfylles noe. Dommer vil også kanskje bidra til en større bevissthet rundt fenomenet.

Vekselvirkningene mellom samfunnet og retten kan være komplekse og det at vi i økende grad deler av vår egen private sfære i sosiale medier kan få konsekvenser når det kommer til vern av personlig integritet som staten er forpliktet til å beskytte. Det gagnar for eksempel ikke samfunnet å kriminalisere ungdoms harmløse seksuelle utprøvelse. Her er det imidlertid et noe uklart skille i og med at seksuell og privat utprøvelse raskt kan havne i offentlige kanaler i sosiale medier og dermed oppleves krenkende. Det er nok et behov for flere rammer rundt digital dømmekraft. Selv om retten kan ha en regulerende funksjon i denne sammenheng kan det også være formålstjenlig å prioritere ressurser til institusjoner som kan håndtere slike saker utover politiet, som for eksempel Slettmeg, Konfliktrådet og Du bestemmer. Politiets innsats for forebyggende arbeid og større tilstedeværelse på nett kan også ha positive regulerende funksjoner.

Rettens møte med spredning av intimt innhold på nett uten samtykke innebærer kompliserte samspill og konflikter mellom faktorer som teknologi, samfunnsnormer, holdninger, kulturer og institusjoner. Det at teknologisk utvikling går så raskt sammenliknet med institusjonell utvikling kan få konsekvenser for hvordan vi forholder oss til privatliv og hvordan personvernet beskytter vår personlige integritet, også på internett.

Antall ord i oppgaven: 37 691

Litteraturliste

Adkins, L. (1999): Community and Economy A Retraditionalization of Gender?. *Theory, Culture & Society*, 16(1), 119-139.

Albury, K., Funnell, N., & Noonan, E. (2010): The politics of sexting: young people, selfrepresentation and citizenship. In *Published in proceedings of the Australian and New Zealand Communication Association Conference: Media, Democracy and Change, Old Parliament House*.

Baier, M. *Nyere nordisk retssociologi* i Hammerslev, O., & Madsen, M. R. (Eds.) (2013): *Retssociologi: klassiske og moderne perspektiver*. Hans Reitzels.

Beck, U. (1992): *Risk society: Towards a new modernity* (Vol. 17). Sage.

Berger, P.L. og Luckman, T. (1967): *The social construction of reality: a treatise in the sociology of knowledge*. London: Penguin.

Beyens, J., & Lievens, E. (2016): A legal perspective on the non-consensual dissemination of sexual images: Identifying strengths and weaknesses of legislation in the US, UK and Belgium. *International Journal of Law, Crime and Justice*, 47, 31-43.

Bloustein, E. J. (1964): Privacy as an aspect of human dignity: An answer to Dean Prosser. *NYUL Rev.*, 39, 962.

Brenne, M.L. (2016, 03.07): Hevnporno er vanligere enn vi tror. *VG*. Hentet fra <http://www.vg.no/nyheter/meninger/data-og-nett/hevnporno-er-vanligere-enn-vi-tror/a/23727604/>

Brown, S. (2006): Integration by way of the criminology of hybrids. *Criminology: An integrated approach*, 118-121.

Cassell, J., & Cramer, M. (2008): High tech or high risk: Moral panics about girls online. *Digital youth, innovation, and the unexpected*, 53-76.

Christie, N. (1977): Konflikt som eiendom. *Tidsskrift for rettsvitenskap*, 61, 113-132.

Citron, D. K., & Franks, M. A.: (2014): Criminalizing revenge porn, *Wake Forest Law Review* 345 (49).

Corbin, J. & Morse, J. M. (2003): *The unstructured interactive interview: Issues of reciprocity and risks when dealing with sensitive topics*. I: *Qualitative inquiry*, 9(3), s. 335-354.

Daigle, L. E., & Muftic, L. R. (2016): *Victimology*. SAGE Publications.

Dalen, M. (2013): *Intervju som forskningsmetode- en kvalitatativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.

Datatilsynet (2014, 06.06): Søkemotorer har ansvar for retten til å bli glemt. Hentet fra <https://www.datatilsynet.no/Teknologi/Internett/Retten-til-a-bli-glemte/>

Datatilsynet (2016, 22.01): Samtykke til handsaming av opplysningar. Hentet fra <https://www.datatilsynet.no/personvern/Samtykke/>

Datatilsynet (2017): Datatilsynets oppgaver. Hentet 08.05.2017 fra <https://www.datatilsynet.no/Om-Datatilsynet/Oppgaver/>

DeCew, J. W. (1997): *In pursuit of privacy- law, ethics and the rise of technology*. Ithaca and London: Cornell University Press.

DeCew, J. W. (2002): *Privacy* i *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Hentet fra <https://plato.stanford.edu/entries/privacy/>

Doerner, W. G. Lab, SP (2005): *Victimology*. Cincinnati, OH: LexisNexis.

Du bestemmer (2017): Om Du bestemmer. Hentet 09.05.2017 fra
<http://www.dubestemmer.no/om-du-bestemmer/om-du-bestemmer>

Eckhoff, T. & Smith, E. (2006): Forvaltningsrett, 8. utgave, Universitetsforlaget.

Egan, R. D., & Hawkes, G. L. (2008): Endangered girls and incendiary objects: Unpacking the discourse on sexualization. *Sexuality & Culture*, 12(4), 291-311.

Elden, J. C. (2015): Seksuelt krenkende atferd i *Store norske leksikon*.
Hentet fra: https://snl.no/seksuelt_krenkende_adferd
22.03.2017

Eskeland, S. (1989): Fangerett: en studie av rettssikkerhet ved fullbyrdelse av fengselsstraff, TANO.

Ferguson, A. G. (2012): Predictive policing and reasonable suspicion. *Emory Law Journal* Vol. 62:259.

Finstad, L. (2013): *Politiblikket*. Pax.

Franks, M. A. (2015): Drafting an Effective 'Revenge Porn' Law: A Guide for Legislators.

Fried, C. (1970): An anatomy of values. *Cambridge, Mass.*

Gavison, R. (1980): Privacy and the limits of law, *Yale Law Journal*, 421-471.

Giddens, A. (1992): The transformations of intimacy. *Cambridge: Polity*.

Gillespie, A. (2015): "Trust me, it's only for me": 'revenge porn' and the criminal law. *Criminal Law Review*, 2015 (11), 866-880.

Gillham, B. (2005): *Research Interviewing: The Range of Techniques*. Berkshire: McGraw-Hill Education.

Gomm, R., Hammersley, M., & Foster, P. (Eds.). (2000): *Case study method: Key issues, key texts*. Sage.

Gonsholt, C.I., Quist C., Svendsen M. & Hanse, F (2016, 06.06): Justisminister Anders Anundsen om hevnporno: -Det ultimate tillitsbrudd. *VG*. Hentet fra <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/datakriminalitet/justisminister-anders-anundsen-om-hevnporno-det-ultimate-tillitsbrudd/a/23694134/>

Grøvdal, Y. (2012): En vellykket sak. *Kvinner utsatt for mishandling møter strafferettsapparatet. Juridisk fakultet, Universitetet i Oslo* (Doktorgradsavhandling).

Habermas, J (1974): The public sphere: An encyclopedia article. *New German Critique*, 3, 49-55. (Opprinnelig publisert i 1964).

Hafsaas, S. L (2014, 05.04): Slik påvirkes ungdoms selvbilde av sosiale medier. *TV2*. Hentet fra <http://www.tv2.no/a/5398932/>

Hannemyr, G. *Personvern i deltakerskapte, rike medier* i Røys, H. G. (2009): *Delte meninger. Om nettets sosiale side*. Oslo: Universitetsforlaget.

Halvorsen, K. (2003): *Å forske på samfunnet- en innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Cappelens Forlag.

Hartberg, S. & Hegna, K. (2014): *Hør på meg- ungdomsundersøkelsen i Stavanger 2013*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring NOVA Rapport 2.

Hasinoff, A. A. (2013): Sexting as media production: Rethinking social media and sexuality. *New Media & Society*, 15(4), 449-465.

Heins, M. (2001): *Not in Front of the Children: 'Indecency,' Censorship, and the Innocence of Youth*. Rutgers University Press.

Henry, N., & Powell, A. (2015a) : Embodied harms gender, shame, and technology-facilitated sexual violence. *Violence against women*, Sage Publications.

Henry, N., & Powell, A. (2015b): Beyond the 'sext': Technology-facilitated sexual violence and harassment against adult women. *Australian & New Zealand Journal of Criminology*, 48(1), 104-118.

Hermstad, K. (2006): *Forbrytelse og selvforståelse: Et bidrag til forståelsen av en gruppe menn dømt til fengsel for seksuelle overgrep, i lys av terapi, etikk og strafferett*. Det historisk-filosofiske fakultet.

Hughes, T. (1986): The seamless web: Technology, science, etcetera, etcetera. *Social Studies of Science*, 16, 281-292.

Høgberg, A. P. og Kinander, M. (2011): Det formelle legalitetsprinsippet og rettskildelæren, *Tidsskrift for rettsvitenskap*, 15-55.

Irvine, A. (2011): Duration, dominance and depth in telephone and face-to-face interviews: A comparative exploration. *International Journal of Qualitative Methods*, 10(3), 202-220.

Isachsen, S. E (05.05 2016): *Vi må ha en debatt om hevnporno*.

Hentet fra http://sophieelise.blogg.no/1461672843_hevnporno.html

Jacobsen, D. I. (2003): *Forståelse, beskrivelse og forklaring: innføring i samfunnsvitenskapelig metode for helse-og sosialfagene*. Høyskoleforlaget.

Justis- og beredskapsdepartementet (2003): *Om lov om endring i menneskerettsloven mv. (innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk lov)*. (Ot. prp. Nr. 45 2002-2003). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-45-2002-2003-/id172802/sec7>

- Jørgensen, R. F. (2013): *Framing the net: how discourse shapes law and culture*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing.
- Korsvold, K. (2011, 15.10): Polarheltens siste eventyr. *Aftenposten*. Hentet fra <http://www.aftenposten.no/kultur/Polarheltens-siste-eventyr-573055b.html>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009): *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Larsson, P., Gundhus, H. I., & Granér, R. (2014): *Innføring i politivitenskap*. Universitetsforlaget.
- Lash, S. (1994): Reflexivity and its doubles: structure, aesthetics, community. *Reflexive modernization: Politics, tradition and aesthetics in the modern social order*, 110-173.
- Letvik, H. (2017, 19.04): 16 år gammel jente dømt for å ha filmet og spredt sexvideo på Snapchat. *Aftenposten*. Hentet fra <http://www.aftenposten.no/norge/16-ar-gammel-jente-domt-for-a-ha-filmet-og-spredt-sexvideo-pa-Snapchat-619501b.html>
- Lied, H. (2014, 03.09): The Fappening: Hvordan hackere fikk tilgang til kjendisenes private bilder. *NRK*. Hentet fra <https://nrkbeta.no/2014/09/03/the-fappening-hvordan-hackere-fikk-tilgang-til-kjendisenes-private-bilder/>
- MacKenzie, D., & Wajcman, J. (1993): *The social shaping of technology*. Open university press.
- MacKinnon, C. A. (1989): *Toward a feminist theory of the state*. Harvard University Press.
- Mathiesen, T. (2013): *Retten i samfunnet. En innføring i rettsosiologi*. Pax.

Mead, M. (1949): *Coming of age in Samoa: A psychological study of primitive youth for western civilisation*. New American Library.

Menneskerettsloven (1999): *Lov om styrking av menneskerettighetene i norsk rett*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30>

Mossige, S. (1998): Har barnet mitt vært utsatt for seksuelle overgrep. *En narrativ analyse av mødres fortelling*, Oslo, Nova Rapport, 21.

NOU 2009:1 (2009): Individ og integritet Personvern i det digitale samfunnet. Oslo: Fornyings- og administrasjonsdepartementet.

Nussbaum, M. C. (2010): Objectification and Internet misogyny. *The offensive internet: Speech, privacy, and reputation*, 68, 73.

Næss, I. (2015): *Artikkel 29- gruppens retningslinjer for praktiseringen av "Retten til å bli glemt"*. Hentet fra <https://lovdata.no/pro/#document/JUS/lod-2015-121-10?searchResultContext=2151>

Ommundsen, G.E (2016, 07.06): Styrker kampen mot overgrep på nett. *Dagsavisen*. Hentet fra <http://www.dagsavisen.no/oslo/styrker-kampen-mot-overgrep-pa-nett-1.735516>

Parent, W. A. (1983): Privacy, morality, and the law. *Philosophy & Public Affairs*, 269-288.

Personopplysningsloven (2000): *Lov om behandling av personopplysninger*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2000-04-14-31?q=personopplysningsloven>

Politi (2015, 25.03): Særorgana. Hentet fra https://www.politi.no/om_politiet/organisasjon/sarorganer/

Politi (2016, 27.06): Ubetinget fengsel i Snapchat- saken: En prinsipielt viktig dom. Hentet fra https://www.politi.no/kripos/nyhet_16111.xml

Politi (2016, 10.11): Høyesterett med dom i Snapchat- saken: - En svært viktig dom. Hentet fra https://www.politi.no/kripos/nyhet_16439.xhtml

Politi (2017, 19.01): Politiets nettpatrulje. Hentet fra https://www.politi.no/kripos/politiets_nettpatrulje/

Politi (1995): *Lov om politiet*. Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1995-08-04-53/KAPITTEL_1#KAPITTEL_1

Richard, P. A. (1981): *The economics of justice*. Cambridge: Harvard University Press.

Rolness, K. (2017, 09.01): Pornografi i *Store norske leksikon*. Hentet fra <https://snl.no/pornografi>

Safeguarding Teenage Intimate Relationships (STIR) 2 (2015): *Incidence Rates and Impact of Experiencing Interpersonal Violence and Abuse in Young People's Relationships*.

Hentet fra

<http://stiritup.eu/wp-content/uploads/2015/06/STIR-Briefing-Paper-2-English-final.pdf>

Schartum, D. W., & Bygrave, L. A. (2004): *Personvern i informasjonssamfunnet: en innføring i vern av personopplysninger*. Bergen: Fakkbokforlaget.

Schartum, D. W., & Bygrave, L. A. (2011): *Personvern i informasjonssamfunnet: en innføring i vern av personopplysninger 2*. Bergen: Fakkbokforlaget.

Schoeman, F. D. (1984): *Philosophical dimensions of privacy: An anthology*. Cambridge University Press.

Skjetne, E. H. (2008): *Rettsikkerhet og personvern i elektronisk forvaltning: Ivaretas brukernes rettsikkerhet og personvern i automatiserte beslutningssystemer?* (Masteroppgave).

Slane, A. (2010): From scanning to sexting: The scope of protection of dignity-based privacy in Canadian child pornography law.

Slettmeget (2015): *Årsrapport 2015*. Gjøvik: Norsk senter for informasjonssikring.

Slettmeget (2017): Om oss. Hentet 08.05.2017 fra <https://slettmeget.no/om-oss>

Snare, A., & Nielsen, B. G. (1998): *Viktimologi: om forbrydelsens ofre: teori og praksis*. Aarhus Universitetsforlag.

Storruste, B. & Magnussen, T. (2012): *Politiet i det digitale samfunnet. En arbeidsrapport om: elektroniske spor, IKT- kriminalitet og politiarbeid på internett* (Politidirektoratet rapport).

Hentet fra https://www.politi.no/vedlegg/rapport/Vedlegg_1866.pdf

Stortinget (2017): § 102: SU om rett til privatliv. Hentet 08.05.2017 fra <https://www.stortinget.no/no/Grunnlovsjubileet/Debatt/Unge-politiske-stemmer-om-Grunnloven/-102-SU-om-rett-til-privatliv/>

Straffeprosessloven (1981): *Lov om rettergangsmåten i straffesaker*. Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-05-22-25/*#KAPITTEL_4-12

Straffeloven (1902): *Almindelig borgerlig Straffelov*. Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NLO/lov/1902-05-22-10/KAPITTEL_2-24#KAPITTEL_2-24

Straffeloven (2005): *Lov om straff*. Hentet fra <https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/2005-05-20-28>

Sunde, I. M. (2010): *Automatisert rettsåndhevelse på nettet*. (Doktoravhandling) Politihøgskolen i Oslo.

Sunde, I. M. (2013): Økosystemeffekten- Om personvernet i sosiale medier. *Lov og Rett*, 85-102.

Sæhl, M. (2017, 03.02): Straffen for sexkrænkelser på nettet er sat op. Hentet fra <https://www.dr.dk/nyheder/indland/straffen-sexkraenkelse-paa-nettet-bliver-sat-op>

Thagaard, T. (2009): *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.

The Network and Information Technology Research and Development Program (TNITRD) (1995, 24.10): The definition of internet. Hentet fra https://www.nitrd.gov/fnc/Internet_res.aspx

Thorsvik, J. (2000): Rettssikkerhetsproblemer i forvaltningen og betingelser for ivaretagelsen av rettssikkerhet. *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift*, 151-180.

Vandvik, I. H. (2009, 13.02): Seksuelle overgrep i *Store medisinske leksikon*. Hentet 02.04.17 fra: https://sml.snl.no/seksuelle_overgrep

Warren, S. D., & Brandeis, L. D. (1890): The right to privacy. *Harvard law review*, 193-220.

Westin, A. (1967): *Privacy and freedom*. Atheneum, New York.

Wessel-Aas, J. (2012): Godkjent merknad til *Lov om opphavsrett til åndsverk § 45c* i Lovdata 02.05.2012, sist sjekket 08.05.2017. Hentet fra <https://lovdata.no/pro/#document/JUS/lod-2015-121-10?searchResultContext=2151>

Williams, M. (2006): *Virtually criminal: Crime, deviance and regulation online*. Routledge.

Yar, M. (2006): *Cybercrime and society*. Sage.

Åndsverkloven (1961): *Lov om opphavsrett til åndsverk*. Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1961-05-12-2/KAPITTEL_6#§45c

Vedlegg 1: Intervjuliste

Intervju A: Hedda

Intervju B: Ingrid

Intervju C: Helene

Intervju 1: Hans Marius Tessem, Slettmeg.no

Intervju 2: Kjersti Rønholt og Karin Andersen, Kripos

Intervju 3: Anne Katrin Storsveen, Oslo Politidistrikt, Datakrimenheten

Intervju 4: Rannveig Bakke Tvedten, juridisk seniorrådgiver i Datatilsynet

Intervju 5: #mittikkeditt

Vedlegg 2: Informasjonsskriv

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

Rettsystemet og spredning av intime bilder/videoer uten samtykke på nett

Bakgrunn og formål

Denne masteroppgaven tar for seg hvordan rettsystemet møter og ivaretar kvinner som har anmeldt og gått til retten med at intime bilder og/eller videoer av dem har blitt spredt på nett uten deres samtykke. Målet er å undersøke hvordan lovgivningen fungerer med tanke på ofrenes rettigheter og interesser da det ikke finnes noe enhetlig lovgivning på denne typen krenkelse. Temaer som ansvarliggjøring, rettsliggjøring og samtykke vil stå sentralt. Oppgaven vil ta utgangspunkt i følgende problemstilling:

Hvordan blir ofre for intime bilder spredt på nett uten deres samtykke møtt og behandlet av det norske rettsystemet?

Masteroppgaven er en del av et toårig studium i retts sosiologi ved Det juridiske fakultet på Universitetet i Oslo med intern veileder.

Jeg ønsker å intervju kvinner som har valgt å anmelde noen for å ha spredt intime bilder og/eller videoer av dem på nett uten deres samtykke. Jeg er interessert i hvordan de følte seg møtt av rettsystemet og hvordan de ulike delene av den rettslige prosessen opplevdes. Fordi det er et kvalitativt prosjekt ønsker jeg å intervju jenter som jeg kommer i kontakt med via media og bekjentskaper.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Deltakelse i studien innebærer å bli intervjuet av meg, og det vil ta opp til et par timer. Jeg ønsker å ta opp samtalen slik at jeg kan transkribere og kode intervjuene i ettertid. I tillegg vil jeg forsøke å få innsyn i dokumentene fra retts saken. Spørsmålene vil omhandle hvordan det opplevdes for ofrene å gå igjennom den rettslige prosessen og hvordan de oppfattet at sine interesser ble ivaretatt.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Kun min veileder og meg vil ha tilgang på informasjonen. Innholdet vil anonymiseres fortløpende under transkriberingen og oppbevares på en laptop med privat kode. Ingen andre har tilgang på PC-en. Altså vil direkte personidentifiserende informasjon overføres til PC-en, men anonymiseres i løpet av transkriberingen for så å slettes.

Deltakerne vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjonen.

Et forbehold er saker som har vært mye belyst i media hvor privatpersoner har stått frem. Her vil anonymisering vektlegges så langt det lar seg gjøre, men personer som kjenner godt til saken vil muligens kunne gjenkjenne den. Selve rettssakene og utfallet av dem vil kategoriseres på en slik måte at det ikke vil bli personidentifiserende. Prosjektet skal etter planen avsluttes 01.06.17. Da vil opptak med personopplysninger være slettet.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med student Marie Kinge (47054287) eller veileder Peter Scharff Smith (+45 25537370).

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3: Intervjuguide

Informant A

Krenkelsen

- Kunne du tenke deg å fortelle litt om hva som ledet frem mot anmeldelsen?
- Hvordan påvirket det hverdagen din?
- Hva følte du rundt dette?
- Fortalte du om dette til noen? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hvor la du selv “ansvaret”?
- Hva gjorde dette med deg som person?
- Tenkte du noen gang på å anmelde? Hvorfor anmeldte du ikke?

Da politiet tok kontakt

- Og så ble du kontaktet av politiet?
- Hva tenkte du da politiet ringte?
- Var du i avhør? Hvordan var det?
- Hva spurte de deg om?
- Hvordan følte du deg møtt?
- Hvordan opplevdes det?

Rettsaken

- Hva følte du i forkant av rettsaken?
- Hvordan opplevdes det å sitte i rettssalen?
- Hva måtte du gjøre?
- Husker du hva du ble spurt om?
- Hvordan følte du deg behandlet?
- Hva krevde rettsaken av deg?
- Husker du hva han ble spurt om?
- Hva ble vektlagt i rettsaken? Var det noe som ble særlig lagt vekt på?
- Hvordan følte du deg ivaretatt under rettsaken?

Dommen/avgjørelsen, ettertid

- Hvilken dom kom de frem til?
- Hva tenker du om dommen i ettertid?
- Hva betydde det at han ble dømt?
- Hva føler du fungerer/ ikke fungerer når det kommer til å bli ivaretatt av politiet/ den rettslige institusjon?
- Hvorfor har du valgt å være åpen? Hva har det gjort for deg?
- På hvilken måte har denne saken påvirket deg?
- Hva tenker du kunne vært gjort annerledes?
- Ville du gjort det igjen? Hvorfor? Hvorfor ikke?
- Hva ville du sagt til jenter som har opplevd noe liknende og som ønsker å anmelde?
- Er det noe annet du gjerne vil legge til?

Informant B og C

Krenkelsen

- Kunne du tenke deg å fortelle litt om hva som ledet frem til anmeldelsen?
- Hvordan påvirket det hverdagen din?
- Hva følte du rundt dette?
- Fortalte du om dette til noen? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hvor la du selv “ansvaret”?
- Hva gjorde dette med deg som person?
- Hva visste du om dine egne rettigheter?

Møtet med politiet

- Når bestemte du deg for å anmelde?
- Hvorfor bestemte du deg for å anmelde?
- Var det noen som oppmuntret deg/påvirket deg til dette?
- Hvilke forventninger hadde du til utfallet av anmeldelsen?
- Hvordan var din innstilling til politiet i forkant?
- Hvorfor tror du andre velger å ikke anmelde?

- Hvordan var det å møte politiet?
- Hva ble du spurt om?
- Følte du deg ivaretatt? På hvilken måte?
- Var det noen ting de la særlig vekt på?
- Følte du deg godt nok informert om systemet og de ulike delene av prosessen?
- Følte du deg trygg?
- Er det noe du synes kunne vært gjort annerledes?

Henleggelsen

- Hvor lang tid tok hele prosessen?
- Når/hvordan fikk du vite at saken var henlagt?
- Hva var din første reaksjon?
- Hvordan følte du det?
- Hva tenker du om henleggelsen i ettertid?
- Hva tenker du om at du valgte å anmelde?
- Hva tenker du kunne vært gjort annerledes?
- Ville du gjort det igjen? Hvorfor/ hvorfor ikke?
- Hva ville du sagt til jenter som har opplevd noe liknende og som ønsker å anmelde?
- Hva føler du fungerer/ ikke fungerer når det kommer til å bli varetatt av politiet/ den rettslige institusjon når man anmelder slike forhold? Er det noe som kunne blitt bedre?
- Er det noe du vil legge til?

Hans Marius Tessem

Slettmeg.no

- Kan du fortelle litt om slettmeg.no?
- Hvordan startet det?
- Hva slags henvendelser får dere?
- Hvem kontakter dere?
- Hva er en “typisk” reaksjon hos et offer? Hvordan er tilstanden deres når de tar kontakt med dere?
- Har henvendelsene endret seg siden dere startet? Hvordan?
- Hvor utbredt tenker du at spredning av intime bilder på nett uten samtykke er i dag?
- Hva tenker du om det?
- Hvem legger ut bildene?
- Hvem sender bildene?

Muligheter/ rettigheter

- Hvis man har opplevd å få spredt uønskede bilder på nettet, hva kan man gjøre? Hvilke muligheter har man?
- Hvilke rettigheter har man?
- Opplever du at de som kontakter dere er bevisst på sine egne rettigheter knyttet til dette?
- Hvem tenker du at har ansvaret når slike situasjoner inntreffer?
- Kommer bildene uansett til å eksistere på nettet for alltid?
- Når dere får henvendelser om dette, hva gjør dere helt konkret?
- Hvorfor er det viktig å si ifra til for eksempel dere så tidlig som mulig?
- Hvilken ansvar tenker du at tjenester som Facebook, Snapchat og Instagram har? Tar de nok ansvar i dag?

Konsekvenser og håndtering

- Hvilke konsekvenser kan spredning av intime bilder uten samtykke på internett ha?
- Det er ikke kun bildespredningen, men andre følger i form av kommentarer og så videre. Kan du si noe om dette?
- Hva tenker du er hovedutfordringene når det kommer til denne tematikken?
- Hva tenker du kan gjøres for å bedre situasjonen?
- Hvor ”trygt” tenker du at internett er i dag?
- Hvilke tanker har du om hvordan man kan gjøre internett tryggere?
- Kan du si noe om hvordan du synes lovverket angående personvern og internett fungerer i dag? Hva kan bli bedre?
- Hva tenker du om at 16-åringer kan bli dømt for “barneporno”?
- Hva tenker du om at det ikke finnes en enhetlig lovgivning i Norge når det kommer til spredning av intime bilder på nett uten samtykke i dag?
- Synes du det er behov for det?
- Hva tenker du om signaleffektene politiet mener de som blir dømt i dag får?

- Hvordan ser du for deg at dette kommer til å se ut i fremtiden?
- Hva synes du om politiets jobb? Er de tilstedeværende nok?
- Kripos, Google og Reddit har kommet på banen. Hvordan synes du samfunnet rundt dette situasjonen har endret seg de siste årene?
- Hva mer tenker du kan gjøres?
- Jeg ser at du har kalt deg selv teknologioptimist, hva legger du i det?
- Hvilke råd vil du gi til jenter som har opplevd dette?
- Hvilke råd vil du gi for å unngå dette? Til dem som sender, dem som legger ut og dem som deler videre?
- Er det noe du gjerne vil legge til?

Kjersti Rønholt: informatiker i politiets nettpatrulje i Kripos

Inger Andersen: politibetjent som jobber med sporsikring

Hva gjør dere

- Kan du fortelle meg litt om politiets nettpatrulje?
- Hvordan er politiet tilstedeværende på internett?
- Du jobber forebyggende for politiet? Kan du fortelle meg litt om hva du arbeider med og hvordan?
- Har dere noe med datatilsynet å gjøre?
- Hvordan går dere frem?
- Hva gjør du konkret?
- Hvordan gjør man internett tryggere?
- Hva tenker du er strategier man kan benytte for å oppnå en bedre regulering av hva som spres på internett?
- Benytter dere nye strategier? Hvilke?
- Hvordan ser du for deg at dette arbeidet kommer til å se ut om noen år?

Hvordan er tilstanden i dag

- Hvem opplever du at sprer bilder på nett uten samtykke?
- Hva opplever du er motivasjonen for å dele videre intime bilder der den avbildede ikke har samtykket på internett?
- Fordi folk ofte føler seg anonyme på nett, har de også lavere terskel for å trakassere og så videre, hva kan man gjøre med anonymitet på internett?
- Hva er hovedutfordringene med sosiale medier?
- Har du hørt om “The Exposure Manifesto”? Hva tenker du om det?
- Kan du si litt om hva du tenker om ansvarliggjøring: skal jentene ikke sende, eller fokusere på å ikke dele videre?
- Hva kaller du det? Du er jo kritisk til “hevnporno”?

Politiets arbeid

- Dere hadde Snapchat-saken, kan du fortelle meg litt om den?
- Hva tenker du om at saken ble felt i høyesterett og at gjerningsmannen fikk fem måneder fengsel?
- Hva tenker du om politiets kompetanse når det kommer til nettovergrep?
- Hva tenker du om kompetansen i de ulike politidistriktene? Forskjell mellom “by og land”?
- Hva tenker du er hovedutfordringen til politiet når det kommer til denne tematikken?
- Det er slik at politiet ikke har lov til å legge ut “honningfeller”? Men det kan være nødvendig på internett, særlig når det kommer til “the dark web”?
- Hvordan tror du dette kommer til å utvikle seg i fremtiden?
- Er det noe du vil legge til?

Anne Katrin Storsveen- politioverbetjent i datakrimenheten

Hva gjør dere

- Du jobber i Datakrimenheten, men så er det politiets nettpatrulje osv, kan du fortelle meg hvordan dette er delt opp?
- Kan du fortelle meg litt om datakrimenheten og deres arbeid?
- Jobber dere sammen med datatilsynet?
- Hvordan er politiet tilstedeværende på internett?
- Hvordan går dere frem?
- Hva gjør du konkret?
- Hva slags konkrete mål har dere? Hva fokuserer dere på?
- Du er også opptatt av holdningsarbeid? Hvorfor det?

Hva kan gjøres

- Hva tenker du er strategier man kan benytte for å oppnå en bedre regulering av hva som spres på internett?
- Hvordan kan man forebygge uønsket atferd på internett?
- Hvordan gjør man internett tryggere?
- Fordi folk ofte føler seg anonyme på nett, har de også lavere terskel for å trakassere og så videre, går det an å gjøre noe med anonymitet på internett?

Hvordan er tilstanden

- Hvem opplever du at legger ut bilder uten samtykke på nett? Hacking? Hevn?
- Kan du si litt om hva du tenker om ansvarliggjøring: skal jentene ikke sende, eller fokusere på å ikke dele videre?
- Hva er utfordringene når det kommer til sosiale medier?
- Hva tenker du om politiets kompetanse når det kommer til nettovergrep?
- Hva tenker du om kompetansen i de ulike politidistriktene? Forskjell mellom “by og land”?
- Har du hørt om “The Exposure Manifesto”? Hva tenker du om det?
- Hva opplever du er motivasjonen for å dele videre intime bilder der den avbildede ikke har samtykket på internett?
- Det er slik at politiet ikke har lov til å legge ut “honningfeller”? Men det kan være nødvendig på internett, særlig når det kommer til “the dark web”?
- Det finnes ikke konkret lovgivning for spredning av intime bilder på nett uten samtykke. Hva tenker du om det?
- Hvordan tror du dette kommer til å utvikle seg i fremtiden?

Rannveig Bakke Tvedten- juridisk rådgiver i Datatilsynet

- Kan du fortelle meg litt om ditt arbeid? Hvilke saker har du med å gjøre? Hva gjør du?
- Når griper Datatilsynet inn? Og hva gjør dere?
- Har dere større fokus på denne typen problematikk nå enn før?
- Opplever du at enkeltpersoner er bevisste sine egne rettigheter?
- Hvor stort opplever du at spredning av intime bilder på nett uten samtykke er i dag?
- Hvilke muligheter har ofre for dette?
- Hva skal til for at datatilsynet krever sletting?
- Personvernrettigheter: hvilke rettigheter har man?
- Retten til privatliv er en menneskerettighet, hvordan spiller den inn?
- Retten til å bli glemt, er også en del av dette?
- Kan du si litt om retten til identitet og retten til anonymitet?
- Hva med personopplysningsloven? Hva innebærer den?
- Kan du si noe om berøringspunktet mellom opphavsrett og personvern når det kommer til denne typen problematikk?
- Hva tenker du er problematisk med rettslig regulering på internett? Anonymitet?
- Kan du si noe om hvilke straffeparagrafer slike typer saker kan falle under?
- Det finnes ikke konkret lovgivning på spredning av intime bilder på nett, synes du det er behov for det?
- Internett er globalt, Norges lover er nasjonale, hva tenker du om det? Hvordan ser du for deg at dette kommer til å utvikle seg?
- Hva med EU-kommisjonens forslag til regjeringen fra 2012 som skulle ha større fokus på krenkelser på nett?
- Snapchat-saken: hva tenker du om den siste dommen i høyesterett?
- Hva tenker du om at den havnet under heleriparagrafen?
- Har du kjennskap til noen konkrete saker jeg kan fordype meg i?
- Er det noe du gjerne vil legge til?

Vedlegg 4: Godkjenning fra NSD

Peter Scharff Smith
Institutt for kriminologi og rettssosiologi Universitetet i Oslo
Postboks 6706 St. Olavs plass
0130 OSLO

Vår dato: 10.10.2016

Vår ref: 49933 / 3 / ASF

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 12.09.2016. Meldingen gjelder prosjektet:

<i>49933</i>	<i>Rettssystemet og spredning av intime bilder/videoer uten samtykke på nett</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Universitetet i Oslo, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Peter Scharff Smith</i>
<i>Student</i>	<i>Marie Kinge</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.06.2017, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Katrine Utaaker Segadal

Amalie Statland Fantoft

Kontaktperson: Amalie Statland Fantoft tlf: 55 58 36 41

Vedlegg: Prosjektvurdering

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.